HA-RAV MORDEKHAI KIRSHBLUM

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

הרב מרדכי קירשבלום

(במלאת לו חמישים שנה)

הוצאת „מוריה", ניו־יורק

התוכן:

ברכות:

יצחק בן־צבי, נשיא מדינת ישראל; **דר. נחום גולדמן**, נשיא ההסתדרות הציונית העולמית; **הרב יהודה ליב הכהן מימון**; **הרב דר. יוסף דוב הלוי סולוביציק**; **הרב אליעזר זילבר**; **הרב יצחק איזיק הרצוג** (ז"ל); **דר. ישראל גולדשטיין**, נשיא קרן היסוד; **משה חיים שפירא**, שר־הפנים; **הרב צבי תבורי**, מנהל המחלקה לחינוך ותרבות תורניים שליד המועצה הציונית באמריקה; **הרב דוד ווינגרטן**, מנהל מחלקת העליה של הסוכנות היהודית באמריקה.

***

***

***

GREETINGS:

Yitzhak ben-Zvi, *President, State of Israel,* Rabbi Dr. Samuel Belkin, *President, Yeshiva University,* Mrs. Rose Halprin, Dr. Emanuel Newman, Rabbi Irving Miller, Rabbi Osher Kirshblum.

ראש הרבנים לישראל
CHIEF RABBI OF THE HOLY LAND

כ"ז באייר תשט"ז.

ב"ה. ירושלים..............................

ידידי, יקירי ומכובדי
הרב מרדכי קירשבלום שליט"א.

שלום וברכה,

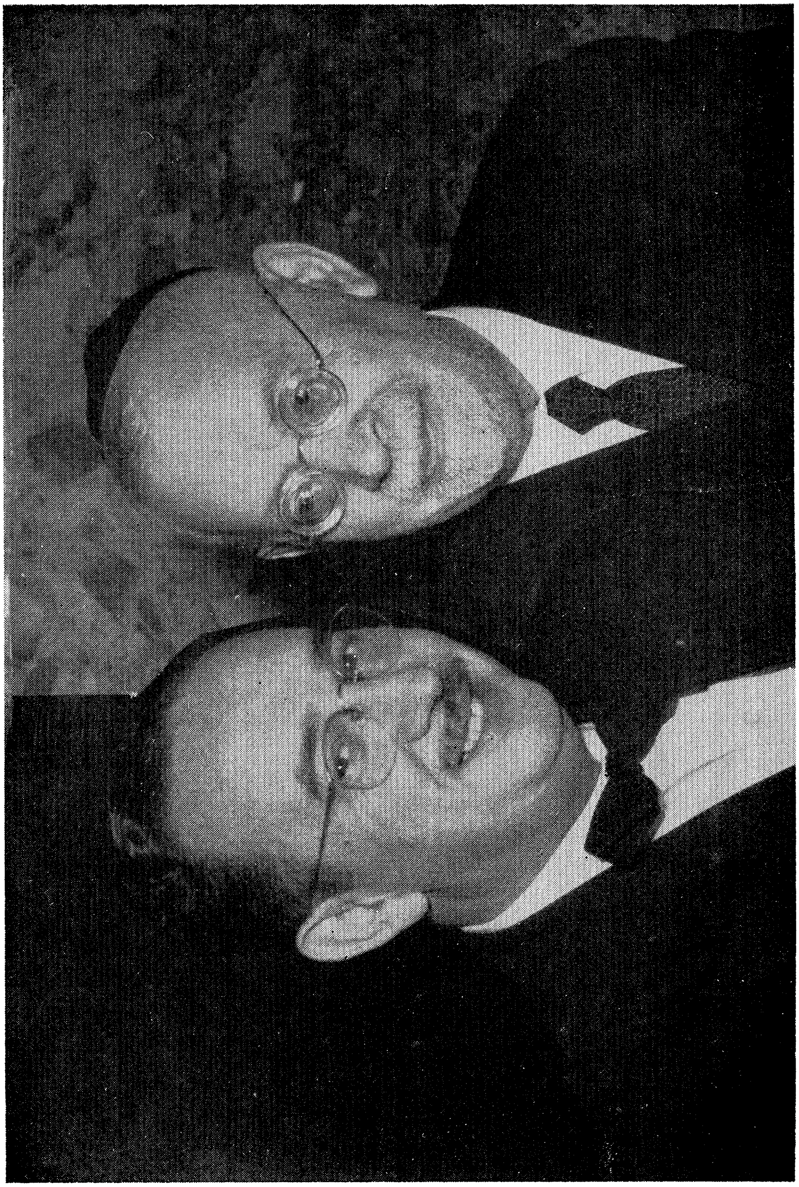
מה מאד אביתי לקחת חבל אישית בטכס נטיעת היער על שמך ולכבודך, ידיד יקר ונעלה, ועל אף מרחק הנסיעה הרב - לא להתחשב הרבה במצב הבריאות, אבל דא עקא שלמחר אי"ה נקבע לי זה מזמן ביקור בעפולה בענין דחוף הקשור במניעת חילול שבת, שבשום אופן איננו ניתן הביקור לדחיה, ושתי נסיעות מרוחקות כאלה,בזה אחר זה, הן בהחלט למעלה מכוחותי. ביודעי את עבודתך אתה בהיכל הקודש של דת קדשנו והשבת נשמת האומה, מאז ומתמיד, הנני בטוח שתענה ותאמר סלחתי.

אבל - רוחי עמך וברכתי מלווה אותך, ידיד יקר, להמשכת עבודתך רבת-הפעלים והחיל למען הכלל ולמען הפרט, למען תורת ישראל ודת קדשו - עוד שנים רבות. יהי"ר ותזכה לראות בהתגשמות הרעיונות הנעלים שלמענם אתה פועל ומפעיל במסירות ובנאמנות רבה כ"כ, ובימיך ובימינו נזכה לראות בשוב ה' את שיבת ציון במובנה המלא,בבוא משיח בן דוד,אמן!

בהזדמנות זו קבל נא איחולי הכנים להבחרך לחבר ההנהלה הציונית. אין לי ספק שגם עבודתך זו תביא לעמנו, לארץ קדשנו ולתורת ישראל אך טוב וברכה. לך מחיל אל חילו!

המברך אותך
כשמי ובשם רעיתי,

יצחק אייזיק הלוי הרצוג
ראש הרבנים לישראל.

ברכת הרב יהודה ליב הכהן מימון שליט"א

ב"ה, ירושלים, ד' מנ"א תש"ך

שלום וברכה לידידי החביב,
מי שהדת והלאומיות כרוכות אצלו יחד,

הרב מרדכי קירשבלום, שליט"א.

נודע לי, כי בימים אלה תמלאנה לך חמישים שנה, ואני מוצא לי לחובה ולעונג לברך אותך בברכת אריכות ימים ושנים ובכוח של עבודה פוריה למען העם, התורה ומדינת ישראל. תחזקנה ידיך ותהיה בריא בכל רמ"ח אבריך למען תוכל לעבוד עבודת הקודש כפי חפצך ורוחך.

יחד עם ברכתי זאת בכתב אני לוחץ מרחוק את ידך ומסיים אני בברכת כהן: יברכך ה' וישמרך וגו'.

ויחד עם ברכת כהן זאת יברכך ה' מציון וראה בטוב ירושלים — לא על מנת לחזור, אלא להשתקע על אדמת הקודש, אתה וכל משפחתך.

בידידות נאמנה,

הרב י. ל. הכהן מימון

ברכת הרב יוסף דוב הלוי סולוביציק שליט״א

ב״ה, ט״ו אלול׳ תש״ך

כבוד ידידי החביב, הרב הג׳ חו״ב, סוע״ה, איש האשכולות,
מו״ה ר״מ קירשבלום, שיחי׳.

שלום וברכה!

רצוני לברך את מע״כ ידידי, ליובלו החמשים. נתכוונתי להגיש לו כוס של ברכה נאמנה עוד לפני חודש ימים, כשנתקלתי בעתונות האידית בידיעה, שמע״כ הגיע לגיל העצה. אולם שמעתי, כי מע״כ לא עשה בניו־יורק בחדשי הקיץ, לפיכך נדחתה אגרתי עד הלום.

מה אומר ומה אדבר? לבי מלא על כל גדותיו רחשי ברכה וחיבה למע״כ. „כמים הפנים לפנים כן לב איש אל רעהו״. אדוני יודע (ואין צורך להעיד על עצמי), כי אני מכבד ומחבב אותו מאד־מאד. ידידי לבב אותי בכשרונותיו המזהירים, בפיו המפיק מרגליות ושאינו מוציא דבר מגונה, בהליכותיו הנעימות, באופיו הזך, בהבנתו העמוקה שיש בה גם מן השקט האצילי — מדות חשובות ויקרות שאנו זקוקים להן מאד.

עכשו, כשמע״כ, ידידי, סיים תקופה חשובה בחייו, אני מביע לו בזה ברכת ידיד ואוהב נאמן, כי עוד רבות בשנים יזכה להמשיך את עבודתו הפוריה למען תחית הארץ וביצור ערכי היהדות המסורתית בה מתוך הרחבת הדעת ומנוחת הנפש. ד׳ יריק עליו ועל כב״ב את חסדיו המרובים עדי עד.

יכתב ויחתם, הוא וכב״ב, בספר הצדיקים לשנת חיים ושלום, רפודת נחת ומנוחת הנפש.

בידידות כנה,

יוסף דוב הלוי סולוביציק

ברכת הרב אליעזר זילבר שליט"א

בס"ד, מוצאי חג החרות
שנת „בואו ובנו בית הבחירה", לפ"ק
סינסינטי, אהאיו

לראשי ועד היובל בתודה באתי שהזכרתם אותי לברך את בעל היובל של חמישים שנה שתערכו לכ' ידידי הנעלה העסקן הלאומי הנודע בתבל באהבתו ומעשיו הטובים לעמנו, ארצנו ותורתנו. ואברך את חביבי מאז הרב ר' מרדכי קירשבלום הגדול בישראל והנואם הנפלא שמלאו לו יובל של חמישים שנה מלאים במעשים כבירים.

והנני מברכו באהבה, יתן לו ד' כפליים בשנותיו ויצליח לעשות אך טוב לישראל ולארצו בכל ימי שנותיו הבאים. יגדל במעשים להרים עוד כבוד עמנו, ארצנו ותורתנו. בריא אולם יהי' כל ימי חייו בגשם וברוח.

הכותב בידידות,

אליעזר זילבר

ברכת נשיא מדינת ישראל

נעים לי מאד להצטרף לכל המברכים את ידידי הרב מרדכי קירשבלום לרגל יובלו החמשים.

מכיר אני היטב את מסירותו הרבה, את פעולותיו הגדולות ואת להט הכשרון הברוך שהוא משקיע בעבודתו המסועפת בהסתדרות המזרחי, בתנועה הציונית ובכל מה שקרוב ויקר לישראל.

יפה הוא ששמו „קירשבלום" — צמח בגינה היפה של התנועה הציונית־הדתית אשר זכויות רבות לה בכל שטחי־החיים היהודיים. יקויים בו מה שנאמר: „ומרדכי היהודי רצוי לרוב אחיו".

כה לחי, הרב קירשבלום!

יצחק בן־צבי
נשיא מדינת ישראל

✡

ברכת נשיא ההסתדרות הציונית העולמית

לחג יובלו החמישים של ידידי הרב מרדכי קירשבלום, אני שולח לו את ברכותי הלבביות.

הרב קירשבלום נמנה בין המנהיגים הדגולים של הציונות ביהדות ארצות־הברית. במשך השנים למדתי להעריך את סגולותיו כאיש ומנהיג.

אני מברך אותו בשנים רבות של פעולה יוצרת לטובת התנועה הציונית ומדינת ישראל.

בברכה רבה,

ד"ר נחום גולדמן

ברכת שר הפנים של מדינת ישראל, משה חיים שפירא

ירושלים, ט"ו בניסן תשכ"א, 30 במאי 1961

ציון יובלו של יקירנו הרב מרדכי קירשבלום מספק לנו הזדמנות נאה למתן ביטוי לרגשי ההוקרה וההערכה שאנו רוחשים לאישיותו ולדרכו ופעלו בתנועת התחיה הלאומית; זוהי גם שעה יפה להעלות על־נס — כדוגמה לדור הצעיר — את ערכי־הרוח, תכונות־הנפש, הסגולות המיוחדות והמידות הטובות, שבהם משופעת אישיותו של בעל־היובל ואשר בזכותם ובכוח כשרונותיו המזהירים הצליח בכל אחד מתפקידיו המרובים בתנועה ומחוצה לה — והיה למנהיג בעל שעור קומה וחבר נערץ ואהוב על הכל.

בעל היובל קנה לו שם בכל תחומי פעולתו ופעילותו המסונפת ורכש לעצמו את חיבתם והוקרתם של כל יודעיו, אך הצלחתו האישית הרבה לא העבירה אותו על דעתו. הוא נשאר החבר הנאמן, היהודי הטוב המטיב עם כל המבקש עצתו ועזרתו; כל מעיינותיו נתונים לציון, אך עם זאת רשם לזכותו גם הישגים נכבדים בחיזוק מערכותיה של יהדות הארץ הגדולה שבתוכה הוא שרוי; הוא אחד מדבריה הראשיים של היהדות הדתית־הלאומית, אך דברו נשמע ונשמעים לו גם בכל החוגים והוא נהנה מאמונם של קרובים ורחוקים גם יחד; הוא נתון ראשו ורובו בעניני כלל ישראל, אך לבו פתוח ואזנו קשובה גם לדאגותיו של הפרט, למאוייו של האדם בישראל; הוא עסוק וטרוד בעבודתו המעשית ובשאלות הרבות, שהיא מולידה חדשים לבקרים, ועם זאת שעתו ודעתו פנויות להגות ולמחשבה על בעיות הנצח של האומה. כל זה אינו אלא מקצת מן המעלות הטובות שנתברך בהן בעל היובל ושהן ברכה לתנועה הגדולה, אותה הוא משרת זה שנים רבות באמונה ובתבונה, במחשבה ובמעשה, בדעה שקולה ובלהט נעורים.

משחר ילדותו התמסר לתנועה ולרעיונה, נשא בעולה, עלה והתעלה בה, הלך מחיל אל חיל — כחבר מן השורה, כממלא תפקידים שונים ונציגה במוסדות יהודיים כלליים — עד שהגיע לכהונה הרמה של נשיא המזרחי באמריקה, בה התגלה כממשיך נאמן לדרכם של קודמיו הדגולים בכהונה זו, וכעת הוא משמש כחבר הנהלת הסוכנות באמריקה.

עבודתו זו היתה רצופה נאמנות ומסירות לרעיון, אהבה ודאגה לחבר, בטחון בצדקת דרכו, הכרה עמוקה בייעודה של התנועה ובשליחותה ביהדות התפוצות ובבנין המדינה בתורה ועבודה. והוא לא הלך בדרך הקלה; נהפוך הוא — אחד מקוי אופיו הבולטים הוא דוקא הנכונות ללכת בדרך הקשה, לפעולה הדורשת מאמץ מיוחד, ולא נרתע מפני קשיים שהוא עלול להיתקל בהם בדרכו. בזה גדולתו ותפארתו.

ברכתי: יאריך ה׳ את ימיו ויזכה עוד רבות בשנים לשרת את מפעל חייו ולהמשיך בעבודתו הברוכה, שהיא כבוד לתנועת המזרחי, ליהדות הדתית ולבנין המדינה ברוחה.

משה חיים שפירא

* * *

אילן, אילן — במה אברכך!

בעודו זלזל ניכרו בו סימני הפאר של האילן הגדול שעתיד לצמוח ממנו, והסימנים לא אכזבו. כעת הכל רואים בו אילנא דחיי, התוסס יזמה, פעולה וחתירה לקראת אופקים חדשים ורחבים למען עתידה של היהדות הדתית־לאומית במדינת ישראל ובארצות הגולה.

זכות היא לי לעבוד במחיצתו ולהתבסם מרוחו המרקיע ומאישיותו המרנינה והמרעננת. כולו אומר חיבה ויחס ידידותי כל כך פשוט ובלתי־אמצעי לכל אדם מישראל ולכל הנברא בצלם.

אילן רב־פארות ומעורה בקרקע היהדות — הרב מרדכי קירשבלום: ברכתי הנאמנה היא שעוד תנוב בשיבה דשן ורענן תהיה בחצרות בית ה׳, זו תנועתנו הקדושה ותזכה להגשמת שאיפתה: הגאולה השלמה של עמנו בארץ ישראל.

הרב צבי תבורי
מנהל המחלקה לחינוך ותרבות תורניים
שליד המועצה הציונית באמריקה

ברכת ד"ר ישראל גולדשטיין, נשיא קרן היסוד

מקור של עונג רב הוא לי לברך את הרב מרדכי קירשבלום ליובלו החמישים.

היתה לי הזכות לעבוד יחד עם הרב קירשבלום תקופה של שנים רבות בקרן הקיימת לישראל ואחרי כן בהנהלת הסוכנות היהודית. הוא תרם ממנהיגותו לא רק לתנועת המזרחי באמריקה, אלא לתנועת המזרחי בעולם. ולא זו בלבד אלא אישיותו והשפעתו ניכרות בין הציונים מכל הסיעות והמפלגות. הוא הטיל על עצמו משימות קשות במגביות בארצות הברית ובמקומות אחרים בתפוצות. אף הוא ביצע תפקידים קשים בהשכנת שלום ואחדות בין ציונים של קבוצות חלוקות בדעותיהם ומילא שליחותו בהצלחה מזהירה.

נאומיו בישיבות הוועד הפועל ובקונגרסים שימשו לא רק עניין ועונג אלא גם העשירו את הנפש.

קשה להאמין שהוא עודנו צעיר בשנים, כי תרומותיו לתנועתנו משתרעות על פני תקופה ארוכה של שנים, ובשנות חייו הצעירים, יחסית, הגיע לכלל שירותים והישגים המביאים כבוד לגדול ממנו בשנים. מבחינה אישית מצאתי תמיד את הרב קירשבלום כחבר טוב שיחסו לא רק אדיב אלא גם ידידותי ולבבי. שפע השכל הישר שלו עשה את השתתפותו במועצות הסוכנות היהודית למקור אורה.

בשם חברי ובשמי אני מאחל לו שנים רבות, רבות של עבודה פורייה בכרם ישראל, הציונות ובעם היהודי.

בברכה רבה,

ד"ר ישראל גולדשטיין

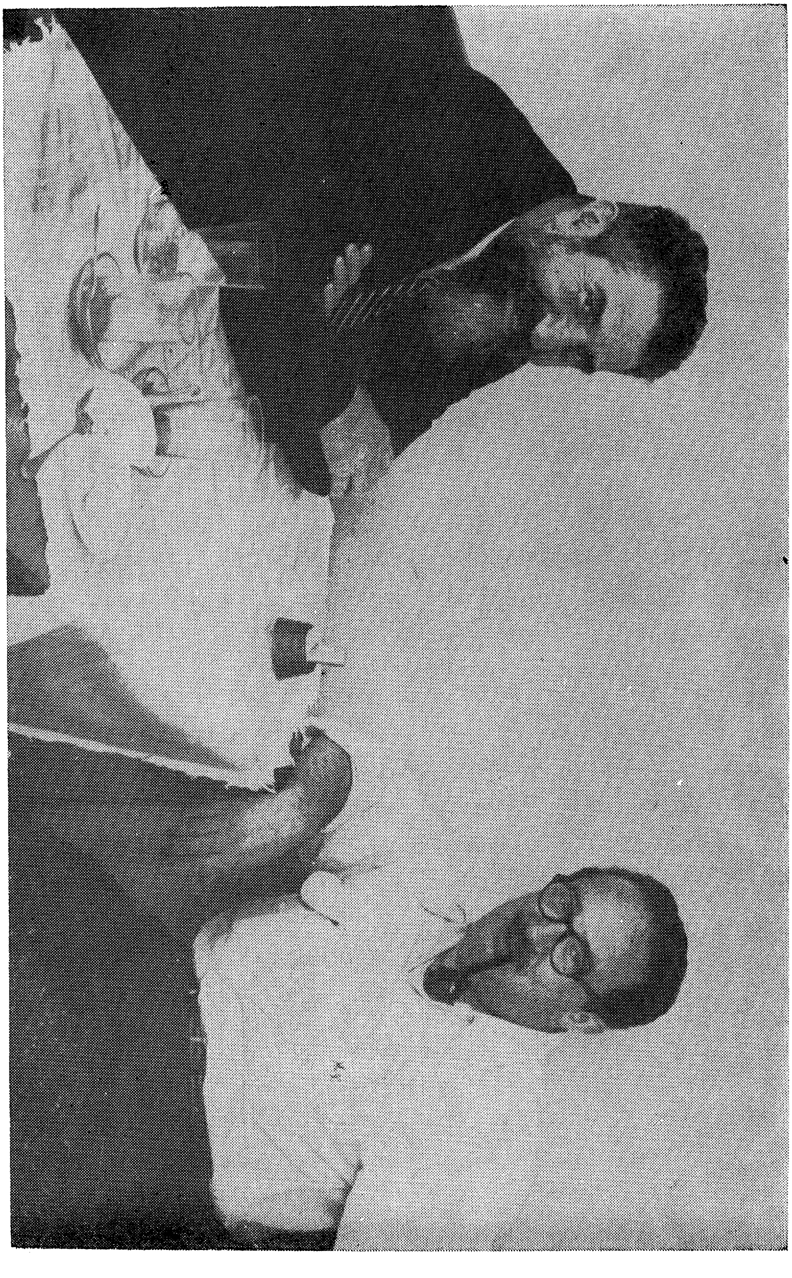
* * *

מנהיגנו הדגול, הרב מרדכי קירשבלום שליט״א, הגיע לגיל העצה וכולנו, ידידיו ומעריציו הרבים, יודעים ומכירים שלא רק לפי מספר השנים, כפי שקבע התנא בפרקי אבות, נעשה הוא בן־עצה. קדמו למדרגא זו עשרות בשנים של מנהיגות שבהן הראה כח פעולה, בינה יתירה, ותושיה שהעלוהו לרמת בני העליה המעטים בין הדור השני של מנהיגי התנועה הציונית באמריקה והתנועה הדתית־לאומית בעולם בכלל.

שני הכתרים שענדו לראשו שני הקונגרסים האחרונים — עליה וחינוך תורני — הולמים אותו ומשלימים אחד את השני: תורת ישראל ועליה לישראל הלא הם־המה היכין והבועז של תעודת הציונות הדתית שלה מקדיש הרב קירשבלום את חייו הפוריים ואשר לשרותה העמיד את כשרונותיו הברוכים.

יזכהו הבוחר בציון להמשיך את מפעל חייו עד זיקנה ושיבה תוך בריאות הגוף ואושר פנימי הבא מחדוות יצירה ברוכת תוצאות לעמנו, תורתנו במדינתנו.

הרב דוד וויינגרטן
מנהל מחלקת העליה של
הסוכנות היהודית באמריקה

איש החזון והמציאות

מאת א. ל. גלמן

במה כוחו של בעל היובל גדול? ובמה מתבטאות תכונותיו וסגולותיו הנפשיות? — חבריו ומיודעיו הקרובים אליו בעבודתו הצבורית, — מכתירים אותו בכתר הפקחות. בלי היסוסים אפשר לקבוע שזה הוא הקו היסודי שלו. זה מהוה טבעו וטיבו ואפיו הרוחני, הסגולה הזאת מקרינה ומזהירה את אורחות חייו. ואי אפשר שלא יהא כך, כשם שמן הנמנע לדבר טבעי להפוך את צורתו המקורית, כך מן הנמנע לאדם פקח מטבעו להחליף את צורתו הנפשית. הערכה אוביקטיבית זו יסוד מוצק הוא בכלל ובפרט, אם הפרט הנידון זכה מאת ההשגחה העליונה לסגולה הנפשית הזאת.

ובכן — פקח הוא, ולא פקח לכשירצה, אלא, כאמור, זה הוא מקור טבעו ומהותו. אבל תכונה זו בלבד לא סגי. מחונן הוא בתכונות וסגולות נפשיות נוספות, המעטירות אותו וקובעות לעצמו ברכות מיוחדות.

חבר טוב ונאמן הוא במסירות הנפש והגוף לכל אלה העובדים אתו, במחיצתו ובצוותה אחת. תבונתו הטבעית אינה מעבירה אותו על דעתו ועל דעת קונו כדרך „הפקחים" המדומים או „הפוליטיקאים" הערומים. על ידידותו ונאמנותו אפשר להסתמך. רחוק הוא ריחוק גמור מדו־פרצופיות. לבו ופיו שווים. הן ולאו לא רפיא בידו. אין הוא חורש על רעהו רעה בזמן שהוא יושב לבטח אתו. הוא תמים ושלם עם נפש אחרים, כמו שהוא תמים ושלם עם נפשו.

חבר טוב, לב טוב, ונפש טובה, אלה הן הסגולות השורשיות שלו!

* * *

ומן הפרט אל הכלל:

בנאומיו החריפים והשנונים רגילים אנו לשמוע דברים חוצבים להבות אש על אהבת התורה, אהבת ישראל, ואהבת המדינה. והאהבה המשולשת הזאת היא לא אהבה מיכנית, שיגרתית, אלא אהבה הטבועה בנפשו ובעצם הווייתו. משולבות הן אחת ברעותה וקשה להפרידן. והוא מדגיש את ההנחה הזאת מדי

דברו בעניינים אלה, שמי שפוגע באחת הוא פוגע גם בחברתה. קשור ודבוק הוא בעמו, בתורתו, ובארצו, קשר ודיבוק טבעי, וכל המנתק את עצמו מאחת מהן — נשמתו פגומה. כשם שאי אפשר לענפים ולגזעים לעקור ולנתק את עצמם מגוף האילן, כך אי אפשר לאדם או לחברה מישראל להפריש ולהרחיק את עצמם מגוף האומה.

משנתו זו למד מרבותיו הגדולים שמהם ינק את יניקותיו הרוחניות, והוא נשאר דבוק בהם מבלי תזוזה ונדנוד כלשהו.

* * *

רבינו מהר"ל מפראג, אחד מענקי הרוח והוגה דעות עמוקות, קובע בספרו „דרך החיים", בהתבססות על מאמרו של הלל „אל תפרוש מן הציבור" — שהציבור והכלל הם קיימים ועומדים. הכלל הוא הכל ויש בו כוח הכל. הציבור יש לו קיום ביותר, ולפיכך הפורש מן הציבור הוא פורש מהכל או פורש מן הדבר שיש לו קיום ביותר. היחיד הפורש — נשאר מבחוץ, ואם הוא נשאר מבחוץ — להבל נחשב.

המהר"ל מנמק הרעיון האמור בדברי החכמים שמנו „הפורשים מדרכי הציבור בכלל המינים, המלשינים והאפיקורסים שכופרים בתורה ובתחיית המתים" (ראש השנה י"ז ע"א) המסקנא הברורה שלו היא, שהכלל הוא העיקר, לא היחיד הפרטי, שהיחיד הוא בעל שינוי, ואילו הכללים עומדים, כי כוח הכלל עומד ונשאר בלי שינוי...

דברי המהר"ל החדורים אהבה בלתי מוגבלת אל הכלל ואל הפרט משמשים כאבן היסוד וכאבן־הבנין של בעל היובל, של מהלך מחשבותיו והגיונותיו. לפי הכרתו — זה הוא שורש ועיקר גדול ביהדות. ערכו של הפרט גדול ומקודש ביותר אם הוא מחובר ומקושר עם גוף האומה. כשם שהענפים יונקים וניזונים משרשי האילן, כך יונק וניזון כל פרט מישראל את חיותו ממקור הנצח של האומה.

אשרי לכל אלה, ובתוכם בעל היובל המכובד, שזכו להפיץ תורה יסודית זו ברבים וללחום עליה בכל מאמצי כוחם ונפשם.

* * *

והעיקר — בעל היובל הוא לוחם אמיץ לדעותיו ומחשבותיו. מעולם לא הסתגר בארבע אמות של בית הכנסת שלו, אלא לוחם הוא בפקחות ובפכחות בכל הכינוסים, באספות, ובקונגרסים. כל נאומיו מופנים לפינה אחת ולנקודה

מרכזית אחת, הממלאת את כל חללי לבו — החיבור והקשר עם כללות האומה. הוא מאחד וממזג בקרבו את הישן והחדש, את הטוב והמעולה, בערכי היהדות בלי שום קרעים וניגודים, כי זה הוא תמצית יעודה ויחודה של משנת כללות האומה.

ועוד קו אופייני אחד לו, המרומם אותו לאיש המעלה. אמנם הרבה שאב ממקורות רבותיו, אבל הוא מבורך ומחונן גם בניצוץ מקורי משלו, והניצוץ הזה מתפרץ מזמן לזמן מתוך לבבו ונפשו, מתלבה ומתגעש, ומחמם ומלהיב את הלבבות.

נתקיימו בו דברי המשורר ח. נ. ביאליק:

„ניצוץ אחד בצור לבבי מסתתר,
ניצוץ קטן — אך כולו שלי הוא —
לא שאלתיו מאיש, לא גנבתיו,
כי ממני ובי הוא"...

כדרך כל הנואמים הוא משתמש לפרקים בכלים שאולים, אבל המקוריות שלו מכרעת את הראשונים. הוא בעל מזיגה של מחשבה ולבביות, של חזון ומציאות, של רוח ומעשה, של חולם ולוחם. הוא חוצב את דבריו ונאומיו לא מן ההגיון הקר בלבד, אלא הם נובעים מתוך לבבו ממש. אפילו המשלים והבדיחות שלו ממוזגים בדמו ובנפשו. אין הוא מדבר בקלות, לא בקלות ראש ולא בקלות המחשבה, אלא הוא כואב ודואב את זרם מחשבותיו התופסים את כל חדרי הווייתו הפנימית.

ומכאן השפעתו הגדולה על חוג השומעים הנהנים מדבריו, כי הם מרגישים הרגשה אינסטינקטיבית שהרבה כאב וצער האומה פורץ מתוך לבבו הנסער. הניצוצות של אהבה אל הפרט והכלל, מאירים ומזהירים את הלבבות.

תפילתנו הנלבבה, — תפילת חברים בעבודה ובסבל — שהאש הגדולה הזאת הבוערת בנשמתו, תתלכד ותתרחב בכל תקפה ועוזה, לעודד את העם לאהבת השם, לאהבת התורה ולאהבת הארץ, — שהן הן גופי תורת חייו, שהוא נלחם ונאבק להם בחירוף נפש בלי וויתורים כל שהם.

כה לחי! — קיום והמשך — מתוך חדות הנפש והרחבת הדעת עד מאה ועשרים שנה.

המוכתר בנמוסין

מאת ש. ז. שרגאי

מרדכי מוכתר בנימוסין היה
(מגילה י״ב־ע״ב)

הרב מרדכי קירשבלום מוכתר בנימוסו הוא לפי מיצוי כל הפירושים: „מעשים נאים וטכסיסי מלכות״; „מצוין בדתי התורה״. נימוסו הוא כתרו. דיבורו נאה. הילוכו נאה. על כן רצוי הוא לכל יודעיו ומכיריו. בהליכותיו מקדש הוא שם־שמים בעיני כל רואיו. הוא „פותח דברים ודורשן״ ודבריו נכנסים ללב. רישומם ניכר ונזכר, וכל הבא במחיצתו זוכרהו לטובה.

ברם, נימוסו אינו דבר חיצוני בלבד. נימוסו החיצוני הוא ביטוי לנימוסו הפנימי, לנפש היפה שלו. וכיצד אפשר שלא להקפיד שהיופי הפנימי שבנפש לא יהיה יפה גם בגילוייו החיצוני. הגילוי החיצוני אינו, איפוא, אלא ביטוי לפנימיות. הוא מעיד על התוכן הרוחני שבאדם, על תוכן החיים שבאדם. ותוכן חייו של הרב מרדכי קירשבלום הוא: געגועים לטוב, כיסופים לשלימות ולאחדות והרי — הטוב, השלימות והאחדות — הם הם היופי. הם הם ההר־מוניה שבחיים, שבבריאה.

ואם אין טוב אלא תורה, הרי השלימות של התורה אינה יכולה לבוא לידי גילוי שלם אלא בארץ־ישראל ושתיהן יחד מותנות בנושאן: האומה הישראלית שהיא מסוגלת להיות נושאה כשהיא מאוחדת, מלוכדת ומשתמשת בכל כוחותיה הגנוזים בה, החומריים והרוחניים, לקיום התורה ולגאולת הארץ.

ותוכן־חיים זה של אחדות האומה, שיתוף ועבודה עם כל חלקי האומה, ודווקא במסגרת מלכדת ומאחדת אחת, כדי למזג את כל הטוב שבכל חלק וחלק לחטיבה אחת ולהפכה לקומה שלימה — הוא אצל הרב מרדכי קירשבלום נקודה פנימית, מהותית. לא אמצעי לשם בניין הארץ, גאולתה — אלא משהו למעלה מזה. שהרי בלי אחדות זאת — בלי שיתוף עם כל חלקי האומה, ודווקא עם

אלה שהתרחקו מהשורש, מהמקור — משאירים אותם חלקים טובים, הגנוזים באלה שהתרחקו, מחוץ למעגל ההפעלה למען הגאולה, ועל ידי כך נותנים לניצוצות הקדושות שבהם לרדת תהומה, מטה מטה במקום להעלותם. והרי אין הגאולה באה עד שיכלו כל הנשמות שבגוף, שגם הנשמות שנפגמו בגופניות תגענה לתכליתן.

לפיכך רגיש הרב מרדכי קירשבלום כל־כך ומתקומם נגד כל רעיון, נגד כל מחשבה של פרישה, של יציאה מההסתדרות הציונית. שכן על ידי כך מפקירין אותה לגמרי בידי הסט"א, ועלינו להיות מן המעלין ולא מן המורידין. הוא כולו רועד בשמעו מי שהוא מהרהר, אם לא הגיעה השעה להשתחרר מהמסגרת הארגונית של ההסתדרות הציונית ולהסתפק בישיבה עצמאית, כארגון עצמאי, כמו כל יתר הארגונים, על יד שולחן אחד עם ההסתדרות הציונית למען מדינת ישראל. אין הוא מניח לשום הרהור וערעור לקנות לו שביתה בלב ולעורר ספקות. הרי אינו דומה, טוען הוא, תנועתנו לארגון אחר, ואינה דומה ההסתדרות הציונית לארגון אחר. כל הארגונים באים רק לסייע למדינת ישראל. והמסייע רואה עצמו עומד מבחוץ ומסייע לאחרים. לא כן תנועתנו וההסתדרות הציונית שהן הן הפנים של המדינה. הן נושאות לעם את התוכן הגואל של הציונות ולכן עליהן לדור בכפיפה אחת. ואם ההסתדרות הציונית כיום אינה הולכת בדרך הנכונה, היא סוטה מתכנה הגואל, ואף היא נהפכת למסייעת בלבד למדינת ישראל — רואה הרב קירשבלום בזה רק פגם חיצוני שניתן לתיקון, למחלה שניתנה לריפוי. ולפיכך עלינו להימצא מבפנים, בתוך המסגרת הארגונית של ההסתדרות הציונית ולשמור עליה מכל משמר שלא תיפגע מן המזיקין. כי אם תחוסל ההסתדרות הציונית, מי ישמש הגורם המאחד את כל חלקי האומה להיות נושאי הגאולה כשליחה של האומה המאוחדת.

אחדות זו, רעיון זה של ליכוד כל חלקי האומה וגילוי כל הטוב והיפה שבהם, למען קרב את הגאולה נהפכו אצלו למהות חייו. ואיך אפשר להחליף מהות. בריחה מן המהות העצמית אינה אלא מי שעושה שקר בנפשו.

ואין זו תורה שלמד מבחוץ; אין זה אצלו הרגל, מכיון שכך הורגל במשך שלושים שנה. לא כן. בדיונים, בבירורים הוא טוען: כך קבלתי ממורי הגדולים. קבלתי, בבחינת קבלה שבלב. בבחינת הנקודה הפנימית, שאין להזיזה. היא אבן השתייה.

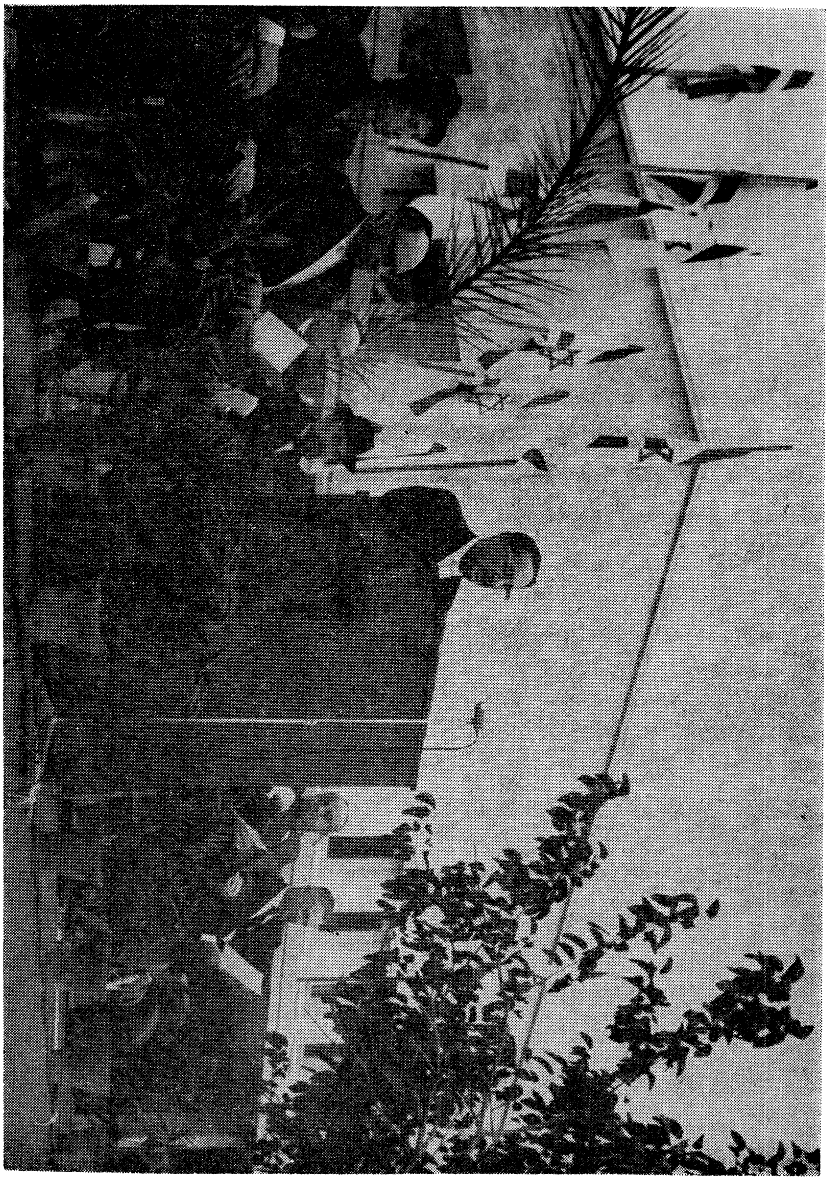
וכשם שתורתו שלימה, כן הליכתו שלימה. הוא מרשה לעצמו גם לחלוק על גדולים וטובים, על חברים וידידים. ועושה הוא זאת בגלוי, לא

בסתר. אין הוא רוצה לנצח. הוא רוצה להוכיח את חברו, מלשון הוכחה, שכנוע. מתוך כך אין הוא צריך ללכת בעקיפין כשהוא חולק על חברו. הוא אומר לחברו הכל בגלוי, בגילוי־לב. מתוך כך ידיד־נאמן הוא גם לידידיו־חבריו אשר הוא חולק עליהם או הם חולקים עליו. מתוך כך מקובל הוא על הבריות ורצוי לכולם. יש בו משום הסברת־פנים ומשום הארת־פנים.

בחתירתו לשלימות ולאחדות כדבר מהותי, כתנאי לגאולה, אבל כמהות עצמית שחלק להן בעולמו של הקב״ה כתכלית בפני עצמה — כואב הוא כל פגם בתנועה. סובל הוא מתופעות עקלקלות, שהוא נתקל בהן לפעמים. היה רוצה לראות את התנועה למעלה מכל התנועות, הרי מקודשת היא מאחרים, וחזונה נשגב והיא יונקת ממקור האורה שבבריאה, ועל מה ולמה לפגום בה בדברים של מה בכך? ועל כן אין הוא נרתע מלהצביע על הפגמים. אולם לא בפומבי, כי אין הוא מעוניין לא בחיפוש מומין ולא בגילוי מומין, כי אם בהסרת המומין שהוא נתקל בהם. ועוד לפני עשרים שנה ואולי למעלה מזה סח הרבה פעמים, במכתבים לכותב הטורים, את דאגתו על פגמים ומומין שנתגלו בתנועה פה ושם, על הצורך לתקן את הטעון תיקון, לחפש דרך להסיר את הקוצים — ויתגלה הפרח, הטוב והיפה מאליו.

* * *

זהו האיש. זוהי דרכו. ובהגיע לעצה נברך את עצמנו, ליהנות ממנו עצה ותושייה כל הימים ויברכהו ד׳ בבריות גופא ונהורא מעליא עם כל הנלווים אליו לאורך ימים ושנים.

דרך חייו

מאת יצחק גולדשלג

הוא ציוני מאמין, לפי שהציונות שלו יונקת ממעיינות האמונה מתורת ישראל ואמונת ישראל. כל חייו הם קודש לעולם אחד ששמו ציונות — ציונות דתית שראשיתה נעוצה בתורת־סיני. „ציונות, וציונות דתית במיוחד — אמר באחת מהרצאותיו המזהירות מעל במת הוועד הפועל הציוני — אינה אצלנו מפלגה, הסתדרות או גוף ציבורי גרידא. זוהי דרך חיים, שהביאה אותנו לראשית גאולה ולשיבת ציון. האם אוכל לשכוח, למשל, כציוני דתי את המאבק שבו נכנסנו לפני ששים שנה עם גדולי הדור שמפיהם אנו חיים ושאת תורתם אנו לומדים גם כיום, כי עם כל אהדתנו להם ולתורתם, הרגשנו באינטואיציה היסטורית שבקשר לציונות הצדק אתנו, ושדרכנו היא־היא שתוליך לגאולת העם בארצו?"

מביאליסטוק עד ניו יורק

הרב קירשבלום נולד בביאליסטוק לאב סוחר ועסקן צבורי מפורסם שהיה נודע בשם ר' משה הורשאי', כי נולד בוורשה, ואמו פייגה־ריבה נודעה לתהילה במעשי צדקתה. את חינוכו קיבל ב„חדרים" ולפני צאתו לאמריקה היה תלמידו המובהק של הרה"ג ר' אריה לייב יוכט, ראש ישיבת ביאליסטוק, שבסוף ימיו היה גם ראש־ישיבה בישיבת פורת־יוסף וישיבת הישוב החדש בתל־אביב. בהיותו בן 12 קיבל הנער מרדכי קירשבלום תנ"ך נהדר כשי מאת הרב פאיאנס רבה של ביאליסטוק בימים ההם ומנהיג מזרחי מפורסם, על קושיא חריפה שהקשה לו בפרק „מרובה" בשעת מבחן.

משהגיע לניו יורק נכנס ר' מרדכי לישיבת ר' יצחק אלחנן ולמד שם שבע שנים רצופות. במשך כמה שנים היה תלמידו הפרטי של הרב רבל ז"ל ותלמידו של הרב ר' משה סולובייצ'יק ז"ל. מגיל 17 התחיל להופיע כתעמלן דתי מטעם הסתדרות „ישראל הצעיר" ובשנת תרצ"א נשלח ע"י הרב ד"ר רבל לשמש מנהיג רוחני בקהילת סקרנטון אשר בפנסילבניה. באותה שנה

הוזמן לשמש מזכיר של „המזרחי" עפ"י המלצתו ודרישתו של הרב זאב גולד ז"ל, כדברו, „שהיה לי כאב רוחני ומורה דרך".

הרב מאיר בר־אילן ז"ל ערך ביקור בסניף המזרחי בסקרנטון בכדי לתהות על קנקנו של הרב קירשבלום הצעיר. כתוצאה מביקור זה לקח אותו הרב מאיר בר־אילן בשנת תרפ"ח לביקור ראשון בארץ ומאז עלה בשלבי מנהיגות המזרחי בארצות־הברית וייצג את התנועה בכל מוסדות ההסתדרות הציונית. בתקופה בה כיהן ר' א. ל. גלמן כנשיא המזרחי באמריקה כיהן הרב קירשבלום כסגן הנשיא ולאחר תקופת נשיאותו של פרופ' פנחס חורגין ז"ל, נבחר הרב קירשבלום למשרה הרמה של נשיא המזרחי בארצות־הברית. בקונגרס הציוני הכ"ד נבחר לחבר הנהלת הסוכנות וראש המחלקה לחינוך ותרבות תורניים בגולה בניו־יורק ופיתח פעולה ענפה בשטח זה. כמנהיג „מזרחי" מסור ונאמן ביקר בשם התנועה בכל קצווי תבל, לרבות אוסטראליה ניו־זילאנד הרחוקות וגם בארצות־אמריקה הדרומית, ובכל מקום הביא את דבר הציונות והלהיב את המוני בית ישראל לתורה ולציון.

לרגל יובלו החמישים נתכונן בארצות־הברית וועד יובל בראשותו של הרב הגאון הרי"ד סולובייצ'יק ובהשתתפות מנהיגים חשובים בציונות וביהדות הדתית באמריקה ובישראל, היוזם להגיש לבעל היובל שי — ספר בחכמת היהדות, בו יפרוסמו מחקרים תורניים ומדעיים של חוקרים וסופרים נודעים באמריקה ובישראל.

"מזרחי" מבטן ומלידה

פגשנו את הרב קירשבלום בחדרו אשר ב„בניני האומה", בין ישיבה לישיבה של הקונגרס הציוני, ממושקף, בעל מאור פנים, מבט חייכני וארשת של אופטימיות ובדיחות הדעת, שאינן סרות ממנו אפילו בעיתות משבר, בשבתו על מדוכתן של בעיות קשות וחמורות.

ביקשנוהו תחילה לספר לנו מהיכן ינק את ה„מזרחיות" שלו, מי ומה הביא אותו למחשבת הציונות הדתית ולפעילות מסורה בתנועה.

„הנני מזרחי מבטן ומלידה" — אומר הרב קירשבלום בחיוכו הנלבב — „כי על כן נולדתי במשפחה „מזרחית". אבי ז"ל היה מעוזריו הראשונים של הרב יצחק ניסנבוים ז"ל וספגתי בקרבי את הציונות הדתית כתוכן־חיים מיום היוולדי ממש. גם אמי, אשה צדקנית מובהקת, לא סבלה כל ימי חייה רכילות ולשון הרע על שום בן־אדם ותמיד היתה מסבירה לי כי הצו „לא תלך רכיל

בעמך" מכוון לא פחות כלפי עם ישראל בכללו, העושה צעדיו חזרה לציון". כשאביו ז"ל נפטר לבית עולמו, השאיר לו ירושה „חומרית" צנועה: השקל הציוני הראשון שקנה וגם כמה מניות של ה„קלוניאל טרוסט קומפאני". בתהליך ה„התאמרקות" שלו השקיע הרב קירשבלום את כוחותיו הצעירים בחיזוק הדת במסגרת „ישראל הצעיר" „ורק בהיפגשי עם הרב זאב גולד ז"ל הדגול והבלתי־נשכח, נתעוררה בקרבי מחדש הזיקה האירגונית לתנועת „המזרחי". מצאתי בו מנהיג מורם מעם שנדד מעיר לעיר ומארץ לארץ למצוא פתרון לשאלה, „איך חי עם בלי מולדת" בדרכה וברוחה של תורת ציון".

מאז קשור הרב קירשבלום בכל נימי נפשו בתנועת „המזרחי" ובארץ ישראל ונפשו לציון ובציון, אעפ"י שעדיין לא נשתקע בה בגופו. אם אמרו חז"ל: „ולציון יאמר איש ואיש יולד בה, אחד הנולד ואחד המצפה לראותה", הרי הרב קירשבלום הוא לא רק מצפה לראותה, אלא רואה אותה בפועל ממש ולעתים קרובות ביותר. אין לך שנה בה לא יערוך ביקור בארץ ומספר ביקוריו בה כבר מצטרף לארבעים (!), וסוף העלייה וההתנחלות לבוא...

רצוי לכל אחיו...

כל־אימת שהרב קירשבלום עולה על במה ציונית, ציבורית או תנועתית לשאת את דברו, הכל דרוכים וקשורים ועושים אזניהם כאפרכסת לשמוע את נאומיו. התשואות הרבות והממושכות, עדות נאמנה הן כי הקהל המאזין בא על שכרו. באמרנו עליו „פה מפיק מרגליות", אין זו מליצה כלל ועיקר, שכן נאומיו המזהירים בשלש השפות: עברית, אידיש ואנגלית, הם מחרוזות אמנו־תית של פנינים והברקות מבחינת צורתם הנאה ותוכנם הרצוף פקחות ותבונה, דעת יהדות וחכמת חיים ועל כולם — הומור שופע וקולע ואוצר של משלים, פתגמים ומימרות מן הספרות התלמודית והמדרשית לממעינות הפולקלור העממי והבדיחה היהודית. גם בהופעותיו הפומביות וגם בשיחותיו האישיות הנעימות יודע הוא למצוא מסילה ללבבות, לפיכך דבריו משפיעים ומשכנעים את מאזיניו. לא ייפלא, איפוא, שהשפעתו אינה מצטמצמת בחוג תנועתו בלבד אלא הוא חביב ומקובל על כל החוגים והשדרות והכל שומעים ברצון את עצתו הנבונה והשקולה ואת דבריו הלבביים והמאלפים.

מקורות ההומור של הרב קירשבלום

בהיסוס־מה שאלנו את הרב קירשבלום מהיכן נובע אוצר ההומור השופע שלו.

איש שיחנו השיב ללא היסוסים: — „כשם שהמזרחיות שלי באה לי בירושה כך ירשתי גם את ההומור מאבי עליו השלום, שהיה מפורסם בסיפוריו הנפלאים ובבדיחותיו הקולעות". הוא מוסיף ומסביר כי בטבעו ובנפשו הריהו מוצא תקוה ושואב אמונה אפילו במצב קשה ומסובך „ואם התקוה והבטחון אינם עולים ובאים מתוך השטח הרציני של הדברים, אני מוצא וממציא אותם דרך ההומור והבדיחה". ואף זאת: כאיש עממי הריהו מחבב את המוני העם ושמח לקראת כל הזדמנות להידבר עמם דרך משל ומליצה, בדיחה נאה ופתגם עממי, המובנים להם וחביבים עליהם. נסיונו באמריקה אף לימדהו שרכישת דעת הקהל לדברים רציניים באה דרך ההומור, וגם מטעם זה היא דרכו דרך ההומור. ברם, בשום פנים אין לערבב ח"ו בדיחות־דעת עם קלות־דעת, ומבעד לקליפה של ההומור והבדיחה נשקפת תמיד המשמעות הרצינית. „סבורני שאין לך אדם יותר רציני מאשר זה המבין בדיחה כהלכה, כלומר: לא רק את היסוד המצחיק שבבדיחה הנאה, או הסיפור המשעשע, אלא את הכוונה הרצינית ומוסר־ההשכל המעמיק הטמונים וחבויים מתחת לפני השטח".

התעוררות דתית באמריקה

עברנו מן הפרט אל הכלל ושאלנו את איש שיחנו אם קיימת התעוררות דתית באמריקה ובמה היא באה לידי ביטוי.

מסביר הרב קירשבלום:

„אין ספק שיש התעוררות דתית באמריקה. לדוגמא: כשבאתי לאמריקה לפני ל"ה שנים, בהיותי נער צעיר, ונכנסתי לבית כנסת להתפלל, שאלוני אם יש לי „יארצייט"... ואילו כיום בתי הכנסת מלאים צעירים הנאמנים לתורה ומצוות. מספר הישיבות הקטנות מתרבה והולך משנה לשנה והתנועה הזאת החלה חודרת גם ליישובים הקטנים ומעוטי האוכלוסיה היהודית. רבים מאלה שרק לפני שנים מספר התקיפו אותנו שבדרך החינוך הישיבתי אנו מחזירים כביכול, את יהדות אמריקה המשוחררת לגיטו ולמסגרת מצומצמת, מכירים כבר כיום בעובדה שרק חינוך יהודי מכסימלי הצמוד לקיום תורה ומצוות, ימנע את מגפת ההתבוללות. אכן, היה זמן שאמרנו „יש לנו אב זקן" מבחינה

תורנית־יהדותית, ואילו עכשיו אנו יכולים ב״ה להוסיף ולומר: „ויֶלֶד זקונים קטן״...

„אבל, מאידך גיסא״, מוסיף הרב קירשבלום תוך אנחה, „אבד לנו דור שלם מתחילת המאה העשרים ועד התקופה האחרונה, ולא במאמץ קל נחזיר אותו ליהדות מקורית ומושרשת. כדי להרחיב במדה הדרושה את יריעת החינוך התורני, דרושות לנו עוד שנים מרובות ועבודה מאומצת״.

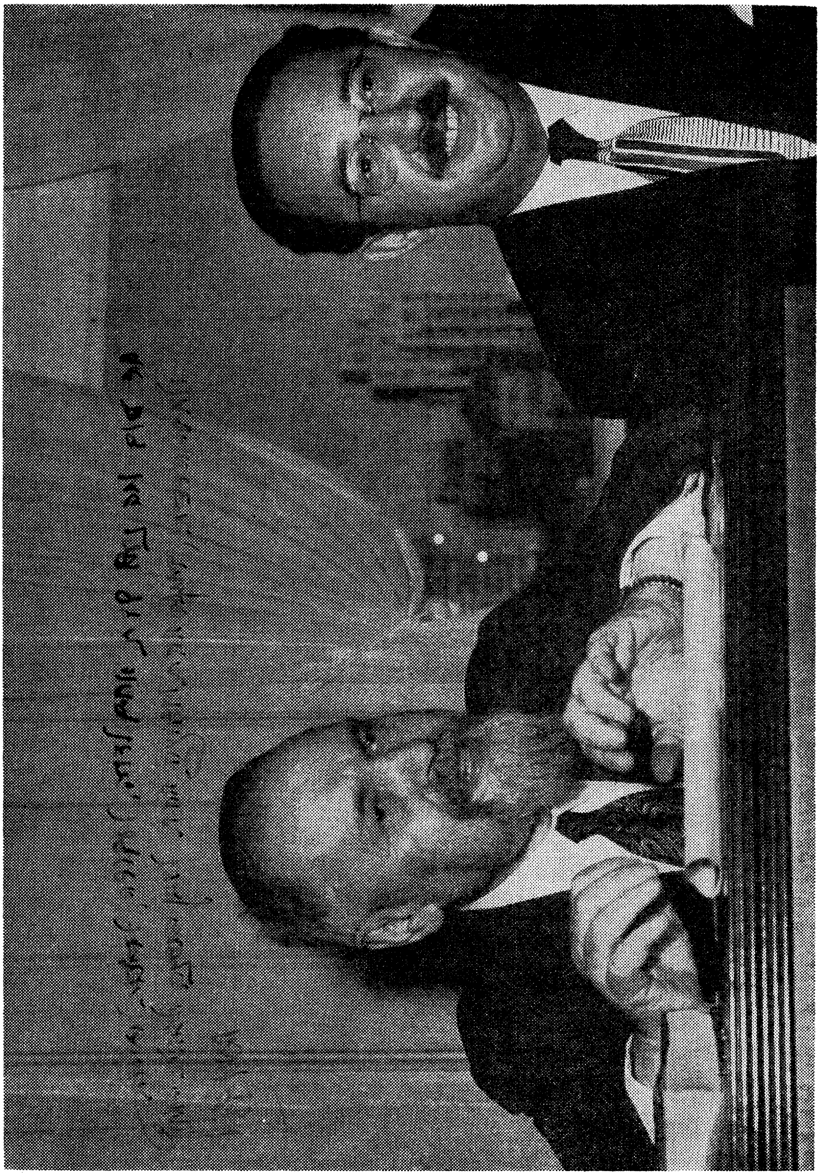
כאן מוסיף הרב קירשבלום כי תנועת הציונות הדתית תרמה יותר מכל גורם צבורי אחר ביהדות אמריקה לתחיה ולהתעוררות הדתית האמורה. „היינו בין בוני הישיבות באמריקה ודרך ועד החינוך התורני הקימונו רשת של למעלה מששים ישיבות קטנות בכל קצווי אמריקה, ועוד ידנו נטויה בשטח זה. בתוקף ההטפה והפעולה המתמדת שלנו למען הרעיון של „ארץ־ישראל לעם־ישראל עפ״י תורת־ישראל״, עלה בידינו לקרב יהודים שנתרחקו מחיי מסורת וכיום נמצאים צאצאיהם של אלה בתוך כתלי בית המדרש״. לדעתו של הרב קירשבלום עוד רבה לפנינו המלאכה בשטח זה, אבל אין ספק שהציונות הדתית מהווה הקשר והגשר הטבעי והבטוח ביותר בין יהודי הגולה לעם היושב בציון״.

נושא משאו של הרב בר־אילן

באחד ממסעות־התעמולה שלו בסוף שנות העשרים למען רעיון המזרחי, ביקר הרב מאיר בר־אילן ז״ל בעיר סקרנטון שבאמריקה. כשהגיע לתחנת הרכבת הקביל הרב קירשבלום, מזכיר המזרחי הצעיר והזריז, את פניו של האורח הדגול, נטל את מזוודותיו וביקש לשאתן לבית מלונו של מנהיג המזרחי. נטל הרב בר־אילן את ידו של הרב קירבלום, ביקשו להניח את המזוודות על הקרקע ואמר לו:

— לא אתה תישא את מזוודותי; לצורך זה יש סבל... אבל, אם מבקש אתה לעזור לי לשאת את משאי הבה ואתן לך בחפץ־לב מטען חשוב וכבד: הטה שכמך ושא־נא בשבילי ויחד עמי את טרחי ומשאי בציונות ובמזרחי, את יסורי ותקוותי, את שאיפותי ותכניותי, את מסעי ונדודי מעיר לעיר וממדינה למדינה למען תורה וציון...

ואמנם, מאז ועד עתה, הרב קירשבלום הנהו לא רק מעריץ גדול ותלמיד נאמן של קברניט הציונות הדתית הדגול אלא גם נושא הרבה ממשאותיו־מסעותיו להאדרת החינוך התורני, לביצורה של הציונות הדתית ולהרחבת פעולותיה לבניינה של ישראל הדתית.

פירער און וואָרטזאָגער

פון לואי סיגאל

עס איז פאַר מיר אַ גרויסער פאַרגעניגן און אַ כבוד צו באַגריסן מיין גוטן חבר און פריינט הרב מרדכי קירשבלום צו זיין 50 יאָריקן יובל.

הרב קירשבלום פאַרנעמט אַן אייגנאַרטיקן פלאַץ אַלס פירער און וואָרט־זאָגער פון דער מזרחי־באַוועגונג און פון וועלט־ציוניזם. דער חשוב׳ער יובילאַר שטעלט מיט זיך פאַר אַ סינטעז וואָס פאַרבינדט טיפע אידישקייט מיט דעם פיינסטן אויסדרוק פון דעמאָקראַטישן אַמעריקאַניזם. ער האָט אויך די גרויסע מעלה צו קענען זיין אַ גוטער חבר און אַן אויפריכטיקער פריינט.

זיין טיפע צוגעבונדנקייט צו דער מזרחי־באַוועגונג און זיין באַציאונג פון אויפריכטיקער פריינטשאַפט און חבר׳שאַפט צו אַנדערע טיילן פון ציוניזם, גיט צו גרויס חשיבות זיין פערזענליכקייט און פירערשאַפט.

ווען מען שטעלט זיך פאַר אַ גאַנצן אידן, וועלכער איז טיף איינגע־וואָרצלט אין אידישקייט; אַ שטאַרק גלויביקן אין די ציוניסטישע אידעאַלן, און אַ מענטש מיט אַ ברייטן בליק אויף מאָדערנע סאָציאַלע דערשיינונגען, — קען הרב קירשבלום דינען פאַר אַ זייער גוטן ביישפיל פון אַט אַזאַ מענטשן.

די מזרחי־באַוועגונג, וועמען דער יובילאַר דינט שוין פילע יאָרן מיט האַרץ און מיט נשמה, האָט אַלע אורזאַכן צו זיין שטאָלץ צו באַטראַכטן הרב מרדכי קירשבלום אַלס איר גייסטיקן און פראַקטישן פירער. דאָס אידישע לעבן געפינט שטענדיג אין דעם חשוב׳ן יובילאַר איינעם פון די געטרייסטע דינערס און אידעאַליסטישע טרעגערס פון די הויכע אידעאַלן פון פאָלקס־גאַנצקייט און אייביקייט.

דער יורש

פון חיים ליבערמאַן

א.

אין די איצטיגע טעג ווערט אין אַלע לענדער, נאָר גאַנץ באַזונדער אין אַמעריקע און מדינת ישראל, געפייערט דער יובל פון דעם באַרימטען פירער פון רעליגיעזען ציוניזם, הרב מרדכי קירשבלום, וועלכער איז אַלט געוואָרען פופציג יאָר. און כאָטש הרב קירשבלום איז, ווי דער טיטעל ווייזט, אַ רב, דאָך איז ער חשוב ניט בלויז ביי די רעליגיעזע ציוניסטען. ער איז באַליבט אין אַלע ציוניסטישע קרייזען, אפילו ביי די פרייע. ער זיצט אויבענאָן אין דעם גאַנצען ציוניזם. ווען ער טרעט אַרויס צו ריידען אויף אַ ציוניסטישען קאָנגרעס וועלען אפילו די לינקע שבלינקע פאַרקאַטשען די פאַלעס און אים לויפען הערען.

אין אמת׳ן גערעדט איז פופציג יאָר עלטער ניט קיין פּאַסיגע צייט פאַר אַ יובילעי־פייערונג. געוויינליך ווערען געפייערט פופציג יאָר אַרבעט. נאָר הרב קירשבלום׳ען קומט עס. וואָרים מיט זיין ענערגיע, אימפעט און עקסטאַז האָט ער אין פופציג יאָר לעבען אַריינגעפּאַקט הונדערט יאָר אַרבעט. ניטאָ, דוכט זיך, קיין מלאכה אין ציוניזם, וואָס ער האָט ניט געטאָן, קיין אַמט אין דער באַוועגונג, וואָס ער האָט ניט באַקליידט, קיין בענקעל אין אַ ביוראָ, אויף וועלכען ער איז ניט געזעסען. געוויינליך איז עס געווען אַ צעבראָכען בענקעל וואָס מ׳האָט אים אונטערגעטראָגען — ער זאָל עס פאַרריכטען. וואָרים ער איז געווען דער גרויסער בויער און דער גרויסער טוער, און די באַוועגונג איז געווען אַ בענקעל אָהן פיסלעך, אַ וואָגען אָהן רעדער.

פינף און צוואַנציג יאָר איז הרב קירשבלום אַלט געווען ווען דער רוף איז געקומען צו אים, ער זאָל אַריינטרעטען אין דער פירערשאַפט פון דער מזרחי־באַוועגונג אין אמעריקע. עס איז געווען אין יאָר 1935. ער איז דעמאָלט געווען נאָרוואָס אַרויס פון דער ישיבה, געקראָגען זיין סמיכה און האָט פאַרנומען זיין ערשטע שטעלע אַלס פרינציפּאַל און לערער אין אַ גרויסער

תלמוד תורה אין סקרענטאָן, פענסילווייניע. נאָר ער איז באַלד אַוועק פון דאָרט און איז געוואָרען גענעראַל־סעקרעטאַר פון מזרחי.

עס קלינגט גרויס: „גענעראַל־סעקרעטאר״. אָבער דער פשט האָט געמיינט: ס׳איז געווען אַ גענעראל, נאָר די אַרמיי איז געווען אַ סעקרעט.

געזאַלבט האָבען אים צוויי, היינט שוין ביידע אויף דער אמת׳ער וועלט: צוערשט הרב זאב גאָלד ז״ל, דערנאָך הרב מאיר בערלין ז״ל. ביידע האָבען אין אים דערזעהן פאָראויס די טייערע כלי, וואָס ער איז געוואָרען שפּעטער, אַ ברכה פאַר דער באַוועגונג.

וואָס די „באוועגונג״ איז אין יענער צייט געווען, די ציוניסטישע בכלל און די מזרח׳ישע בפרט, לאָזט זיך פאַרנעמען פון פאָלגענדען עפּיזאָד: הרב בערלין איז געפאָרען משפיע צו זיין אויפ׳ן יונגען רב קירשבלום ער זאָל איבערנעמען דעם אַמט, דעם אַמט פון גענעראַל אָהן אַן אַרמיי. הרב קירשבלום, וואָס איז שטענדיג זעהר ענוות׳דיג און זעהר העפליך, בפרט אַנטקעגען אַ גדול בתורה, האָט אונטערגעכאַפּט דעם באַגאַזש, וואָס הרב בערלין האָט מיטגעבראַכט. און הרב בערלין, וואָס איז געווען דער גרויסער איש האמת, האָט צו אים געזאָגט:

— יונגערמאַן, דעמדאָזיגען באַגאַזש קען יעדער איינער פאַר מיר טראָגען, אָבער דיר בין איך געקומען געבען גאָר אַן אַנדער באַגאַזש צו טראָגען: איך בין געקומען דיר געבען מיין האַרצוויייטאָג אין דעם ציוניזם, מיין קאָפּוויייטאָג אין דעם מזרחי, מיינע יסורים פון דעם אייביגען נע־ונד זיין פון לאַנד צו לאַנד און פון ישוב צו ישוב, רופענדיג אידען צו ציון.

נאָר דער „יונגערמאַן״ האָט ניט אַרויסגעלאָזט דעם ערשטען באַגאַזש, און האָט זיך ניט אָפּגעשראָקען פאַר׳ן צווייטען. ער האָט מיט ערפאַרכטיגקייט איינגעבויגען דעם קאָפּ פאַר דער אויפגאַבע, און מיט ליבשאַפט אָנגעטאָן דעם יאָך פון דער אַרבעט אויפ׳ן האַלז.

און ער האָט גענומען אַקערען די שטיינער און ברענען די דערנער און ראַמען די מיסטען, וואָס האָבען פאַרוואַלגערט די אידישע גאַס אין אַמעריקע און האָבען פאַרשטאָפּט אידישע הערצער צום גרויסען אידישען רוף פון דער צייט. אין דער רעליגיעזער ציוניסטישער באַוועגונג האָט באַלד אָנגעהויבען קלינגען מיט זיין נאָמען און זיין וואָרט. עס האָט אויפגעשיינט אַ פערזענליכקייט,

עס האָט אויפגעבליצט אַ פירער מיט אַ גרויסען איינפלוס אויף דער אַמעריקאַנער יוגענט.

אַזאַ פרי פאַלט ניט אַראָפּ פון הימעל און שפּרינגט ניט אַרויס פון הוילער ערד. וואו איז ער פאַרזייט געוואָרען און וואו איז ער אויסגעוואַקסען?

הרב מרדכי קירשבלום קומט פון ביאַליסטאָק. זיין פאָטער ר׳ משה איז געווען אַ שעהנער בעל הבית אין שטאָט, אַ לעדער־פאַבריקאַנט, אַ יודע ספר, און איז דרייסיג יאָר צייט געווען גבאי אין דעם גרויסען בית המדרש „משכן יעקב״. זיין מוטער איז געווען „פייגעלע די צדיקת״. דער נאָמען זאָגט שוין אַלץ. דער פאָטער פלעגט ברענגען אורחים אויף שבת, די מוטער פלעגט ברענגען ישיבה־בחורים אויף „טעג״. עס איז ניט געווען קיין סעודה, אַז עס זאָלען ניט זיצעןביים טיש קיין תלמידי חכמים. און מאָטעלע (הרב מרדכי) און זיין אינגערער ברודער אשר (היינט הרב אשר קירשבלום) זיינען געגאַנגען אין ישיבה.

און נאָך עפּעס זיינען די עלטערן געווען: הייסע חובבי ציון. אין ביאַליסטאָק האָט געלעבט די טראַדיציע פון דעם גרויסען גאון ר׳ שמואל מאָהליווער זצ״ל, וועלכער איז געווען פון די ערשטע רעליגיעזע פריידיגער פון דעם ציוניסטישען געדאַנק און ער האָט אַ צייט געלעבט אין ביאַליסטאָק. אין דער דאָזיגער טראַדיציע האָבען געלעבט ר׳ משה און פייגעלע די צדיקת. אין ר׳ משה׳ס ספרים פלעגט מען אָפט בלאָט נאָך בלאָט געפינען אַקציעס פון דער „קאָלאָניאַל באַנק״. ר׳ משה קירשבלום איז אויך געווען אַ רעדנער, און ער פלעגט אָפט דרש׳ענען וועגען ציוניזם, מזרחי, ארץ־ישראל אין זיין בית המדרש און אויך ביי מיטינגען. אפשר פון דעם פאָטער האָט הרב מרדכי קירשבלום גע׳ירש׳עט זיין רעדנער־טאַלאַנט. פון אים געוויס האָט ער גע׳ירש׳עט אַ סך פון די אידישע מעשה׳לעך, משלים און גלייכווערטלעך, מיט וועלכע הרב קירשבלום איז מלא וגדוש, און וואָס באַלעבען זיינע רעדעס מיט גוואַלדיגען כח און זעלטענעם חן. און ווער קען נאָך דערצעהלען אַ אידישע מעשה׳לע אַזוי שעהן ווי ער?

אין 1923 זיינען די קירשבלום׳ס געקומען קיין אַמעריקע, ווען מרדכי איז געווען אַ אינגעל פון דרייצען אויפ׳ן פערצענטען יאָר. די ערשטע צייט

איז געגאַנגען שווער מיט דער פּרנסה, און די צוויי אינגלעך האָבן געוואָלט געהן אַרבעטען. אָבער די מאַמע די צדיקת האָט געזאָגט: זייט איר דען געקומען קיין אמעריקע צו ווערען פּראָסטאַקעס? פּרנסה וועט שוין דער אויבערשטער צושיקען אָהן אייך, און איר — איר חדר אריין! און זיי זיינען אַוועק ווייטער אין די ישיבות.

און די ענגלישע לימודים האָט מען אויך ניט גענומען לייכט. און הרב מרדכי קירשבלום האָט זיך זעהר שנעל „אַמעריקאַניזירט". ער האָט ממש איינגעשלונגען די ענגלישע שפּראַך. און ווען ער איז אריינגעטראָטען אין זיין ראָלע אַלס גענעראַל־סעקרעטאַר פון „מזרחי" איז ער שוין געווען אַ גלענ־צענדער רעדנער אין אַלע דריי שפּראַכען: אידיש, עברית, און ענגליש. די רבותא איז ענגליש. זיין ענגליש האָט ניט פּאַרמעקט אָדער איבערגשריען דעם אידישען טאָן אין אים. איר הערט אָפט ראַבאַיס דרש'ענען אין ענגליש, און מעג די דרשה זיין פול מיט „טאָראַה", קלינגט זי דאָך ווי אַ גלח'ישער „סוירמאַן". און הרב קירשבלום, ער מעג אַפילו רעדען וועגען אַ גאַנץ וואָכעדיגען ענין, פילט איר דאָך, אַז עס רעדט אַ איד. זיין ענגליש איז עכט, פליסיג און פולקאָם, ס'איז ענגלישער ענגליש, אָבער שטענדיג שוועבט דער אידישער גייסט איבער אים. ס'איז עפּעס אַזוי ווי ער וואָלט זיין גוטען ענגליש גערעדט מיט אידישע אותיות.

די סיבה פון דעם חילוק איז אַ פּעדאַגאָגישע. הרב קירשבלום האָט זיין אַמעריקאַניזם איינגעפּלאַנצט אין זיין אידישקייט; דער ראַבאַי מיט'ן גלח'ישען „סערמאָן", פאַרקערט, האָט זיין אידישקייט אַרויפגעקלעפּט אויף זיין ענגלישקייט. און דערפון קען מען אַרויסלערנען דעם פּעדאַגאָגישען כלל, אַ כלל, וואָס דאַרף אונז אויך ווערען די נאַציאָנאַלע ליניע: כדי צו געדייהען ווי אידען אין אַ ניט־אידישער סביבה, מוז מען מיט אַ קינד אָנהויבען מיט אידישקייט, דערנאָך מיט דער לאַנד־קולטור. די ערשטע זריעה אין קינדערשען האַרץ און מוח מוז זיין אַ אידישע. דער אַלף־בית דאַרף געהן פריהער ווי דער א־בע־צע.

ס'איז געווען ניט קיין קליינער פּאַראַדאָקס אין דעם אויסוואַל פון דעם יונגען רב קירשבלום אַלס פירער פון „מזרחי". בפרט אין יענער צייט, ווען צו ברענגען אַן אַמעריקאַנער אידען צום ציוניסטישען געדאַנק איז געווען ווי קריעת ים סוף.

הרב קירשבלום איז געווען, אַזוי ווי ער איז אויף שטענדיג געבליבען, אַ

צאַרטער, ווייכער, ליבער, נאָכגיביגער מענש; ווי איז געקומען צו אים צו זיין אַ פירער ביים האַרטנעקיגען פאָלק, דעם עם קשה עורף?

אפשר דערפאַר, ווי מ׳דערצעהלט, האָט הרב מאיר בערלין אים איינמאָל, ביי אַן עפענטליכער פאַרזאַמלונג, געזאַלבט מיט אַ שטעקען:

„איך האָב לאַנג געטראַכט — האָט דער באַרימטער מזרחי־פירער געזאָגט — וואָס פאַראַ מתנה וואָלט געפּאַסט פאַר אייך איך זאָל אייך געבען, און איך האָב באַשלאָסען, אַז די בעסטע מתנה וועט אייך זיין מיין שטעקען״.

הרב מרדכי קירשבלום האָט גענומען זיין רבינ׳ס שטעקען, אָבער ער האָט אים קיינמאָל ניט גענוצט. ווי האָט דער ווייכער, גוטמוטיגער, אייביג נאָכגיביגער רב מרדכי קירשבלום געקענט געהן געגען מענשען מיט אַ שטעקען, אָדער מיט׳ן וואָרט וואָס איז האַרב ווי אַ שטעקען?

ווילט איר זעהן די גוטמוטיגע נאָכגעביגקייט פון הרב קירשבלום, קוקט אויפ׳ן סיגאר וואָס ער רויכערט: ווי קומט ער צו רויכערען אַ גרויסען, גראָבען סיגאַר גאָר אויפ׳ן שטייגער פון דעם אַמעריקאַנער „סוקסעספול ביזנעסמאַן״ אָדער „וואָרד־פּאָליטישען״?

נאָר די מעשה איז אַזוי געווען. הרב קירשבלום האָט ניט געריכערט און האָט קיינמאָל ניט געטראַכט צו רויכערן. נאָר איינמאָל קומט צו אים אין אָפּיס אַריין אַ איד, אַ פּעדלער מיט סיגאַרן. נון, וועט דאָך הרב קירשבלום ניט אַרויסלאָזען אַ אידען אָהן אַ פּדיון. האָט ער ביי אים גענומען אַ פּאָר סיגאַרן. דער איד, זעהענדיג, אַז מ׳קויפט, איז ער געקומען מאָרגען ווידער, און איבער־מאָרגען ווידער. זעהענדיג, אַז די סיגאַרן ליגען נאָך ניט באַרירט, פרעגט ער הרב קירשבלום: „וואָס איז, די סחורה געפעלט אייך אפשר ניט? קען איך אייך איבערבייטען״. וועט דאָך הרב קירשבלום ניט באַליידיגען אַן אָרימען אידענ׳ס סחורה, האָט ער גענומען אַ סיגאַר און פאַררויכערט. און מער האָט אים די קליפה ניט אָפּגעלאָזט.

אַזאַ איז הרב מרדכי קירשבלום, און דאָך, מיט אַזאַ ווייכקייט, איז ער געוואָרען אַ פירער ביים האַרטנעקיגען פאָלק ישראל.

ב.

מיר האָבען געזעהן, אין פאָריגען קאַפּיטעל, די מאָדנע ירושה, וואָס איין אידישער פירער גיט איבער דעם אַנדערען, הרב מאיר בר־אילן, זצ״ל, צו הרב מרדכי קירשבלום: האַרצוועהטאָג, קאָפּוועהטאָג, יסורים, וואָגלעניש, און אויפ׳ן שפּיץ פון אַלעמען — אַ שטעקען... וואָס האָט געקענט באַדייטען דער שטעקען?

קען זיין גאַנץ פּשוט: אַ שטעקען זיך אָנצושפּאַרען אויפ׳ן יסורים־וועג פון אידישער פירערשאַפט. אָדער מעגליך כדי צו געבען הרב קירשבלום גרעסערען אָנשטעל און אויטאָריטעט ווי ער איז ווייליג געווען, און איז נאָך היינט ווייליג, זיך צו נעמען. אָדער נאָך פּשוט׳ער: אַ שטעקען צום שלאָגען...

אפשר האָט דער רב אינזינען געהאַט די צוואה וודס משה רבינו האָט אָנגעזאָגט זיין תלמיד און נאָכפאָלגער, יהושע: דו זאָלסט אריינברענגען די אידען אין צוגעזאָגטען לאַנד. און אויב זיי וועלען צעגערן צו געהן, נעם אַ שטעקען און שלאָג, שלאָג איבער די קעפּ!...(דברים, וילך, לא ז, רש״י).

הפּנים אַז אידען האָט מען שטענדיג געדאַרפט טרייבען צו דער גאולה מיט שטעקענס.

און אַזוי איז אויף די יונגע, צאַרטע, כמעט קינדישע פּלייצעס פון הרב מרדכי קירשבלום אַרויפגעוואָרפען געוואָרען דער מאַנטעל פון יסורים, דער מאַנטעל פון אידישער פירערשאַפט, די שווערסטע מערכה ביי אידען. ס׳איז געזאָגט געוואָרען: פאַרוואָס זיינען אידען פאַרגליכען געוואָרען צו זאַמד? ווייל אַזוי ווי ס׳איז ניט מעגליך אויסצופלעכטען אַ שטריק פון זאַמד, אַזוי איז ניט מעגליך צונויפצופלעכטען אידען אין אַן איינִיגקייט. צוויי אידען זיינען צעריסען אויף צוועלף שבטים. און יעדער שבט ציהט אין צוועלף זייטען. און נאָך גרעסער ווי ס׳איז די צעריסענקייט ביי אידען בכלל איז די צעריסענקייט צווישען די רעליגיעזע אידען: די זיינען צעריסען אויף תרי״ג מצוות.

דערצו, אַ רעליגיעזער איד קומט ניט גלאַט מיט אַ דעה: ער קומט מיט דער תורה, ער שטעהט ניט אויף דער ערד; ער שטעהט אויף אַ פּסוק. און אויף אַ פּסוק דווקא אַזוי ווי ער טייטשט אים. מילא, דער איד ווי דער איד, אָבער דער פּסוק איז דאָך אוודאי אַ גוטער. און כדי צו בויגען דעם אידען, מוזטו

בויגען דעם פסוק. אָבער ווי קען מען קעמפען געגען אַ פסוק פון דער תורה אָדער אַ מאמר פון חז״ל, אַז שולדיג איז דער איד, ניט דער פסוק?...

נאָר מיט גאָט׳ס הילף, ס׳איז דאָ אַ אויסגאַנג פון דעמדאָזיגען קלעם: עס קומט דער אַנדערער איד מיט אַן אנדער פסוק, און דער אנדערער פסוק לייקענט אָפּ דעם ערשטען...

נעמט די מחלוקת׳ן פון דער „אגודה״ מיט די „פועלי אגודה״, פון „מזרחי״ און דעם „הפועל המזרחי״, און פון די „נטורי קרתא״ מיט זיי אַלעמען, זיינען די חלוקי דעות ניט אויף פסוקים וואָס לייקענען אָפּ איינע די אנדערע?

נאָר איז דען די תורה, חלילה, אין סתירה מיט זיך אַליין?

חלילה וחס! נאָר מיר האָבען געלערענט, אַז ווען צוויי פסוקים לייקענען אָפּ איינער דעם אַנדערען, קומט אַ דריטער פסוק און גלייכט זיי אויס.

אָט אויף דעם דריטען פסוק האָט הרב מרדכי קירשבלום געשטעלט זיין לעבען און זיין ראָלע אַלס פירער. דער דריטער פסוק איז געווען זיין געצייג און כלי־זיין. מיט אים האָט ער געאַרבעט, מיט אים האָט ער געפירט זיין פירערשאַפט. מיט אים האָט ער אויסגעגלייכט קרומע קעפּ, און אויסגעגלעט פאַרקרימטע הערצער. און מיט אים האָט ער אָפט געבראַכט שלום דאָרט וואו ס׳האָט געהערשט מלחמה, און ברכה דאָרט וואו ס׳איז געלעגען אַ קללה.

מיט דעם דריטען פסוק האָט ער ווניגסטענס צוויי סתירה׳דיגע פסוקים אין דעם ציוניזם אויסגעגלייכט און האַרמאָניש געמאַכט, די פסוקים וואָס האָבען אָפּגעטיילט דעם „מזרחי״ און דעם „הפועל המזרחי״. ער האָט לאַנג געשטרעבט און שווער געאַרבעט דערויף, אָבער ס׳איז אים דאָך געלונגען: ער איז געווען דער אַרכיטעקט פון „מיזוג״, פון דער צוזאַמענשמעלצונג פון די צוויי וויכטיגע צווייגען פון רעליגיעזען ציוניזם, „מזרחי״ און „הפועל המזרחי״.

און אַזוי איז געוואָרען ווניגער מיט איין מחלוקת און שפּאַלטונג ביי אידען.

וואָס איז געווען יענער וואונדערליכער דריטער פסוק, וואָס האָט געקענט בויגען די האַרטסטע זאַך אין דער וועלט, דעם אידישען נאַקען?

דער חכם פון אַלע חכמים האָט געזאָגט: „מיט געדולדיגקייט ווערט איבערגערעדט אַ הערשער, און אַ ווייכע צונג צעברעכט אַ ביין״ (משלי כה, טו):

אָט דאָס איז דער מאַגישער דריטער פּסוק פון הרב קירשבלום. מיט אים האָט ער אַלע זיינע וואונדער באַוויזען, און זיינע דערפאָלגען זיך דערשלאָגען. איך ווייס גאָר ניט צי הרב קירשבלום האָט דעם פּסוק אַמאָל בפּירוש גענוצט, אָדער באַוואוסטזיניג געטאָן צו זיין האַרצען ווי אַ מאָטאָ, נאָר דער פּסוק איז אים מער ווי דאָס: ער איז אים ווי צוגעפּאַסט פון געבוירען, ער איז איינגעבויט אין זיין סאַמע טבע, ער ליגט אים אין דעם בלוט. ווייכקייט און געדולדיגקייט זיינען צוויי מעלות וואָס צייכענען אים אויס אַלס מענש, צוויי שטעמפּלען וואָס מאַכען אים ווירקזאַם אַלס פירער. מיט זיין ווייכקייט האָט ער ניט איין „האַרטען ביין" איבערגעבראָכען, מיט זיין געדולדיגקייט האָט ער ניט איין ביטערען עקשן נאָכגיביג געמאַכט.

נאָר די גרויסע פּראַקטיק האָט אים געלערענט, אַז אין געזעלשאַפטליכען לעבען דאַרף מען ניט נאָר נעמען, נאָר מ'דאַרף אויך קענען געבען. הרב קירשבלום קען די איידעלע קונסט פון בויגען דעם אַנדערען צד צו נאָכגיביג־קייט, אָבער ער ווייס אויך די קונסט פון בויגען זיך אַליין. ער ווייס אַז מיט עקשנות פון איין צד און מיט גלייכער עקשנות פון דעם אַנדערען צד, וועט דער געזעלשאַפטליכער וואָגען ווייט ניט פאַרפאָרען. אין פּאָליטיש־געזעלשאַפטליכע פראַגען איז ער אַ מענש פון פּשרה. אַ גרויסער פּיקח, איז ער אַ מייסטער אָנצוטאַפּען דעם תוכן פון אַ פּראָבלעם, און מיט גמרא'דיגען שאַרפזין וועט ער, ווי קיינער, אויספלאָנטערען אַ פּראָבלעם פונ'ם ערגסטען קנויל. דערפאַר ווערט זיין עצה געזוכט אַפילו אין די ניט־רעליגיעזע קרייזען פון דער באַוועגונג. פון אַ פאַראיינדל אין בראַנזוויל ביז אַ מיניסטאָרען־קאַבינעט אין ירושלים געהט זיין גוטע און קלוגע השפעה. געווען, למשל, אַן ערנסטער, לאַנג פאַרצויגענער סכסוך ביי די ציוניסטען אין פּערו, זיד־אַמעריקע. וועגען אַלגעמיינע ציוניסטען געהט דאָ די רייד. עטליכע יאָר האָט געאייטערט יענע וואונד. אַ סך גדולים פון ניו יאָרק זיינען געפאָרען אַהין ברענגען צו אַן אויסגלייך, אָבער אומזיסט. לסוף, איז הרב קירשבלום געשיקט געוואָרען. און וואו אַלע זיינען דורכגעפאַלען האָט ער מצליח געווען.

אַ גרויסער רודף שלום און פּשרה־מאַכער איז הרב קירשבלום. דער עיקר איז, ניט צו פאַרוואַסערען די פּרינציפּען. אויף די עיקרים פון דער אמונה וועט ער ניט מוותר זיין אויף אַ האָר. ס'איז אמת, אַז אַ „י" (יוד), וויפיל מ'זאָל ניט אַראָפּקראַצען פון אים, בלייבט אַלץ אַ „י", אָבער אפילו אויף אַזאַ פאַרמינערונג פון אידישקייט וועט ער ניט איינגעהן. דאָ איז ער אַ קנאי לגבי

אַלע וועלטליכע שותּפים אין דעם ציוניזם, מיט וועלכע ער ראַנגעלט זיך פאַר׳ן קלענסטען קוצו של יוד.

און שפּאַן נאָך שפּאַן, און טראָט ביי טראָט געווינט ער. ער געווינט חשיבות פאַר רעליגיעזער אידישקייט אין די אויגען פון לאַנג־דערוווייטערטע און ווייט־פאַרפרעמדטע. ער איז אַזוי מקדש השם. אין די טעג פון חנוכה, יאָר תשכ״א, האָט אַ מסיבה פון טויזענט מענשען, מיט פאַרכאַפּטען אָטעם געהערט, ווי אַזוי אַ פירענדע פערזענליכקייט אין ראַדיקאַלען ציוניזם, שטעהענדיג ביי דער זייט פון הרב קירשבלום, האָט זיך מתוודה געווען, געשלאָגען חטאתי און שיער־שיער זיך ניט דערקלערט פאַר אַ פולען בעל תשובה — צו פאַרדאַנקען דער השפּעה פון הרב קירשבלום, מיט וועמען ער אַרבעט נאָהענט אין ציוניזם. אַרום דער אייגענער צייט האָט מען אים אָנגעהויבען איינלאַדען צו רעדען אין ראַדיקאַלע צווייגען פון דער ציוניסטישער באַוועגונג, אַן אומדערהערטע זאַך אין פריערדיגע צייטען. פאַר הרב קירשבלום איז עס געווען אַ גרויסע איבער־ראַשונג און איבערלעבונג. הרב קירשבלום טראָגט אויף דער שפּיץ צונג אוצרות מיט אידישע משלים, מעשות, אַנעקדאָטען און וויצען, און ער איז אַ גאָר גרויסער מייסטער צוצופּאַסען דעם ריכטיגען משל צו דער ריכטיגער געלע־גענהייט. האָט ער געעפענט די ערשטע אַזאַ באַגעגעניש, מיט פאָלגענדען משל:

געווען אַמאָל אין אַ שטעטעל אַ רייכער איד, אַ שעהנער בעל הבית, און ווען מען פלעגט אים אויפרופען צו דער תורה, פלעגט מען אים געבען די שעהנע עליה פון שלישי. אָבער דאָס רעדל האָט זיך אַ דרעה געטאָן און דער איד איז געוואָרען אַ יורד. איז געוואָרען אויס מיט׳ן אויפרופען און מיט שלישי. נאָר לסוף, אַז מען האָט זיך דערמאָנט, האָט מען אים געגעבען חמישי.

געהט דער איד אַרויף, שטעלט זיך פאַר׳ן ספר און שטעהט און שווייגט. פרעגט מען אים: ר׳ איד, וואָס שווייגט איר? פאַרוואָס מאַכט איר ניט די ברכה?

ענטפערט דער איד: זאָל מיר אסור זיין, אויב איך ווייס וואָס פאַר אַ ברכה מ׳מאַכט אויף חמישי...

אַזוי האָט הרב קירשבלום, טיפּזיניג און טיף־אידישלעך, אויסגעדריקט די נייע פּראָבלעמאַטיק פון דער באַגעגעניש פון רב און ראַדיקאַל נאָכדעם ווי מ׳איז געווען אַזוי לאַנג צעשיידט.

עס זיינען דאָ רעליגיעזע אידען וואָס גיבען אידישקייט אַ כמורנעם פּנים, אנדערע וואָס גיבען איר אַ זויערען פּנים, נאָך אַנדערע — אַ שוואַרצען

פנים. הרב קירשבלום גיט אידישקייט אַ פריידיגע ליכטיגקייט. ווען ער טרעט־אויף, מיט זיין אייביגען שמייכעל און גוטמוטיגקייט, אויף אַן אסיפה צו רעדען, דערפיהלט מען זיך דערפרישט ווי אין אַ זוניגען טאָג. אין זאַל נעמען פליהען גילדערנע רענדלעך, רענדלעך פון בליציגע געדאַנקען, פון שעהן־געטאָקטע פּראַזען, פון אידישען וויץ און פאָלקלאָר, שאַרפזיניג, שפּילעוודיג, שפּרודעלדיג מיט קראַפט, איבערפלוס, היגרייסונג, מיט שעפערישער פּראָדוק־טיוויטעט. און רעדעס פון אַמעריקאַנער ציוניסטען זינקען איין אָהן באַדייטונג ביי דער זייט פון זיינע רעדעס. וואָס איז זייער ציוניזם? געווען פילאַנטראָפּיע און אין תוך געבליבען פילאַנטראָפּיע. אָבער הרב קירשבלום׳ס רעליגיעזער ציוניזם איז וואונדער אין תוך און הויכפּונקט פון לעבען!...

פּרעמיער בן־גוריון טענה׳ט אַז אַ ציוניסט איז נאָר איינער וואָס באַזעצט זיך אין ישראל. די פראַגע איז אָבער אויך: וואָס פאַר אַ ציוניסט איז מען וואו מען זיצט? דער אַמעריקאַנער ציוניסט איז געגליכן צו יענעם שמש. אַ שמש איז געגאַנגען וועקען אידען צו סליחות. די נאַכט איז געווען אַ קאַלטע, די קהילה אַ גרויסע און דער שמש איז געקומען אין שוהל אַריין אַ מידער און דערפראָרענער. און ווען דער עולם איז אָנגעקומען און האָט זיך געשטעלט זאָגען, איז דער שמש אַנשלאָפען געוואָרען...

דאָס איז היינט אַמעריקאַנער ציוניסט. ניט אַזאַ ציוניסט איז הרב קירשבלום. מיט דעם אויפקום פון דער מדינה איז ער ניט שלאָבעריג און ניט שלעפעריג געוואָרען. מיט דער אויפקום פון דער מדינה האָט זיך דער ציוניזם פאַר אים ערשט רעכט אָנגעהויבען. עס האָבען אויפגעריסען אין אים נייע קוואַלען פון באַגייסטערונג, נייע פייערען פון אמונה, ער שפּרייט וואַרימקייט און דערהויבונג אומעטום.

✡

שטריכען*

פון ז. מ. קערשטיין

אין תלמוד געפינט זיך אַ מערקווירדיגער אויסדרוק איבער דער כאַראַקטעריסטיק פון יונג און אַלט, וועלכען אונזערע חכמים האָבען באַצייכענט מיט'ן פאָלגענדען מאמר „לא בסבי טעמא, ולא בדרדקי עצה". אויף פשוט'ן מאַמע־לשון מיינט עס — ביי אַלטע לייט איז ניט פאַראַן קיין טעם, די ענערגיע איז אָפּגעטעמפּט, דער ענטהוזיאזם און יוגענט־ליכער ברען איז ווי אויסגעוועפּט... ביי יונגע לייט פעהלט דער ישוב הדעת, די געזעצטקייט און גייסטיגע קראַפט פון געבען אַן עצה. דאָס איז אַ נאַטיר־ליכער פּסיכאָלאָגישער אמת. אונזערע חז"ל האָבען מיט די דאָזיגע ווערטער געוואָלט אויסדריקען דעם געדאַנק, אַז וואָס נוגע גייסטיגער דערוואַקסענקייט זיינען נויטיג ביידע אייגענשאַפטען: „טעם של צעיר" — יוגענטליכע פרישקייט, און די „עצה של סבי" — דערפאַהרונג און גייסטיגען כוח פון דעם עלטערען. אַט די דאָזיגע צוויי מעלות קאָמבינירט אין איין פערזאָן, ווערט ביי אונזערע חכמים באַטראַכט אַלס דעם פּראָטאָ־טיפּ פון גייסטיגער רייפקייט און אַ מדרגה צו שלמות.

די דאָזיגע אַקסיאָמע איז דער מאַסשטאַב וועלכען מיר דאַרפען אַנווענדען ביים אָפּשאַצען אידישע פיהרערשאַפט, וועלכע איז צום באַדויערען אין אונזערע צייטען צו אָפט פאַרגליווערט און סטאַטיש, ווייל עס פעהלט זיי אָדער „עצה" אָדער „טעם"... דאַרויף זאָגען עדות טאָג־טעגליכע דערשיינונגען אין דעם רעליגיעזען און נאַציאָנאַלען לעבען פון'ם אמעריקאַנער אידענטום. אונזער געזעלשאַפטלער אידיש לעבען, אָפּגעזעהן פון גרופּירונג, וואָלט געווען אַ סך רייכער און ווירקזאַמער, ווען אונזער פיהרערשאַפט, וואָלט אָפטער און שטאַרקער צוגעצויגען צו זיך אַנדערע יוגענטליכע כחות, און דאַדורך האַרמאָניזירט די צוויי נויטיגע עלעמענטען פאַר דעם אידישען פאָלקס־קיום. דער פאַראייניגט כח פון יונג־אַלט, דאָס הייסט פון דעם היסטאָרישען אידישען דעוויז פון „בנערינו ובזקנינו נלך", האָט אונז תמיד געדינט ווי אַ פאַנצער

* „מאָרגען זשורנאַל", אלול, תש"ו.

געגען אַלע מיני אַסימילאַציעס און באַשיצט דעם גוף און די נשמה פון אידישען פאָלק.

גליקליכערוויזע, האָבען מאַנכע אידישע פיהרער, וועלכע שטעהן בראש פון גרויסע נאַציאָנאַלע אידישע קערפּערשאַפטען, גענומען לעצטענס איינזעהן די וויכטיגקייט פון צעמענטירען די יוגענטליכע כוחות און ביסלעכווייז געשטעלט אין פאָדער גרונט פעהיגע אידישע יונגע לייט, וועלכע זאָלען זיין שותפים אין זייער כלל ישראל אַרבייט. געוויסע אידישער פירער האָבען אָנגעהויבען צו פאַרשטעהן, אַז אויב זייער לעבענס־ווערק פאַר אַ געוויסען אידעאַל זאָל האָבען אַ קיום פאַר דער צוקונפט, איז נויטיג זיך איינצושאַפען מיט גייסטיגע יורשים ביים לעבען, און ניט וואַרטען ביז דער צייט ווען עס איז צו שפּעט...

עס וועט אפשר קלינגען פּאַראַדאָקסאל, אַז גראַד אין דער הינזיכט פון ניט איינשפּאַנען, אָדער צוגרייטען אינגערע מענשען צו שטופענווייזער פיהרערשאַפט, איז די אָרטאָדאָקסיע געווען מעהר הינטערשטעליג ווי אַנדערע גרופען... ערשט ווען געוויסע נאַציאָנאַלע און וועלטלעך אידישע קערפּער־שאַפטען האָבען אָנגעהויבען אַרויסרוקען אינגערע צו פירענדע פּאָזיציעס, האָבען די מעהר קאָנסערוואַטיווע עלעמענטען גענומען נאָכפאָלגען זייער ביישפּיל.

* * *

איינע פון די עלטסטע און גרעסטע רעליגיעז־נאַציאָנאַלע אידישע קערפּערשאַפטען אין אַמעריקע וועלכע איז געווען פון די ערשטע צו אַנערקענען די באַדייטונג פון שעפערישע יוגענטליכע כוחות, איז די מזרחי באַוועגונג. אין משך פון די לעצטע יאָהרען, האָט די דאָזיגע גרויסע רעליגיעזע ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע אַריינגעצויגען אין איהרע רייהען אַ היפּשע צאָהל אַמעריקאַנער רעליגיעזע יוגענטליכע, וועלכע פאַרנעהמען וויכטיגע אַמטען אין דער מזרחי באַוועגונג. אַחוץ די ספּעציפישע מזרחי׳סטישע יוגענט אָרגאַניזאַציעס גרופּירט אין דעם „הפועל המזרחי״, „השומר הדתי״ (חלוצישע אָרגאַניזאַציע), דזשוניאָר מזרחי פרויען, די מזרחי־יוגענט אָפּטיילונג, האָט דער מזרחי איצט אין זיינע רייהען יוגענטליכע פּירער אין דער אַלגעמיינער מזרחי אָרגאַניזאַציע — צווישען זיי אַ סך יונגע רבנים און בעלי בתים, וועלכע פאַרנעהמען שליסעל־פּאָזיציעס אין זייערע באַטרעפענדע קהלות.

און וואו זיי זיינען די באנער־טרעגער פאַר׳ן רעליגיעזען ציוניזם. אַט דער דאָזיגער גייסט פון יוגענטליכקייט אין דער היגער מזרחי באַוועגונג האָט זיך באַוויזען מיט העכער צעהן יאָהר צוריק, ווען אין דער פירערשאַפט פון דער מזרחי אָרגאַניזאַציע איז אריינגעבראַכט געוואָרען אַ ביאַליסטאָקער יונגערמאַן מיט׳ן נאָמען הרב מרדכי קירשבלום, וועמען דער דאַמאָלסדיגער מזרחי פּרעזידענט הרב זאב גאָלד ז״ל, האָט רעקאָמאַנדירט אַלס גענעראַל־סעקרעטאַר פון דער אָרגאַניזאַציע.

דער דאָזיגער אַמט איז אין מזרחי תמיד באַטראַכט געוואָרען אַלס אַ העכסט פאַראַנטוואָרטליכער, און איז אַלע יאָהרען באַקליידט געוואָרען פון אָנגעזעהנע פּערזענליכקייטען מיט קלינגענדע טיטולען. ווען הרב גאָלד, האָט צו יענער צייט אנפאַרטרויט זיין באַליבטען תלמיד מרדכי קירשבלום מיט דער סעקרעטאַר אַמט אין מזרחי, איז עס באַטראַכט געוואָרען אַלס אַ „רעוואָ־לוציאָנערער״ שריט, און אין דער אַמעריקאַנער אָרטאָדאָקסישער וועלט איז עס געווען אַ דבר חדש... עס האָט אָבער לאַנג ניט גענומען זיך צו איבערצייגען אַז דער רבי האָט ניט איבערשאַצט זיין תלמיד, און אַז דער מזרחי האָט זיך ניט געניאַרט אין זיין קוים 26 יאָהריגען גענעראַל־סעקרעטאַר. דער יונגער קירשבלום האָט זיך גאַר שנעל אָריענטירט אין די אַדמיניסטראַטיווע אָנגעלעגענהייטען פון דער אָרגאַניזאַציע, האָט אַרויסגעוויזען אַז ער פאַרמאָגט שכל הישר אין פאנאנדערקלייבען זיך אין די פאַרשידענע פּראָבלעמען, און איבער אַלץ האָט ער זיך אַרויסגעוויזען אַלס איינער וועלכער איז טיף באַזעעלט מיט׳ן רעיון פון חבת ציון און דורכגעדרונגען מיט דער מזרחי׳סטישער אידעאָלאָגיע. טראָץ זיין יוגענט האָט דער נייער מזרחי סעקרעטאַר אַרויס־געוויזען טיפע פאַרשטענדעניש פאַר פּאָליטישע קאָניוקטורען, און אַ רייפקייט פון אַן עלטערען דערפאַרענעם פּאָליטיקער, אַזוי אַז ווען ער איז געקומען מיט זיין ערשטען באַריכט צו דער מזרחי קאָנווענשאַן, האָבען די דעלעגאַטען דערזעהען פאַר זיך אַ נייעם „שטערען״, אַ דינאַמישען יונגען פירער, וועלכער האָט אַרויסגערופען באַגייסטערונג סיי מיט זיין יוגענטליכען ברען, סיי מיט זיין פייערדיגער רעדנער־קראַפט, וואָס איז אַן און פאַר זיך אַ וויכטיגער אטריבוט וואָר אַ וויכטיגן בעאַמטען אין אַזאַ אָרגאַניזאַציע ווי דער מזרחי.

ביי דער דאָזיגער קאָנווענשאַן איז אַלס פּרעזידענט דערוועהלט געוואָרען דער מזרחי וועטעראַן און שריפטשטעלער א. ל. געלמאַן. דער יונגער סעק־רעטאַר, וועלכער איז בטבע אַ נוח עם הבריות איז שנעל געוואָרען דער חבר און קאָלעגע פונ׳ם נייעם פּרעזידענט, און אַ דאנק זייערביידענ׳ס האַרמאָנישער

צוזאַמענאַרבייט האָט זיך אָנגעהויבען אַ נײַ קאַפּיטעל פון לעבהאַפטער טהעטיגקייט און קאָנסטרוקטיווע דערגרייכונגען אין דער אַמעריקאַנער מזרחי באַוועגונג.

אַ דאנק די אַלע מעלות איז הרב קירשבלום שטאַרק אויסגעוואַקסען אין זיין פיהרערשאַפט. פאַרטרעטענדיג זיין אָרגאַניזאַציע אין די העכסטע אינסטאַנצען פון דער ציוניסטישער באַוועגונג, האָט ער געוואונען די אנערקע־נונג אין די ברייטעסטע קרייזען אין דער ציוניסטישער וועלט און האָט זיך דערוואָרבען פּאָפּולאַריטעט צווישען אַלע שיכטען פון דעם רעליגיעזען און נאַציאָנאַלען אידענטום. ער האָט אָפט באַרייזט די לענג און ברייט פון׳ם אמעריקאַנער קאָנטינענט. אַדרעסירט אָהן אַ שיעור מאַסען־פאַרזאַמלונגען, און קאָנפערענצען לטובת דער מזרחי און פאַרשיידענע ציוניסטישע אינטערעסען, ווי אויך לטובת פילע אונטערנעהמונגען וואָס האָבען אַ שייכות מיט׳ן רע־ליגיעזען אידענטהום, ווי חינוך, שבת, כשרות. דער יונגער קירשבלום ווערט היינט באַטראַכט אַלס איינער פון די אָראַטאָרס און ציהט שטענדיג אַ גרויסען עולם מיט זיין דריי־שפּראַכיגער פעהיגקייט אין אידיש, העברעאיש און ענגליש.

מיר וועלען בלויז אָנווייזען אויף עטליכע ספּעציפישע טעטיגקייטען אין וועלכע דער יונגער מזרחי פיהרער האָט זיך אויסגעצייכענט אין משך פון די לעצטע צעהן יאָהר. זיי זאָגען עדות ניט בלויז אויף זיין טאַלאַנט און פעהיגקייט אַלס רב און דרשן, אָרגאַניזאַטאָר און פאָלקס רעדנער, נאָר פיל מעהר ווי דאָס. קירשבלום׳ס בייטראַג צום רעליגיעזען ציוניזם און צום תורה אידענטום, איז אַן אַרויסרוף און אַ באַשטעטיגונג, אַז אויב מיר ווייסען ווי צו שעצען און אויסנוצען די פּאָטענציעלע כוחות פון אונזער יוגענט איז עס אַ ברכה פאַר אידישע באַוועגונגען, אַ פּאָזיטיווער פאַקטאָר וואָס נוגע דעם המשך פון אידענטום, און אַ מוסר השכל פאַר׳ן איינגערען דור.

* * *

קירשבלום׳ס וויגעלע איז געשטאַנען אין ביאַליסטאָק, די אַמאָליגע עיר ואם בישראל, די „חבת־ציון שטאָדט״ פון׳ם באַרימטען תורה־ריז, דער גייסטיגער פאָטער פון׳ם רעליגיעזען ציוניזם און פיהרער פון דער חבת ציון באַוועגונג הגאון ר׳ שמואל מאָהליווער זצ״ל. אָט דער גייסטיגער הינטערגרונט פון קירשבלום׳ס רעליגיעז־נאַציאָנאַלער דערציהונג, האָט אויסגעטראָטען דעם „דרך המלך״ פון זיין קינפטיגער קאַריערע. עס איז דערפאַר קיין וואונדער

ניט, וואָס זייענדיג דערצויגען אין אַ גייסטרייכער סביבה פון תורה און ארץ ישראל, פאַרנעהמען אַט די יסודות פון אידענטום דעם צענטראַלען פונקט פון זיין גאנצען וועזען. דערפאַר איז לייכט צו פאַרשטעהן פאַרוואָס ער האָט זוכה געווען אין זיין פריעסטער יוגענט צו זיין דער „נושא כלים" פון גדולי הדור, וועלכע זיינען געווען זיינע רביים אין תורה און שפעטער פון באריהמטע אידישע פיהרער, וועלכע באַטראַכטען איהם ווי אַ חבר בדעה — אַ קאָלעגע אין ד'ער אַרבייט פאַר תורה און ציון.

הרב קירשבלום'ס אָפיציעלער אַרויסטריט אַלס מזרחי פיהרער איז געווען אויף די ציון־קאָנגרעסען אין 1937 און 1939, ערב דער צווייטער וועלט־מלחמה. אינצווישען האָט איהם די מזרחי קאָנווענשאָן מכבד געווען מיט אַ רייזע קיין ארץ ישראל, און אונטערוועגנס האָט ער אנטייל גענומען אַלס מזרחי' פאַרשטעהער, אין דער וועלט־קאָנפערענץ פונ'ם קרן היסוד אין אנטווערפען. אין 1940 איז ער באַשטימט געוואָרען אַלס יושב ראש פון דעם „מחלקת חרדים" — די רעליגיעזע אָפטיילונג ביי אידישען נאַציאָנאַל פאָנד אין אמעריקע, פון וועלכער ער איז איינער פון די פראָמינענטסטע פיהרער זייענדיג אַ טהעטיגער מיטגליד אין דער פירערשאַפט פונ'ם קרן קימת לישראל. אויף זיין צווייטע רייזע אין ארץ ישראל האָט קירשבלום פאַרטראַטען דעם אידישען נאַציאָנאַל־פאָנד אין אמעריקע ביים גרויסען צוזאַמענפאָהר „כנוס קול האדמה", ווי אויך ביי דער חנוך־צערעמאָניע פון דער נייער מזרחי קאָלאָניע „משואות יצחק". מיט עטליכע חדשים צוריק איז ער אַרויסגערופען געוואָרען קיין מעקסיקאָ, צו עפענען דעם דאָרטיגען נאַציאָנאַל־פאָנד קאמפיין. זיינע אַרויסטריטען אין מעקסיקאָ האָבען אויף די דאָרטיגע ציון פיהרער געמאַכט אַזאַ רושם, אַז זיי האָבען איהם באַערט מיט פלאַנצען טויזענט בוימער אוי זיין נאָמען, אינ'ם „יער מעקסיקאָ", אין ארץ ישראל.

אַ באַזונדער רייך קאַפּיטעל אין קירשבלום'ס טהעטיגקייט איז געווען זיין צוזאַמענאַרבייט מיט'ן רב ראשי פון ארץ ישראל הגאון דר. יצחק הערצאָג (זצ"ל), בעת ער האָט פאַר דער מלחמה באַזוכט אַמעריקע אין די אינטערעסען פון דער רעליגיעזער יוגענט־עליה קיין ארץ־ישראל. דאָס איז אויך דער פאַל מיט דעם נשיא פונ'ם וועלט־מזרחי הרב ר' מאיר בר־אילן, וועלכער האָט איהם זעהר געוואָלט האָבען אַלס שטענדיגען מיטאַרבייטער אין ארץ ישראל.

דערמיט שעפט זיך נאָך ווייט ניט אויס קירשבלום'ס טעטיגקייטען. אַ חוץ זיינע טאָג־טעגליכע אויפגאַבען איז הרב קירשבלום, שטאַרק טעטיג אַלס

פּאָליטישער פּאָרשטעהער אין דעם אַמעריקאַנער ציוניסטישען עמוירדזשענסי קאונסיל; אין דעם „יונייטעד פּאַלעסטיין אַפּיל"; „קרן היסוד"; „ועד ההצלה"; „ועד החינוך החרדי ע"י המזרחי", און גיט אויך זיין צייט לטובת פאַרשידענע ישיבות. פאַראַן אָבער איין גייסטיגער ווינקעל אין זיין פרוכט־באַרען לעבען פון וואַנען זיין השפעה האָט וויטגרייכענדע קאָנסעקווענצען אויפ'ן אינגערען דור. דאָס איז זיין גייסטיגע פיהרערשאַפט אַלס רב פון דעם „דזשואיש קאָמיוניטי האוז", אין בענסאָנהורסט (ברוקלין). פון דער דאָזיגער בימה לאָזט דער יונגער קירשבלום הערען זיין שטימע שבתים און ימים טובים, איבער אַלע ברענענדע אידישע צייט־פּראָבלעמען, און איז מרביץ תורה. אַלס אַנערקענונג פאַר זיין אַרבייט אַלס מנהיג רוחני, איז ער לעצטענס באַערט געוואָרען פון דעם אויבענדערמאָנטען סענטער.

* * *

צום שלוס עטליכע ביאָגראַפישע שטריכען. הרב מרדכי קירשבלום איז געבוירען געוואָרען, דעם 15טען מאַרטש 1910 (י"ב אדר, תרס"ח), אין ביאַליסטאָק. זיין פאָטער ר' משה ז"ל איז געווען אַ בן תורה און חובב ציון און איז אויך געווען אין אַמעריקע טעטיג אין מזרחי און אַן עוסק בצרכי צבור. זיין מוטער פייגע ריבה (ע"ה), איז באַוואוסט פאַר איהר גרויס פרומקייט און צדקות, באַזונדערס צו אָרימע לייט. זי איז פון יענע וויניג־פאַרבליבענע היימישע נשים צדקניות, וועלכע זאָרגט בלויז פאַר אַנדערע. ווען מיט עטליכע יאָהר צוריק איז דאָ געגרינדעט געוואָרען די ביאַליסטאָקער ישיבה „בית יוסף", האָט זי, טראָץ איהר עלטער, געקאָכט מיטאָגען פאַר די ישיבה בחורים. נאָך אין ביאַליסטאָק זיינען די עלטערען געווען פון די באַוואוסטע חובבי ציון עסקנים. ר' משה ז"ל איז דרייסיג יאָהר געווען דער גבאי פון „משכן יעקב" בית מדרש וואו ער האָט געגרינדעט די חברה ש"ס און אַנדערע מוסדות וועלכע האָבען עקזיסטירט ביז דעם אָנקום פון דעם נאַצישען הער־שאַפט. אָט אין אַזאַ תורה'דיגער הויז, האָט דער יונגער מרדכי'לע פון זיין פריהעסער יוגענט איינגעזאַפּט אין זיך דעם גייסט און די לעהרען פון תורה, די אידעאַלען פון ישוב ארץ ישראל און איהר פראַקטישער אַרבייט פון יענער צייט, אַזוי אַז פון קינדורייז אָן האָט ער נאָכגעפאָלגט אין די וועגען פון זיינע עלטערען און איז געוואָרען צוגעבונדע צו שוהל ענינים און עסקנות. צו 9 יאָהר האָט ער שוין געקראָגען אַן אויסצייכנונג פאַר ידיעות אין תנ"ך בעל פה. נאָך איידער ער איז אָנגעקומען אין די גרעסערע ישיבות, האָט ער „זיך שוין

געפונען" אַלס ציוניסט, ווייל זיין קינדערשער מח פלעגט אויפכאַפּען דעם נאַציאָנאַלען מאָמענט פון אונזער תורה.

איינער פון זיינע ערשטע רביים, וועלכער האָט איהם געגעבען אַנער־קענונג איז געווען דער ביאַליסטאָקער רב און מזרחי פיהרער, הגאון ר' דוד פאיאנס, וועלכער האָט זיין צעהן יאָהריגען תלמיד געגעבען אַ מתנה, אַ תנ"ך מיט אַ ספּעציעלער אויפשריפט פאַר זיינע אויסצייכענונגען אין לערנען. ער איז דאַן אַריבער אין דער שטאָדט־ישיבה וואו ער האָט עטליכע יאָהר געלערענט מיט התמדה אונטער זיין רבי'ן דעם ביאַליסטאָקער ראש ישיבה, הגאון ר' ארי' ליב יוכט (איצט ראש ישיבה אין תל־אביב). צו 13 יאָהר איז דער ישיבה־בחור געקומען קיין אמעריקע, וואו ער איז גלייך אריין אין ישיבת ר' יצחק אלחנן, און איז גלייכצייטיג געוואָרען טעטיג אין דער היגער יאָנג איזראַעל באַוועגונג, וואו ער האָט אָנגעפיהרט מיט שיעורי תורה, פארשיידענע קורסען איבער ארץ ישראל. שוין דאַן האָט דער עולם אַנערקענט זיין רעדנער־קראַפט, און ער איז אויסגענוצט געוואָרען אַלס רעדנער פאַר פאַרשיידענע רעליגיעזע און נאַציאָנאַלע אינסטיטוציעס. אין משך פון אַ קורצער צייט, האָט ער זיך אַזוי פאַרפולקאָמט אין דער ענגלישער שפּראַך, אַז ער איז געווען פון די ערשטע וועלכער האָט אין יאָנג איזראַעל געלערענט דעם שיעור גמרא אויף ענגליש, און דאדורך צוגעצויגען גרעסערע צאָהלען תלמידים פון דער אַמעריקאנער אידישער יוגענט. אַ דאַנק דער דאָזיגער דערציערישער אַרבייט צווישען דער יוגענט איז זיין נאָמען באַוואוסט געוואָרען אויסער ניו יאָרק, און אין 1931 איז דער יונגער רב איינגעלאַדען געוואָרען אַלס פּרינציפּאַל או עקזעקוטיוו דירעקטאָר פון דער צענטראַלער תלמוד תורה אין סקרענטאָן, פענסילוויייניע, ווי אויך פון דאָרטיגען יאָנג מענס היברו אַסאָסיאיישאָן. דאָ האָט ער ערשט געקראָגען די געלעגענהייט אויסצואיבען זיין גייסטיגע השפעה אויף דער יוגענט, אוי אַזוי ווייט, אַז די תלמידים אין סקרענטענער תלמוד תורה האָבען ניט „גראַדואירט" זייער אידישקייט מיט „בר מצוה", נאָר פארטגעזעצט זייער לערנען, און פילע פון זיינע תלמידים זיינען געקומען אין ישיבת ר' יצחק אלחנן. אין סקרענטאָן האָט זיך אויך אָנגעהויבען קירשבלום'ס פילזייטיגע קהל'שע טהעטיגקייטען, באַזונ־דערס פאַר'ן מזרחי, וואו ער האָט אויפ'ן רוף פון זיין רבי'ן הרב גאָלד (דאַן אויך געווען דער רב פון „שומרי אמונה" שוהל אין באָראָ־פּאַרק) אָרגאַניזירט אַ שטאַרקע מזרחי גרופּע, וועלכע ער האָט אָנגעפיהרט ביז 1935 ווען ער איז געקומען קיין ניו יאָרק איבערנעהמען זיין נייעם אַמט אַלס מזרחי סעקרעטאַר.

* * *

עטליכע שורות פון צוויי באַריהמטע אידישע פערזענליכקייטען, כאַראַק־טעריזירען די פילזייטיגקייט פון הרב קירשבלום.

איין ציטאַטע איז פון דעם מזרחי פירער הרב מאיר בר־אילן (בערלין), וועלכער האָט אָנגעשריבען אויף זיינס אַ בילד צו הרב קירשבלום די פאָלגענדע ווידמונג:

„לר׳ מרדכי שלנו. בעל רגש, בן בינה, אוהב ציון מסור למזרחי בכל לבו ונפשו, איש העתיד בתנועתנו — לאות ידידות וקרבת רוח". — און אַ צווייטען וואָרט פון דעם פאַרשטאָרבענעם תל־אביב׳ער רב־ראשי הגאון ר׳ אביגדור עמיאל ז"ל, וועלכער טייטש אויס דעם געדאַנק פון דעם מאמר צום אריינפיהר פונ׳ם אַרטיקעל: „אך מה טוב ומה נעים שיתאחדו יחד העצה של סבי והטעמא של דרדקי לבנות בעצה וטעם את עמנו וארצנו". די דאָזיגע ווערטער זיינען ווי אָנגעמאָסטען אויף דעם יונג־אַלטען ר׳ מרדכי קירשבלום.

הלואי שירבו כמותו בישראל!

הרב מרדכי קירשבלום אַ בן־חמישים

פון פנחס שטיינוואַקס

הרב מרדכי קירשבלום איז באַקאַנט דעם אַמעריקאַנער אידענטום און דער אידישער וועלט בכלל אַלס דער וואָס פאַראייניגט אין זיך דעם חוט המשולש פון: תורה, ציון און אחדות־ישראל, וואָס האָט געלייגט די חתימה אויף זיין לעבען, און האָט אויך פון זיין פריסטער יוגענט געלייגט דעם חותם אויף זיין פערזענליכקייט.

תורה און ציון באַדייט פאַר הרב מרדכי קירשבלום די באַשטעטיגונג פון דעם היסטאָרישען אידישען אמת, אַזביידע זענען אומצעטיילבאַר צווישען זיך, און אַז תורה אָן ציון, אָדער ציון אָן תורה איז נאָר אַ טייל פון דער גאָלדענער קייט פון יהדות.

צוזאַמען מיט תורה און ציון איז אחדות ישראל אַ דריטער רינג אין דער גאָלדענער קייט פון יהדות.

קיינמאָל נישט אַזוי ווי היינט איז אין אידישען לעבען נויטיג אחדות, געאייניגטע כוחות, וואָס זאָלען זיין ביכולת אָפצושלאָגען און זיך אַנטקעגענ־צושטעלען אַלע אָנגריפן, וואָס קומען פון שונאי ישראל אויף דער אידישער מדינה און אויף אידיש לעבען אין חוץ לארץ. עס איז תמיד געווען דער טרוים פון אונזער פאָלק צו דערגרייכען צו דער מדרגה פון: „ויען כל העם קול אחד״.

אַז דאָס גאַנצע אידישע פאָלק זאָל ענטפערען איינהייטליך, פאַראייניגט און נישט צעשפליטערט. אַ צו הויכען פרייז האָט דאָס אידישע פאָלק אין זיין מאַרטירער געשיכטע געצאָלט פאַר צעשפליטערטקייט, פאַר׳ן פעלן פון אחדות, פאַר פירוד הלבבות, פאַר מחלוקת׳ן און קריגערייען, וואָס הערשען צווישען אידען, צווישען כל־ערליי גרופּעס און יחידים. גאָר אנדערש וואָלט אונזער געשיכטע אויסגעזען ווען אונזער פאָלק וואָלט געווען פאַראייניגט, וואָלט גערעדט פה אחד, און געהאַנדעלט בלב אחד, ווי עס ווערט געשריבען אין ספר ירמיהו:

„ונתתי להם לב אחד ודרך אחד ליראה אותי כל הימים לטוב להם ולבניהם אחריהם״.

זיין פאַרצווייגטע טעטיגקייט אין דעם לאַגער פון רעליגיעזן ציוניזם האָט הרב מרדכי קירשבלום געווידמעט צום הויפט צוועק, נעמליך, צו דערגרייכען אחדות צווישען מזרחי און הפועל המזרחי, און דורך פאַראייניגונג צו קאָנען מיט פאַרשטאַרקטע כוחות אויפטאָן גרויסע מעשים פאַר תורה און ציון. די פאַראייניגונג פון ביידע גרופען אין דעם רעליגיעזן ציוניזם איז צו שטאַנד געקומען. הרב מרדכי קירשבלום איז געווען פון די הויפט אַרכיטעקטען, וועלכע האָבען די פאַראייניגונג צו שטאַנד געבראַכט. עס איז דער הייסער באַגער ביי הרב מרדכי קירשבלום אויסצוברייטערען זיין אַרבעט פאַר אחדות אויך צווישען כלל ישראל.

* * *

הרב מרדכי קירשבלום האָט זיך קונה שם געווען אין אַמעריקע, אין מדינת ישראל און איבער דער פרייער אידישער וועלט אַלס גרויסער אָראַטאָר, אַלס טריבון, וועלכער רעדט אין דריי שפראַכן: אין העברעאיש, אידיש און ענגליש. ער איז אַ מייסטער אויף צו האַלטען אין שפאַנונג זיינע צוהערער אויף וועלכען לשון ער זאָל צו זיי נישט רעדן. זיינע ציטאַטן פון די מאמרי חז״ל, פון אוצר פון אונזער אַלטער אידישער ליטעראַטור, וואו ער איז אַ בן בית און פון דער וועלט ליטעראַטור, נעמען שטאַרק אויס ביי זיינע צוהערער, וועלכע פאָלגען נאָך יעדען געדאַנק זיינעם, וואָס ער ברענגט אַרויס מיט אַ זעלטענער פאָרם פון הסברה.

נישט נאָר צווישען רעליגיעזע אידען האָט זיך הרב מרדכי קירשבלום קונה שם געווען מיט זיינע רעדעס, נאָר אויך צווישען אַלע קרייזען פון אידיש געזעלשאַפטליכען לעבען אין אַמעריקע, און אין אַנדערע לענדער פון דער פרייער אידישער וועלט, וואָס אים קומט אויס פון צייט צו צייט צו באַזוכען אין די אינטערעסען פון ציוניזם און מדינת ישראל. אויף זיצונגען פון ציוניסטישען אַקציאָנס קאָמיטעט, אויף ציוניסטישע קאָנגרעסן געהערט הרב מרדכי קירשבלום צו די רעדנער צו וועמען מען הערט זיך צו זעהר אויפ־מערקזאָם, צו וועמענס ווערטער מען לייגט צו קאָפּ.

* * *

עס ווערט דערציילט, אַז אַ מקורב פון אַ גרויסן צדיק, אַ מקובל בדור, האָט זיך אַמאָל געהאַט אויסגעדריקט:

„ער איז אַ מענש און דערפאַר האָב איך אים ליב, און דערפאַר געהער איך צו זיינע חסידים".

אין דעם זאָג ליגט אייגענטליך דער שליסעל צו דער פאַרבענרייכער פאָליטיש־געזעלשאַפטליכער קאַריערע, וואָס אונזער יובילאַר — הרב מרדכי קירשבלום — האָט באַוויזען צו דערגרייכען אין אַ גאָר קורצער צייט. אַלע האָבען אים ליב און געהערען צו זיינע פאַרערער צוליב דעם, ווייל ער איז אַ מענש! דער בראשית ביי אים איז מענשליכקייט. דאָס איז ביי אים אויפ'ן ערשטען פלאַץ און אַלץ איבעריגע קומט נאָך.

הרב מרדכי קירשבלום האָט זיך דערוואָרבען אַ נאָמען אין דעם אידיש־געזעלשאַפטליכען לעבען אַלס נוח לבריות, אַלס אַ מענש מיט וועמען מען קאָן דורכקומען. ער שפּאַרט זיך נישט איין אויף קיין קוצו של יוד. ער איז מענשליך. ער ווייסט, אַז אין געזעלשאַפטליכען לעבען, אין יחסי־ציבור, קען מען מיט איינגעשפּאַרטקייט ווייט ניט דערגיין. בכדי צו קענען דערגרייכען אַ געמיינזאַמען ציל, איז אַמאָל נויטיג אַנטקעגענצוקומען אַ קעגנער. וואָרים אויב נישט, אויב מען פאַרבלייבט איינגעשפּאַרט, איז דאָך אין לדבר סוף, קען מען דאָך קיין ציבור נישט שאַפען, דאַרף מען זיך דאָך אָפּזונדערן פון דער וועלט. חוות דעת ציבור ווערט דאָך צוזאַמענגעשטעלט פון פאַרשיידענע גרופּען, וועלכע פאַרטרעטען פאַרשיידענע אינטערעסען, איז אַמאָל נויטיג צוליב טובת הכלל צו געפינען דעם בשותפותדיגען וועג, וואָס זאָל אַלעמען פאַראייניגען און נישט צעטיילען.

נאָר אין ענינים, וואָס רירען אָן די עיקרים פון אמונה און דת וועט הרב מרדכי קירשבלום ניט נאָכגעבען, ניט אָפּטרעטען אויף אַ טפח אפילו פון זיין שטאַנדפּונקט, פון זיין אמונה פּרינציפּ. אין אַלע אַנדערע פּאָליטיש־געזעלשאַפטליכע פראַגען ווערט ער פאַררעכענט פאַר אַ בית־הלל מענש, פאַר אַ מקיל און נישט פאַר קיין מחמיר.

הרב מרדכי קירשבלום'ס הויפּט כלי־זיין אין זיין פאַרצווייגטער כלל אַרבעט באַשטייט פון אַ פּיר־עק, פון:

„מחשבה, רצון, וואָרט און טאַט".

אַלע גייען ביי אים האַנט אין האַנט. געוויינטליך זאָגט מען דאָך, אַז פון רעדען ביז צום טאָן איז אַ גרויסער מהלך; מען קען טאַקע שיין רעדען, באַצויבערן מיט שיינע ווערטער, אָבער צו מעשים קומט עס ניט, און דאָרטן

וואו ס׳זענען ניטאָ קיין מעשים, ווערט דאָך אויך דאָס וואָרט אוממעכטיג, וואָרים דער כח פון וואָרט קומט דאָך ערשט צום אויסדרוק דורך דער טאַט — און דאָס זאָל אייגענטליך זיין דער ריכטיגער טייטש פון אויסדרוק: „נעשה ונשמע" — און ביידע: סיי דאָס וואָרט און סיי די טאַט ווערען געקרעפטיגט פון דער מחשבה און פון רצון.

מיט די אַטריבוטען פון דערמאָנטן פיר־עק איז הרב מרדכי קירשבלום גאָר שטאַרק געבענשט. ווער עס קען זיין מיפולע טעטיגקייט פאַר דער תורה־באַוועגונג אין אַמעריקע, ווער עס האָט נאָכגעפאָלגט זיין אַרבעט אין דער מזרחי־פּאַרטיי, נאָך איידער ער איז געוואָרען פרעזידענט, און אין דער צייט פון זיין פרעזידענטשאַפט, ווייסן, אַז ביי אים גייט תמיד וואָרט און טאַט צוזאַמען, אַז ער לייגט תמיד דעם טראָפּ, דעם דגש חזק אויף דעם נאה־מקיים און ניט נאָר אויף דעם נאה־דורש.

מקורבים פון הרב מרדכי קירשבלום דערציילען, ווי אימיצער פון זיינע נאָכפאָלגער האָט אַמאָל געהאַט געזען ווי ער האָט זיך איינגעשפּאַנט אין אַן אַרבעט פון גיין צו אידען מבית לבית פאַר אַ געוויסען תורה צוועק, האָט ער צו אים געזאָגט: הרב קירשבלום! דאָס וואָס איר טוט איצט געהערט נישט צו אייער אַרבעט. צו אייך געהערט דער עמוד, ווען מענס מייסטער פון וואָרט איר זענט... איר דאַרפט זיך נאָר פאַרנעמען מיט דער פאַרשפרייטונג פון רוח, פון גייסט. אויף דעם זאָל הרב מרדכי קירשבלום האָבען געענטפערט: „ר׳ איד! איר מאַכט אַ טעות אויב איר מיינט אַז די פאַרשפרייטער פון גייסט זענען פּטור פון מצוות־מעשיות. דער מענש פון מחשבה באַדאַרף אויך קענען זיין דער מענש פון טאַט, און ווען איז דאָס מעגליך, ווען דער רצון איז פאַראַן דערביי. אַ געזעלשאַפטליכער עסקן, אַ מנהיג בישראל באַדאַרף אויך קאָנען זיך אַריינטאָן אין איינצעלהייטען, וועלכע שטעלען צוזאַמען געשעעניש־ען, און נישט בלויז זען דעם אַלגעמיינעם פּראָצעס פון די געשעענישען".

אין דעם קרעדאָ פון הרב מרדכי קירשבלום שפּיגעלט זיך אָפּ זיין פּערזענליכקייט און דורך דעם שפּיגעל זעען מיר אים ביי זיין אַרבעט.

* * *

אין דער רעליגיעז־ציוניסטישער וועלט איז הרב מרדכי קירשבלום באַקאַנט נישט נאָר אַלס מעורר צו ציון, דער וועקער פאַר ציון, נאָר אויך אַלס איש המעשה, אַלס פּראַקטישער טוער, אַלס מענש פון טאַט.

אין זיין אַרבעט אַלס מעורר איז הרב מרדכי קירשבלום אַ געטרייער תלמיד פון די רבנים: הרב קאַלישער און הרב אלקלעי ז״ל, וועמענס שיטה עס איז געווען אַז גאולה פאַר׳ן אידישען פאָלק קען דערגרייכט ווערען נאָר דורך אַ כסדר׳דיגען רופען דאָס פאָלק צו מעשים, מעורר צו זיין אידען — די פזורי ישראל, די צעזייטע און צעשפּרייטע איבער אַלע גלות׳ן ,זיי זאָלען מרבה זיין אין מעשים לטובת בנין הארץ; צו וועקען דאָס אידישע האַרץ פאַר ארץ־ישראל און פאַר איר אויפבוי.

הרב מרדכי קירשבלום פאָרט אַרום איבער צענדליגער און צענדליגער שטעט אין אַמעריקע און ברענגט צו אידען דאָס וואָרט פון שיבת־ציון, טראָגט אומעטום אַריין התעוררות צווישען אידען פאַר מדינת ישראל, ברענגט אַריין שפּאַנונג אין די הערצער און מוחות פון די אידישע מאַסען צו מדינת ישראל, צו אירע פּראָבלעמען, וואָס זענען פאַרבונדען מיט שוץ און אויפבוי.

אויפ׳ן 24טען ציוניסטישען קאָנגרעס, וואָס איז פאָרגעקומען אין ירושלים אין פרילינג פון יאָר 1956, איז הרב מרדכי קירשבלום אויסגעוויילט געוואָרען אַלס מיטגליד פון דער ציוניסטישער וועלט־עקזעקוטיווע און פירט אָן מיט דער אָפּטיילונג פאַר קולטור און דערציאונג אין גייסט פון תורה (חינוך תורני) און איז אויך דער מיט־פאָרזיצער פון עליה דעפּאַרטמענט אין אַמעריקע.

ווען הרב קירשבלום איז געוואָרן עקזעקוטיוו מיטגליד פון דער אידישער אַגענטור און פון דער ציוניסטישער וועלט־אָרגאַניזאַציע, איז ער נישט געווען קיין פנים חדשות אין ציוניזם. ער איז שוין געווען באַקאַנט איבער דער אידישער וועלט אַלס פירער פון רעליגיעזען ציוניזם. אין דער געשיכטע פון אַמעריקאַנער מזרחי איז ער געווען דער איינגסטער אויסגעוויילט צו ווערען צום אַמט פון פּרעזידענט — אַ שטול, וואָס איז באַזעצט געווען פריער פון אַזעלכע גדולי הדור, ווי: הרב מאיר בר־אילן און הרב גאָלד ז״ל.

צו זיין ווערען אַ בן חמישים, בין איך מצרף מיינע ברכות צו די ברכות פון זיינע טויזענטער און טויזענטער פאַרערער אין אַמעריקע, מדינת ישראל און איבער דער פרייער וועלט, און ווינש אים נאָך צענדליגער יאָרען פון אַקטיווער געזעלשאַפטליכער לייסטונג באַגלייט מיט געזונט, גליק און פרייד.

חבר און פריינט

פון מענדל זיגמאַן

הרב מרדכי קירשבלום איז באַרימט אַלס אַ גרויסער אָראַטאָר, אַלס מייסטער פונם וואָרט אין אידיש, העברעאיש און ענגליש, עס זיינען באַוואוסט זיינע גרויסע פאַרדינסטען אַלס איבערגעגעבענער פיאָנער פון מזרחי אין אַמעריקע און טוער פאַר בנין־הארץ ברוח התורה; ער איז באַקאַנט אַלס מנהיג און טאָן־געבער אין דער גאַנצער ציון־באַוועגונג. וואָס איז אָבער ניט אַזוי ברייט באַוואוסט, איז הרב קירשבלום׳ס מידות, זיין איידעלקייט, זיינע מעלות אין באַציאונגען צווישען מענש און מענש. איך האָב געהאַט די געלעגענהייט הרב קירשבלום צו קענען פון ציוניסטישע קאָנגרעסען איידער איך בין געקומען קיין אַמעריקע.

ער איז אַ טיפער בעל־רגש מיט אַן אויג פאַר מענשען, מיט האַרץ פאַר מענשליכע ליידען און מיט אַן אויסגעשטרעקטע האַנט צו העלפען אַ אידען אין נויט.

ס׳רוב פירער זיינען אַזוי פאַרנומען מיט זאָרגען פאַרן כלל, אַז עס בלייבט זיי ניט קיין צייט פאַרן יחיד. פונדאַנען די אָפּגעריסענקייט פון די מנהיגים פונם כלל און די עלענדקייט פון אַ יחיד אין נויט. אונזער בעל־היובל פאַרגעסט אָבער קיינמאָל ניט, אַז דער כלל איז ניט מער ווי די סומע פון יחידים און אַז אין בכלל אלא מה שבפרט, און אַז יעדער מענש איז אַן עולם מלא. די דאָזיגע הבנה און זיין מידה פון הטבה און חסד דערהויבען הרב קירשבלום צו אַן אומשעצבאַרע מעלה.

אויך קעגנער באַציען זיך צו אים מיט רעספעקט. וואָרום אַלץ איינס צי איז אימיצער יאָ אָדער ניט מסכים מיט זיינע אַנשויאונגען, מוז יעדער אַנערקענען די אויפריכטיגקייט פון זיינע מיינונגען, די ערלעכקייט פון זיינע איבערצייגונגען, די פעסטקייט פון זיינע פרינציפען.

הרב קירשבלום האָט אַ סך משפיע געווען און איז משפיע. מען הערט זיך צו אויפמערקזאַם צו זיינע רעדעס, וואו ניט בלויז ער רעדט, נאָר ער זאָגט

עפּעס שטענדיג, ברענגט אַן אָריגינעלען תורה־אויסטייטש, אַ פיינעם „דערהער״, אַן אינטערעסאַנטען געדאַנק און ביי דעם אַלעמען ווייכט ער קיינמאָל ניט פונם „פּאָינט״.

אָבער ער קאָן אויך מקבל זיין השפעה. ער איז, אַזוי צו זאָגען, „מוזיקאַליש״ אויף דער סימפּאָניע וואָס הייסט מענש, בפרט פון גרויסע מענשען. ער איז דער תלמיד פון די ראשונים פון מזרחי, הרב מאיר בערלין, הרב הראשי הגרא״י הערצאָג זצ״ל, און יבדל לחיים ארוכים הרב י. ל. הכהן מימון, ווי אויך אַ תלמיד־חבר פון הרב גאָלד ז״ל. ער האָט איינגעזאַפּט ווי אַ שוואָם זייערע השקפות און געגאָסען פיל פון זייערע מידות.

הרב קירשבלום, אַ געבוירענער אין ביאַליסטאָק, אין דער רומרייכער עיר ואם בישראל, וואָס האָט געשפּייזט אַ וועלט מיט מנהיגים און טייערע אידען, אין דער שטאָט פון רבי שמואל מאהליווער זצ״ל, — האָט ער אין זיין עלטערנס הויז, דאָרט, און דאָ אין אַמעריקע, אין באָראָ פּאַרק, וואו זיי האָבען ביידע געשמ׳ט מיט זייער עקשנות פאר אידישקייט און אהבת ישראל, איינ־געאָטעמט ליבשאַפט צו אידען, טריישאַפט צו ארץ ישראל.

אין דער ישיבה „בית יוסף״ אין ביאַליסטאָק, האָט ער געלערנט מוסר און מידות, און דאַן זיך משתלם געווען אין ישיבת רבנו יצחק אלחנן אין ניו יאָרק, ביי אירע גרויסע ראשי ישיבות. ער פאַרמאָגט אהבת־תורה און אהבת בני־תורה. זיין באַציאונג צו יעדען למדן, בן־תורה איז פול מיט רעספּעקט, אפילו ווען עס טיילט אים אָפּ פון יענעמס השקפות און שיטות.

דער בעל היובל איז פון די וואָס האָבען אַרויסגעפירט די אַקטיווע און ארץ ישראל בויענדיגע אָרטאָדאָקסיע אויפן ברייטען שליאך און פאַרשאַפט איר אָנזען און השפעה.

ווען עס איז נויטיג שטאַנדהאַפטיגקייט און טעטיגקייט, האָט דער בעל היובל עס תמיד באַוויזען, ווי צום ביישפּיל, אין זיין אָפענע ווענדונג צו פּרעמיער בן גוריון אין דער פראַגע פון „ווער איז אַ איד״ — וואָס עס האָט געהאַט אַ ווירקונג אויף בן גוריון און אויף דעם גאַנצען ענין. אָבער ער איז ניט גורס קאַמף לשם קאַמף. און תמיד האָט ער דעם אנשטענדיגען טאָן. זיין אויפטרעטען איז נאָבעל, דזשענטעלמעניש, געמעסיגט אין סטיל און פעסט אין פּרינציפּען. ווי רש״י זאָגט אויף וענית ואמרת, בקול רם, טאַקע בקול רם, מיט אַ הויך קול, אָבער ואמרת, באמירה רכה, מיט אַ ווייכע שטימע.

ער איז פון די ווייניגע, וואָס זיינען באַוואוסט און באַליבט ניט בלויז אין אַ באַגרענעצטען קרייז צי אין איין אָרט. פאַרשידענע אידישע ישובים, צי די וואָס ליגען, אזוי צו זאָגען, אויפן וועג קיין ישראל, ווי לאָנדאָן, אַנטווערפּען, בריסעל, צי די וואָס זיינען גאָר ווייט, ווי: דרום־אַמעריקע צי אויסטראַליע, באַמיען זיך שטענדיג צו ברענגען הרב קירשבלום, צו הערען זיין וואָרט. און ווען ער קומט אין אַזאַ אידישען ישוב, ווערט ער אויפגענומען מיט פרייד און פאַרערונג. טויזענטער קומען הערען זיין וואָרט פון אינספּיראַציע און דערוועקונג.

הרב קירשבלום פאַרנעמט גאָר הויכע אַמטען און אידישען לעבען. ער איז ערען־פּרעזידענט פון מזרחי־הפועל־המזרחי, מיטגליד פון דער עקזעקוטיווע פון דער אידישער אַגענטור, וויצע־פּרעזידענט פונם ציוניסטישען קאָונסיל, און נאָך. אָבער דערביי איז ער דער פּשוטער באַשיידענער מענש, פריינטלעך, היימיש מיט יעדען. דעריבער פעלט אָפּט דער דיסטאַנץ אָפּצושאַצען זיין גאַנצע פּערזענליכקייט. אָבער זיין נאָענטקייט און היימישקייט איז טאַקע פון אָט די מעלות און מידות, וואָס מאַכען אים פאַר איינעם פון די ווירדיגסטע און באַליבסטע פיגורען פון דעם אַמעריקאַנער אָרטאָדאָקסישען אידענטום און פון וועלט־אידענטום בכלל.

המשך

פון ש. איזבאן

די דעבאטע: ווער איז אַ איד? וואָס האָט זיך אָנגעהויבן אין דער אידישער מדינה און באַלד זיך אַריבערגעטראָגען אין די תפוצות ישראל — די דעבאַטע איז נאָך נישט פאַרענדיגט. און עס איז נאַטירליך, אַז די עמפינדליכסטע באַטייליגטע אין דעם דאָזיגען אידישען וועלט־וויכוח זאָלען זיין די פירער אין דעם רעליגיעזען לאַגער.

אַן אומפאָרזיכטיג וואָרט איז אפשר געפאַלען פון די ליפּען פון אַ אידישען מיניסטער. פון דעם וואָרט איז געוואָרען אַ פלאַקער און די פלוגתא, וואָס האָט אַרויסגערופען צום קאַמף פאָרשטייער פון פאַרשיידענע ריכטונגען, איז נאָך אַלץ אויפ׳ן סדר־היום.

הרב מרדכי קירשבלום, דער אַקטיווער עסקן אין דער מזרחי־באַוועגונג, וועלכער פירט אָן מיט דעם תורה־חינוך און קולטור־דעפּאַרטמענט אין דעם ציון־קאָונסיל, געהערט צו די אָפּאָזיציאָנערען פון דער דעפיניציע, אַז אַ איד איז יעדער איינער, וואָס דערקלערט זיך פאַר אַ איד. ער האַלט, אַז דער באַגריף איד טאָר נישט פאַרפלאַכט ווערן און דער אינהאַלט, וואָס שטעקט אין די דריי אותיות, איז מחייב צו אַ טיפערער אויפקלערונג וועגען מהות פון אידישקייט און די התחייבות׳ן, וואָס זענען פאַרבונדען מיט אידישקייט.

אין אַ שמועס פאַר׳ן „אַמעריקאַנער" האָט הרב קירשבלום פאָרמולירט זיין שטעלונג שאַרף און אַנטשלאָסען. דער סכסוך אַרום דער איד־דעפיניציע האָט געפירט צו צעשפּליטערונג אין דער ישראל־רעגירונג און פאָרמירט אַן אָפּאָזיציע אין רעליגיעזען לאַגער צום ראש־הממשלה — זאָגט הרב קירשבלום — און ס׳איז צום באַדויערען, וואָס פּרעמיער בן גוריון, וואָס פאַרמאָגט שטאָטסמאַנשאַפט און קען אַריבערקוקען איבער פּאַרטייען אין אַן ערנסטער שעה, זאָל דערלאָזען, אַז דער רעליגיעזער לאַגער זאָל געשטויסען ווערען צו

אָפּאָזיציע צו דער רעגירונג, אָנשטאָט פאַרצווזעצן די געמיינזאַמע אַרבעט מיט דער ישראל־רעגירונג.

הרב קירשבלום׳ען איז אויסגעקומען צו זיין אין ישראל, ווען דער רעגירונגס־קריזיס איז אויסגעבראָכען צוליב דער מחלוקת און די שעדליכע רעזולטאַטען האָבען זיך שוין אָנגעזען. בן גוריונ׳ס היסטאָרישער בליק — טענה׳ט הרב קירשבלום — האָט אים פריער קיינמאָל נישט געלאָזט אַראָפּגיין פונ׳ם אחדות מיט דעם רעליגיעז־נאַציאָנאַלען אידענטום, אָבער ווען עס איז געקומען צו דעם דיספּוט וועגען דער איד־אידענטיפיקאַציע, האָט דער פּרעמיער נישט געקענט איינהאַלטען די אחדות אין רעגירונגס־קאַבינעט. עס איז אָבער צו האָפען, אַז דער ריס אין דער שעה, ווען דער כוח פון אייניגקייט איז נויטיג, וועט — אַזוי ווי ביי פריערדיגע קריזיסען — פאַרצייכענט ווערען ווי אַ פאַרבייגייענדיגער עפּיזאָד.

הרב קירשבלום׳ס באַזוך האַיאָר־זומער אין ישראל איז געווען פאַרבונדען מיט זיין אָנטייל אין די דרינגענדיגע באַראַטונגען פון דער עקזעקוטיווע פון דער אידישער אַגענטור, פון וועלכער ער איז אַ מיטגליד. ריידענדיג וועגען דעם גייסטיגען און קולטורעלען מצב אין דער אידישער מדינה איז ער אין דער זעל־בער צייט צופרידען געווען אונטערצושטרייכען אויף דער רעליגיעזער התעוררות צווישען די ברייטע פאָלקס־שיכטען און אויך צווישען דער יוגענט אין ישראל. די שענסטע באַשטעטיגונג פאַר אַזאַ אויפלעבונג, זאָגט הרב קירשבלום, איז געווען דער תנ״ך־קאָנטעסט, וואָס האָט קלאָר מאַניפעסטירט דעם טיפען בונד פון אידישען פאָלק מיט דעם ספר הספרים. בלויז אין דעם הייליגען לאַנד איז מעגליך געווען אַזאַ פאַראינטערעסירונג אין תנ״ך. ארץ ישראל און תנ״ך זענען אומצושיידבאַר און דער בונד פונ׳ם פאָלק מיט דעם „בוך פון די ביכער״ קען אויך נישט געבראָכען ווערען, באַזונדערס אין די איצטיגע היסטאָרישע טעג. דאָס ווייסען די אידען אין דער מדינה און דורך דער פאָלקס־שמחה מיט׳ן תנ״ך האָט אויך די וועלט אַ קער געטאָן די בליקען צום פאָלק, וואָס האָט דאָס אייביגע בוך געשאַפען פאַר די אומות העולם.

לאַנג איידער הרב קירשבלום איז באַשטעטיגט געוואָרען צו האָבען אונטער זיין השגחה דעם רעליגיעז־קולטורעלן דעפּאַרטמענט אין דער אידישער אַגענטור, איז ער שוין געווען צווישען די אַקטיוויסטע עסקנים אין דער אַמעריקאַנער אָרטאָדאָקסישער באַוועגונג. זיין גאַנג אַלס כלל־טוער איז געווען אַרויף, שטאַפּעל איבער שטאַפּעל. ער האָט זיך פרי אָנגעזען מיט זיינע אָרגאַ־

ניזאַטאָרישע פעאיגקייטען און ער איז געווען אינסטרומענטאַל ביים בויען און פאַרפעסטיגען אַ צאָל רעליגיעזע אינסטיטוציעס.

ער איז געבוירען אין ביאַליסטאָק, פוילען, אין יאָר 1910. דאָרט איז ער דורכגעגאַנגען די חדרים און געלערענט אין דער ישיבה און נאָך דער ישיבה אין אַן אָרטאָדאָקסישן קיבוץ, וואָס דאָס איז געווען אַ לערענהויז פון תורה פאַר וואויללערנערס. קליינערהייט האָט אים געצויגען צום לערנען און צו עסקנות. ווען ער איז אַלט געוואָרען אַכט יאָר, דערמאָנט זיך הרב קירש־בלום, ווי דער ביאַליסטאָקער רב, הרב פּאַיאַנס — וועלכער איז דעמאָלט געווען אַ פּאָפּולערע פיגור אין דער מזרחי־באַוועגונג אין פוילען — האָט אים געגעבען אַ תנ״ך פאַר אַ מתנה. דאָס איז געווען אַן אויסדרוק פון אָנערקענונג פאַר זיין התמדה. ווען ער איז אין יאָר 1923 אָפּגעפאָרען קיין אַמעריקע, האָבען עטליכע חשובי העיר פון ביאַליסטאָק, די גבאים פון דער שוהל „משכן יעקב״, אים מכבד געווען מיט אַ זילבערנעם זשעטאָן. און אָט־די אָנערקענונג איז אים געגעבען געוואָרען פאַר זיין עסקנות. ער איז געווען אַ פּאָלנער כלל־טוער שוין אַלס בר־מצווה בחור.

אויב אין ביאַליסטאָק איז ער געווען אַ דעביוטאַנט ביי עפענטליכע אַרויסטריטען, האָט ער נאָכ׳ן אָנקומען קיין אַמעריקע געפונען דאָ אַ ברייט פעלד פאַר זיין עסקנות בצרכי ציבור. זיין טעטיגקייט האָט זיך בעיקר אַרויסגעזען אין די אָרטאָדאָקסיש־ציוניסטישע קרייזען. ער האָט געפונען צייט צו לערנען און צו שטיין אויף דער פּלאַטפאָרמע. שפּעטער, ווען ער איז שוין געוואָרען גאָר אַקטיוו אין „יונג איזראַעל״, האָט הרב קירשבלום אָפּגעשאַצט די גרויסע באַדייטונג פון זיין קערנדיגען, מחיה׳דיגען ביאַליסטאָקער אידיש. ער איז שוין געהאַט דורכגעגאַנגען די ישיבה ר׳ יצחק אלחנן, שוין געהאַט דערוואָרבען פאַר זיך גרויס קענטעניש אין דער ענגלישער שפּראַך. ער האָט אָבער געמאַכט פאַר זיין פּרינציפּ צו רעדען צום עולם אידיש ביי אַלע עפענטליכע אויפטריטען. זינט דעמאָלט איז הרב קירשבלום געוואָרען אַ פּאָפּולערע פיגור ביים רעליגיעז־ציוניסטישען עמוד.

אין פאַרלויף פון איניגע יאָר איז ער געווען דער מנהל פון דער שטאָטישער חינוך־אינסטיטוציע אין סקרענטאָן, פּענסילווייניע. ער האָט דאָרט אויפגעבויט אַן אַקטיווע מזרחי־באַוועגונג. זיין ענערגיע און איבערגעגעבענקייט האָט געצויגען די אויפמערקזאַמקייט פון די צוויי אידעאָלאָגען און פירער פון מזרחי, הרב מאיר בערלין (בר־אילן) ז״ל און הרב זאב גאָלד ז״ל, און מען

האָט געזוכט פאַר אים געלעגענהייטן, ער זאָל קענען אויסנוצן זיין ענערגיע און פעאיגקייטן. דער יונגער עסקן האָט זיך אויסגעצייכנט מיט זיינע אָראַטאָרישע פעאיגקייטן.

ביי דער 32־טער יערליכער מזרחי־קאָנפערענץ אין 1953, איז ער דערוויילט געוואָרן אַלס פּרעזידענט פון מזרחי, אַ פּאָזיציע, וואָס איז פריער געהאַלטן געוואָרן פון אַזוינע וועטעראַנען אין דער רעליגיעז־ציוניסטישער באַוועגונג ווי: גדליה בובליק, הרב יעקב לעווינסאָן און לייב געלמאַן. ער איז געוואָרן טעטיק אין אַמעריקאַנער ציוניסטישען ראַט, געוואָרן פאַרבונדען דורך רעליגיעזע דערציאונגס־אינסטיטוציעס, מיט דעם אידישען נאַציאָנאַל פאַרבאַנד און אַנדערע אינסטיטוציעס. און זיין אַרבעט איז באַקאַנט נישט נאָר אין אַמעריקע, נאָר אויך אין מדינת ישראל. אין כפר שמאַי אין אויבער־גליל, איז פאַרפלאַנצט געוואָרן אַ וואַלד אויף זיין נאָמען „יער־קירשבלום״. הרב קירשבלום איז געפאָרען צו די וויכטיגסטע ציוניסטישע קאָנפערענצען זינט 1937, געבראַנגט די בשורה פון באַפרייאונג ביים סוף מלחמה צו די געפאַנגענע אידען אין די נאַצי־לאַגערען.

הרב קירשבלום ווייזט אָן, אַז די הויפּט־פונקציע פון זיין רעליגיעזען קולטור־דעפּאַרטמענט אין דער אַגענטור איז צו דערנענטערען „די תורה־וועלט צום ציוניזם און דערנענטערען ציוניזם צו דער תורה־וועלט״, און דאָס ווערט דערגרייכט קודם־כל דורך אַזעלכע טראַנסמיסיע־מיטלען ווי: ראַדיאָ, לעקציעס, פּאָפּולערע פאָרטראַגען. אויב מען זאָל וועלען באַצייכענען אונזער אויפגאַבע על רגל אחת — זאָגט הרב קירשבלום — דאַרף מען באַטאָנען וואָס דער טראָפּ איז: און דאָס איז, אַז תורה און ארץ ישראל גייען צוזאַמען.

דער תורה־דעפּאַרטמענט גיט אויך אַרויס פאַרשיידענע פּובליקאַציעס. בקרוב דערשיינט אַ ספר דרוש אויף אַלע סדרות פון דער וואָך. יעדע דרשה אויף יעדער סדרה איז געשריבען פון אַן אַנדער רב. דער צוועק איז, קודם־כל, אונטערצושטרייכען, אַז עס איז כמעט נישטאָ קיין פרשה אין דער תורה, וואָס זאָל נישט זיין דורכגעדרונגען מיט דעם גייסט פון ארץ ישראל. לעצטענס זענען אויך דערשינען לערענביכער אויף העברעאיש פאַר טאָג־שולען אין אַ לייכטער פּאָפּולערער שפּראַך. די תלמידים און תלמידות באַקענען זיך מיט די ידיעות הארץ, געאָגראַפיע, טאָפּאָגראַפיע, געשיכטע א. אַז. וו. דער קולטור־דעפּאַרטמענט דערמוטיגט חינוך פאַר קינדער און קולטור — דורך אָווענט־קורסען — פאַר דערוואַקסענע.

הרב קירשבלום האַלט, אַז די רבנות הראשית אין מדינת ישראל איז די העכסטע אויטאָריטעט אַרויסצוגעבען וויכטיגע אַנטשיידונגען, ווען עס קומט צו וויכטיגע ענינים, וואָס רירען אָן די גרונט־געזעצען פון דער תורה. דעריבער איז באַרעכטיגט געווען מיט אַ צייט צוריק די קעגנערשאַפט פון הויפּט־ראַבינאַט צום באַשלוס אריבערצופירען פון דייטשלאַנד אָן אַ קאָנטראָל די ביינער פון די קדושים קיין ישראל.

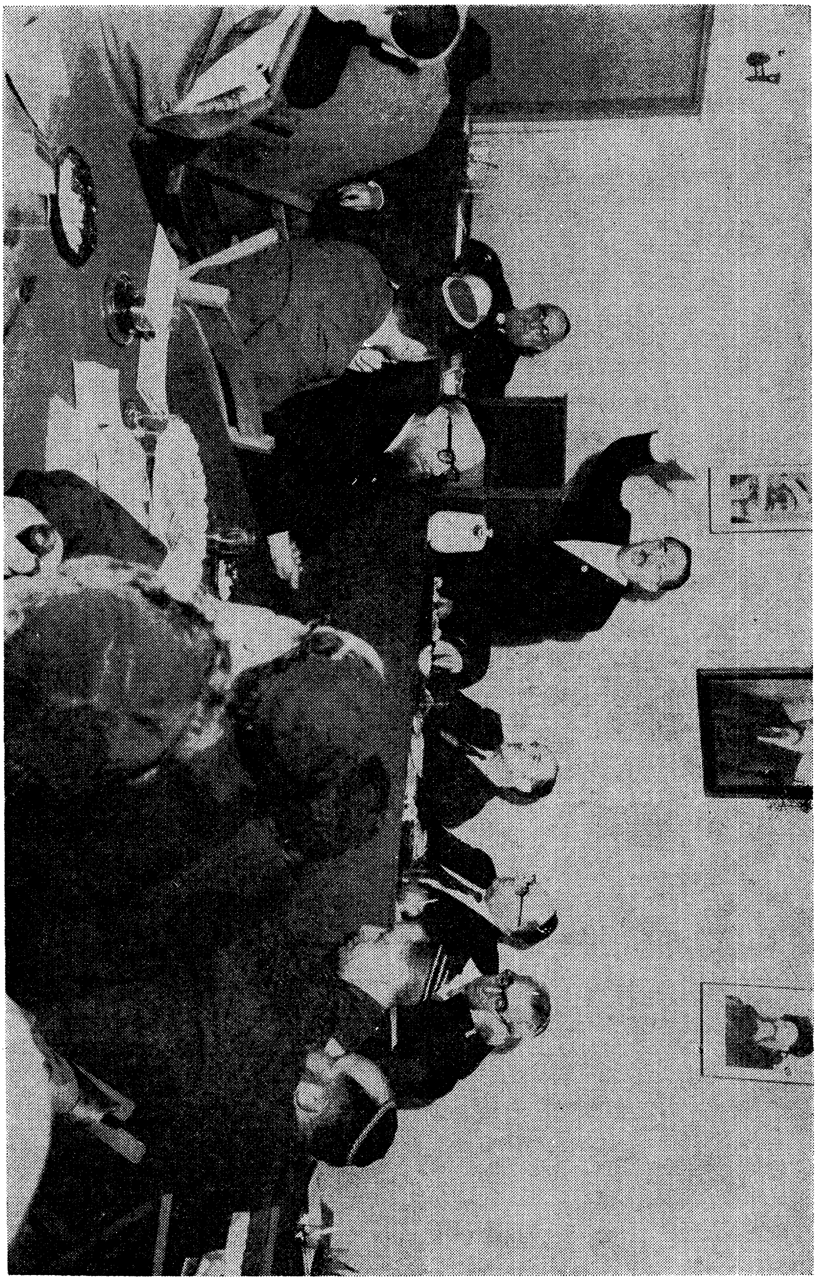
דאָס אידישע לעבען אין אַמעריקע — האַלט הרב קירשבלום — מאכט דורך פאַרשידענע אומוואַנדלונגען. דאָס וואָס איז היינט נאַטירליך און אויסער דעבאַטע, קען אויסקומען אויסטערליש מיט אַ דור שפּעטער. מען קען זיין אָפּטימיסטיש וועגען אַ צוקונפטיגער עליה פון אַמעריקע קיין ישראל. אַזאַ עליה וועט נישט קומען אונטער קיין דרויסענדיגען דרוק, נאָר פון אינערליכען דראַנג. עס וועט ביי אַמעריקאַנער אידען אויפוואַכען אַ תשוקה צו שלימות, צו אידישער גאַנצקייט אין לעבען, וואָס מען קען נאָר געפינען אין אייגענעם לאַנד, אונטער אַן אייגענעם הימעל און אויף דער אייגענער ערד. דער דראַנג אין דער ריכטונג מערקט זיך שוין איצט, און ער טאָר נישט געשטערט ווערען דורך לייכטער באַציאונג צו די רעליגיעזע פּראָבלעמען אין דער אידישער מדינה.

דער רעליגיעזער לאַגער פאַרמאָגט דעם כוח צו מאָביליזירען דעם ווידערשטאַנד קעגען אַסימילאַציע, וואָס האָט אין געוויסע לענדער אָנגענומען אַן עפּידעמישען כאַראַקטער. אידישקייט מוז געשטאַרקט ווערען אין די תפוצות ישראל. פּולע, איינפלוסרייכע אידישקייט איז דורך אַלע דורות געווען אַ דאַמבע קעגען אויסמישונג מיט פרעמדע פעלקער. אָט־דעם שטאַרקען וואָפען טאָר מען ניט אַרויסלאָזען פון האַנט נאָכדעם, ווי די היטלער־קאַטאַסטראָפע האָט אַזוי טראַגיש פאַרמינערט דאָס אידישע פאָלק.

לויט הרב קירשבלום'ס איבערצייגונג, קומט פאָר אין אַמעריקע אַ ביאָלאָגישע אַסימילאַציע. דעריבער טאָר מען אין ארץ־ישראל נישט פאַרווישען אַזוי לייכט די גרעניץ צווישען איד און נישט־איד. אויב דער באַגריף איד וועט אַזוי לייכט פאַרטייטשט ווערען אין דער אידישער מדינה, וועט דער קאַמף פאַר חיזוק היהדות אין גלות שטאַרק אָפּגעשוואַכט ווערען און דאָ שטעקט די גרויסע נאַציאָנאַלע סכנה.

אַ צאָל פאַראָרדענונגען פון דער ישראל־רעגירונג לעצטנס — זאָגט הרב קירשבלום — זענען געצילט אונטערצומינעווען די אויטאָריטעט פון הלכה און פון טראַדיציאָנעלע מנהגים, וואָס זענען פאַרהייליגט געוואָרען ביים פאָלק דורך

לאַנגע דורות. עס איז, פשוט, אוממעגליך איינצושטימען מיט דעם געדאַנק, אַז גראָד אין דער אידישער מדינה זאָל מען אָננעמען אַזויגערופענע „וועלטליכע געזעצען״, וואָס זייערע וואָרצלען זענען אַ ווידערשפּרוך צום המשך פון דעם רומפולען אידישען עבר. אַזעלכע ענינים ווי: איד־אידענטיפיקאַציע און קבר ישראל זענען פונדאַמענטאַלע פּרינציפּען אין דער אידישער מסורה. פאַרלעצען דאָס, מיינט לעסטערען אין די כוחות, וואָס האָבען דאָס אידישע פאָלק דורכגעפירט דורך אַלע פייער־נסיונות ביז צום ווידערגעבורט פון דער אידישער מדינה. דעריבער איז דער אויספיר, אַז וואָס גיכער עס וועלען אויסגעפרעסט ווערען די מיספאַרשטענדענישען צווישען רעליגיעזער און וועלטליכער אידישקייט, אַלץ עקשנות׳דיגער און ווירקזאַמער וועט זיין דער ווידערשטאַנד קעגען אַסימילאַציע און די אויפהיטונג פון אַ פולבלוטיקער אידישקייט אין די תפוצות ישראל.

גייסטיקע בירגערשאפט פון יידן אין לאנד פון די אבות

(פון א געשפרעך מיט הרב מרדכי קירשבלום)

פון פנחס שטיינוואקס

הרב מרדכי קירשבלום, פירער פון רעליגיעזן ציוניזם אין אַמעריקע, איז געוואָרן אַ בן־חמישים. דער יאָרצענדליק פון עצה האָט זיך פאַר אים העפלעך פאַרנויגט, האָט אויסגעשפרייט די שוועל מיט אַ ברייטן טעפּיך מקבל פנים זייענדיק דעם בעל־היובל מיט דער באַגריסונג פון: ברוך־הבא!

צו אַזאַ עמפאַנג, זיינען נאָר זוכה יחידי־סגולה, נאָר די, וועלכע האָבן זיך אויסגעצייכנט מיט באַזונדערן פלייס און לעבנס־דערקענטעניש אין דעם יאָר־צענדליק פון בינה. הרב מרדכי קירבלום איז אין יאָרצענדליק פון בינה הויך געשטיגן אויף דעם לייטער פון יידישער פירערשאַפט אין אַמעריקע. ער געהערט צו די פירער פון וועלט־ציוניזם, ער איז איינער פון די גייסטיקע פירער פון רעליגיעזן ציוניזם און ער באַקליידט אַנפירנדע אַמטן אין דער הויפּטלייטונג פון דער ציוניסטישער וועלט־אָרגאַניזאַציע.

הרב מרדכי קירשבלום׳ס רעליגיעז־גייסטיקע און פּאָליטיש־געזעלשאַפט־לעכע ווירקונג אין דעם יידישן און ציוניסטישן לעבן אין אַמעריקע, האָט געפונען אַן אָפּקלאַנג איבער דער ברייטער יידישער וועלט און גאַנץ באַזונדערס אין מדינת־ישראל.

הרב מרדכי קירשבלום געהער צום דור פון טרוימער און קעמפער, וועלכע האָבן פאַרשריבן רומפולע בלעטער אין דער ציוניסטישער געשיכטע אַלס מאָנער און וועקער פאַר יידישער גאולה.

מיר האָבן געהאַט אַ געשפרעך מיטן בעל־היובל וועגן ענינים, וואָס שטייען אויפן סדר־היום פון יידישן לעבן אין אַמעריקע, וועגן

25־טן ציוניסטישן קאָנגרעס, וועגן רעליגיעזן ציוניזם און וועגן מדינת ישראל. הרב מרדכי קירשבלום איז אַ פּאַרנומענער מענטש; זיינע לויפנדע אַרבעטן אין דער יידישער אַגענטור אַלס פירער פון תורה־קולטור דעפּאַר־טאַמענט און אַלס קאָ־פּאַרזיצער פון עליה־דעפּאַרטאַמענט האַלטען אים זייער באַשעפטיקט. חוץ דעם קומען צו אים אין ביוראָ זייער פיל אינטערעסאַנטן: רבנים און סתם גוטע יידן; פּאַרטיי־טוער, פּאַרטיי־פירער און עסקנים; דער נאָך אַן עצה און דער נאָך אַ טובה. אין ספרים־שראַנק און אויפן שרייב־טיש אין ביוראָ פון הרב מרדכי קירשבלום ליגן ספרים און וועלטלעכע ביכער. אָט איז אַ מסכת ברכות מיט ניקוד, וואָס ער האָט באַקומען פון ירושלים; אָט איז אַ תנ״ך, פיין געבונדן — אַ מתנה פון מיניסטער משה שאַפּיראָ און אָט איז אַ טעקע מיט קאָרעספּאָנדענץ, מיט פּאַפּירן, מיט דאָקומענטן. הרב מרדכי קירש־בלום׳ס ביוראָ איז אָנגעפּילט מיט תורה און עבודה.

איך האָב געפרעגט דעם חשוב׳ן בעל־יובל, הרב מרדכי קירשבלום, וועגן דער ראָל פון רעליגיעזן ציוניזם אין דעם יידישן לעבן. אויף דעם האָט ער מיר געענטפערט, אַז דער רעליגיעזער ציוניזם האָט תמיד פאַרבונדן זיין גורל מיט דער ציוניסטישער וועלט־באַוועגונג; אַז דער רעליגיעזער ציוניזם, די ציוניסטישע באַוועגונג איבער דער יידישער וועלט וועט מיטן וואוקס און גלאַנץ פון דער יידישער מדינה דערהויבן ווערן. לײדער אָבער מערקן זיך טענדענצן פון וויכטיקע פערזענלעכקייטן אין ירושלים שווערער צו מאַכן דעם וועג פון דער ציוניסטישער באַוועגונג, וואָס איז דאָך דער נאַטירלעכער בריק צווישן די תפוצות און דער יידישער מדינה. ווי די לאַגע זעט אויס היינט־צו־טאָג פאָדערט זיך, אַז דער רעליגיעזער ציוניזם זאָל נאָך מער פאַרשטאַרקן זיינע פּאָזיציעס, וואָס זיינען געבויט אויף יסודות פון תורה וציון, אויב די טאָלעראַנץ פון דער אידישער הלכה לערנט אונדז, אַז: „ישראל אף על פי שחטא ישראל הוא״, איז זיכער אַ ציוניסט אויך איינער, וועלכער האָט צוליב די אָדער אַן אַנדער סיבה נאָך נישט באַוויזן מקיים צו זיין אַלע מצוות פון ציוניזם, אַריינ־רעכענענדיק די יסוד־מצוה פון עליה. מיר האָבן — האָט הרב קירשבלום מיר געזאָגט — דעם כלל פון: „אחד שנולד בה ואחד המצפה לראותה״ און זיינען ניט קיין: „תלויים בדעת אחרים״. דער רעליגיעזער ציוניזם, גייענדיק צוזאַמען מיט אַלע ריכטונגען אין דער ציוניסטישער וועלט־באַוועגונג האָט געפונען זיין אייגענעם וועג און דאָס איז דער וועג פון אויפהויבן און טראָגן הויך די פאָן פון תורה וציון אין דעם היסטאָרישן פּראָצעס פון יידישן געראַנגל צו געפינען אַ לייזונג פאַר די פּראָבלעמען פון יידישער זעלבסטשטענדיקייט, שלימות

היהדות און אחדות האומה. די באַדייטונג פון אחדות האומה מיינט: די גייסטיקע בירגערשאַפט פון יעדן יידן אין לאַנד פון די אבות. אַ ייד מוז ניט דווקא צאָלן קיין שטייערן אין ישראל — האָט מיר הרב קירשבלום דערקלערט — בכדי צו האָבן דאָס רעכט פון באַווירקן אידעאיש און גייסטיק דעם ישוב אין ישראל. עס איז געגוג, אַז ער צאָלט שטייערן פאַר ישראל. דער וועג צו פולער גאולה פון יידישן פאָלק פירט דורך אחדות האומה, דורך יידישער אייניקייט. ניטאָ קיין אַנדער וועג און די אייניקייט איז אויך נויטיק אין מדינת־ישראל, וואָס איז די אתחלתא דגאולה, בלויז דער אָנהויב פון אונדזער דערלייזונג. מחלוקת׳ן אין ארץ־ישראל שטאַרקן די העגט פון די שונאים און שוואַכן אָפּ דעם ישוב. ניט אומזיסט האָט דער פייטן געשריבן: „עשה לך בציון שם נוראות כי אז תצליחנה״ — אויף מאַמע־לשון איז דער טייטש פון פסוק: „מאַך דיך אין ציון אַ נאָמען פון אַ שטאַרקן, אַז מען זאָל זיך פאַר דיר שרעקן, דאַן וועסטו מצליח זיין״. שטאַרקייט, באַדייט: אייניקייט און אייניקייט איז דער וועג אויף וועלכן עס טרעטן משיח׳ס טריט, וואָס דאַרף אונדז פירן צו ענדגילטיקער גאולה.

כ׳האָב געפרעגט ביי הרב קירשבלום, וואָס ער דערוואַרט פון דעם 25־טן ציוניסטישען קאָנגרעס און וועלכע פּראָבלעמען באַראַדף ער לייזן לויט זיין מיינונג? אויף דעם האָב איך באַקומען פאָלגענדע תשובה:

דער 25־טער ציוניסטישער קאָנגרעס דאַרף זיין — לויט דער מיינונג פון הרב מרדכי קירשבלום — אַ קאָנגרעס פון ציוניסטישער אָפּענסיווע. ער דאַרף רעדן אין טענער פון באַנייטן גלויבן אין דער צוקונפט פון ציוניזם אַלס די בריק צווישן עם־ישראל און מדינת־ישראל. דער 25־טער ציון־קאָנגרעס דאַרף באַווייזן, אַז זיין מאַנדאַט קומט פון יידישן פאָלק. דער 25־טער ציון־קאָנגרעס דאַרף באַשטעטיקן, אַז ציוניזם שעפּט זיין כוח פון דער היסטאָרישער נויטווענדיקייט צו קאָנצענטרירן יידיש לעבן אויף דער וועלט אַרום ארץ־ישראל, וואָס נאָר דער ציוניזם קען עס באַווייזן צו טאָן. דאָס איז די איבערצייגונג פון יעדן דורכשניטלעכן יידן, פון דעם נאַטירלעכן ציוניסט. דער 25־טער ציוניסטישער קאָנגרעס באַדאַרף זאָגן דער יידישער וועלט אין קלאָרע און אין שטאַרקע ווערטער: „לא אמות כי אחיה!״

אַ שמייכל האָט זיך באַוויזן אויף די ליפּן פון הרב מרדכי קירשבלום, ווען איך האָב אים אַ פרעג געטאָן: נו! און וואָס איז מכוח דעם אונטערשייד צווישן ציוניסטן און נישט־ציוניסטן, ווען אויך ציוניסטן בלייבן אין אַמעריקע און זיינען נישט עולה קיין ישראל, אַן ענין וואָס האָט אַרויסגערופן שווערע

געפילן ביים פרעמיער־מיניסטער פון דער יידישער מדינה און איז געוואָרן דער יסוד פון זיין ויכוח מיט דער ציוניסטישער באַוועגונג?

ביי מיר — האָט הרב קירשבלום געענטפערט — איז די זאַך זייער פשוט און קלאָר. דער אונטערשייד באַשטייט אין דעם, וואָס אַ ניט־ציוניסט, בלויז אַ פריינט פון ישראל, טוט אַ טובה אין זיין העלפן דער יידישער מדינה; אַ ציוניסט, אָבער, דערפילט אַ פליכט. דער ערשטער איז אַן „אינו מצווה ועושה"; דער צווייטער איז אַ „מושבע ועומד מהר סיני". די שוואַכקייט פון בלויז אַ פריינט פון ישראל באַשטייט אין דעם, וואָס צו יעדן מאָמענט קען ער בייטן זיין שטעלונג און זיך פאַר'ברוגז'ן; דער ציוניסט אָבער דינט ישראל מתוך פליכט, אָן קיינע שום באַדינגונגען און אויך אונטער אַלע באַדינגונגען. דער ציוניסט האָט פרייוויליק גענומען אויף זיך נאָך אַן עיקר אין זיין לעבן, אַן עיקר וואָס איז געוואָרן זיין אַני מאמין, זיין גלויבן, זיין פילאָזאָפישע לעבנס־אַנשויאונג. ווען האָבן עס יידן ניט געטראָגן אין האַרצן דעם שיבת־ציון. קיין כוח אין דער וועלט וועט ניט באַוויזן דעם ציוניזם אַרויסצורייסן פון באַדייטנדע טיילן פון יידישן פאָלק.

שמועסנדיק וועגן יידיש לעבן אין אַמעריקע און יידיש לעבן איבער דער וועלט, האָט מיר הרב מרדכי קירשבלום צווישן אַנדערן געזאָגט, אַז אין די לעצטע יאָרן האָט מען זיך איבערצייגט, אַז אויך אויפן אַמעריקאַנער באָדן קען יהדות וואַקסן און זיך באַפעסטיקן און אָט די איבערצייגונג באַשאַפט טאָג־טעגלעך נייע און גלאָררייכע רעאַליטעטן פאַר יידישקייט. וואָס שייך אָבער דאָס וועלט־יידנטום, איז שוין גאָר אַן אַנדער פּראָבלעם. דער רוב פון יידישע ישובים איבער דער וועלט איז ליידער פאַראָרעמט געוואָרן אין כוחות, וואָס איז געקומען אין רעזולטאַט פון דער שווערער היטלער־קאַטאַסטראָפע. אין איינע פון די אייראָפּעאישע קהילות האָט אים אַ ייד געזאָגט, אַז ער איז געקומען צום באַשלוס, אַז די איינציקע ליזונג פון זיין אייגענעם פאַמיליען־פּראָבלעם, די איינציקע פאַרזיכערונג, אַז זיינע קינדער וועלן פאַרבלייבן יידן, איז: צו שיקן זיינע קינדער קיין ארץ־ישראל. דער ייד האָט אים געזאָגט, אַז ער זעט די איינציקע רעטונג פון די יידישע ישובים איבער דער וועלט אין דער טראַנספּאָרטאַציע פון זייערע קינדער קיין ישראל און שפּעטער אַליין זיי נאָכצופאָלגן. אמת — האָט אים דער ייד געזאָגט — אַז דורך אַוועקשיקן זיינע קינדער וועט ווערן אומעטיקלעך ביי אים אין הויז, אָבער ער נעמט ליבערשט אָן אַ צייטווייליקן אומעט ביי אים אין הויז און אַ שמחת־תורה אין האַרצן ווי חלילה פאַרקערט. אָט דאָס איז דער מצב פון יידישן

גייסטיקן קיום איבער דער ברייטער וועלט און שטימונגען ביי יידן, כאָטש דאָ און דאָרט באַווייזן זיך פון צייט־צו־צייט סימנים פון נאַציאָנאַלער דער־וואַכונג.

הרב מרדכי קירשבלום איז אויך דער פּאָרזיצער פון מחלקת החרדים פון יידישן נאַציאָנאַל־פאָנד אין אַמעריקע, וואָס געהער צו איינע פון זיינע ליבלינגס־אַרבעטן. אין יאָר 1938, בעת ער האָט באַזוכט מנחם מענדל אוסישקין ז"ל אין ירושלים, האָט ער אָנגענומען די איינלאַדונג אויף צו גרינדן אין אַמעריקע די רעליגיעזע אָפּטיילונג פון יידישן נאַציאָנאַל־פאָנד און איז געווען דער פּאָרזיצער פאַר די ערשטע צען יאָר. נאָך אַן איבעררייס פון צען יאָר האָט הרב מרדכי קירשבלום ווידער אָנגענומען די איינלאַדונג צו שטיין אין שפּיץ פון דער אָפּטיילונג און איז ווידער דערוויילט געוואָרן אַלס פּאָרזיצער. הרב קירשבלום האָט מיר דערקלערט, אַז אין משך פון דער עקזיסטענץ פון דער רעליגיעזער אָפּטיילונג פון קרן־קימת אין אַמעריקע זיינען געזאַמלט געוואָרן מיליאָנען דאָלאַרן צווישן רעליגיעזע אידן, רעליגיעזע אָרגאַניזאַציעס — פאַר גאולת־הארץ. הרב מרדכי קירשבלום רעדט וועגן מחלקת החרדים, וועגן איר טעטיקייט, מיט גרויס באַגייסטערונג און ליבשאַפט. מיר זיינען געווען די ערשטע — האָט ער מיר געזאָגט — צו איניציאירן אַ פּראָיעקט פאַר גאולת סביבות ירושלים. אויסלייזנדיק די היסטאָרישע שטרעקעס פון די הרי־חברון, האָט מזרחי־הפועל־המזרחי אויפגעשטעלט דעם באַרימטן גוש עציון, וועלכער איז ליידער אין די טעג פון מלחמת־השחרור פאַרניכטעט געוואָרן. מחלקת החרדים האָט געפּלאַנצט צענדליקער וועלדער אין ישראל, האָט געלייגט דעם באָדן־יסוד פאַר אַ גרויסער צאָל רעליגיעזע קיבוצים, מושבים און אַנדערע אינסטיטוציעס, צווישן זיי דער באַרימטער בר־אילן אוניווערסיטעט.

רעדנדיק וועגן קרן קימת לישראל און גאַנץ באַזונדערס וועגן דער מחלקת החרדים — האָט מיר הרב קירשבלום דערציילט איינע פון הלל הזקן'ס משלים: הלל הזקן האָט אַמאָל געגעבן זיינע תלמידים צו לייזן אַן אַריפמעטישע אויפגאַבע. ער האָט ביי זיי געפרעגט: ווען איינער, למשל, האָט טויזנט דינרים און גיט אַוועק פון זיי דריי הונדערט אויף צדקה, — וויפיל־זשע בלייבט אים? די תלמידים האָבן גלייך געענטפערט, אַז זיבן הונדערט, אָבער הלל הזקן האָט די תשובה ניט אָנגענומען און ער האָט צו זיי געזאָגט: ניין קינדער! איר האָט ניט געטראָפן. וואָרום אין פסוק שטייט געשריבן: „וצדקתו עומדת לעד". אין יידיש איז דער טייטש פון פסוק, אַז אַ דבר־צדק פאַרבלייבט אויף אייביק, עס בלייבט אין קאַפּיטאַל און ווערט נישט באַטראַכט אַלס אויסגעגעבן.

משמע, אַז ביים מענטשן וואָס האָט אויסגעגעבן דריי הונדערט פון זיינע טויזנט, זיינען פאַרבליבן גאַנצע טויזנט, וואָרום ער האָט עס געגעבן אויף אַ דבר־צדק און דערפאַר ווערט עס פאַררעכנט אין קאַפּיטאַל.

הרב מרדכי קירשבלום האָט צום שלוס פון אונדזער געשפּרעך צו־געגעבן צו הלל הזקן׳ס משל, אַז ווען אַמעריקאַנער יידן וואָלטן געמאַכט הלל הזקן׳ס חשבון, וואָלט ניט נאָר די רעגירונג פון ישראל ניט קיין דאגות געהאַט ווי אַזוי מען נעמט אויף און וואו נעמט מען מיטלען אויף איינצואָרדענען די ניי־געקומענע און זיי אַריינברענגען אַלס אַן אַקטיוון עלעמענט אין דעם עקאָנאָ־מישן לעבן פון לאַנד, נאָר מדינת־ישראל וואָלט שוין לאַנג געווען עקאָנאָמיש זעלבסטשטענדיק און אומאָפּהענגיק. די ערד פון ישראל, וואָס איז אין משך פון יאָרהונדערטער געליגן צעשטערט, וואָלט צוריק באַגרינט געוואָרן. די בערג און די זאַמדן וואָלטן שוין לאַנג פאַרוואַנדלט געוואָרן אין פול־בליענדע גערטנער פון יידישן היימלאַנד.

שליחים פון פאלק

פון הרב מרדכי קירשבלום

מיר די „שליחי" עמך בית־ישׂראל" פון דער גאַנצער יידישער פאַרשפּרייטונג, אַזוי גוט ווי די פאָרשטייער פון דער סאַמע האַרץ פון יידישן פאָלק — מדינת־ישראל — זיינען זיך צוזאַמענגעקומען צו דעם 25־טן ציוניסטישן קאָנגרעס, כדי אָנצונעמען אַ היסטאָרישן באַשלוס. דער באַשלוס איז ניט, ווי אַנדערע דענקען אפשר: „צו זיין אָדער ניט צו זיין"; ווער עס טראַכט אין אַזעלכע טערמינען, פעלשט, לויט מיין מיינונג, זיין ציוניסטישע שליחות און זינדיקט קעגן זיין ציוניסטישן באַוואוסטזיין. יעדער ספק, יעדן שאָטן פון צווייפל אין דער נויטווענדיקייט פון אונדזער קיום און אין רעכט פון אונדזער זיין, איז אַ מחשבה־זרה, וואָס טאָר ניט דער־לאָזן ווערן. און געוויס טאָר זי ניט קומען צום אויסדרוק פון דער קאָנגרעס־טריבונע.

אַזוי אַרום איז אונדזער באַשלוס, אייגנטלעך, אַ פון פאָרויס־באַשטימטער: צו זיין, ווייטער פאָרצוזעצן און ווידער טראָגן די אחריות פון אויפהאַלטן מדינת־ישראל אין צענטער פון יידישע געפילן און יידישן דענקען — וואו יידן זאָלן זיך ניט געפינען — און צו דינען עפעקטיוו אַלס די זיכערע און פאַרלעסלעכע בריק צווישן פאָלק ישראל און מדינת־ישראל, פונקט ווי מיר האָבן פאַר צענדליקער יאָרן געשטאַרקט די בענקשאַפט און דערנענטערט און קאָנקרעטיזירט די מעגלעכקייט צו שאַפן אַ יידישע מדינה.

די פּראָבלעם וואָס דאַרף אונדז באַשעפטיקן און דער באַשלוס וועלכן מיר ווערן גערופן אָנצונעמען ביי דעם קאָנגרעס, איז, וואָס פאַר אַ סאָרט ציוניסטישע באַוועגונג ווילן מיר און וועלן מיר זיין פון היינט אָן און ווייטער. וועלן מיר פאָרזעצן אונדזער קיום און שפּילן אונדזער צוקונפט אַלס באַוועגונג, וואָס ווערט טאָלערירט בלויז צוליב איר פאַרגאַנגענהייט און וועלכע באַווייזט לעבהאַפטיקייט בלויז אַלס רעזיסטאַנץ צו די וועלכע ווילן איר ליקווידירן; אַ באַשעפעניש וואָס שעפּט איר לעבנס־קראַפט פון איר היסטאָ־

רישער עקשנות, אין דער בחינה פון „וכאשר יענו אותו — **כן ירבה וכן יפרוץ**”, — אָדער וועלן מיר ביי דעם קאָנגרעס געבן פולן אויסדרוק צו אונדזער טיפן גלויבן אין דעם אימפעראַטיוו פון המשך, אין דעם צו החיים, און אויסשרייען ממעמקים דעם אוראַלטן „לא אמות — כי אחיה!” ווייל ס'ליגט נאָך אויף אונדז אַ גרויסע און ג־טלעכע מיסיע צו דערפירן דאָס יידיש פאָלק צו דער גאולה שלמה, ווען דאָס גאַנצע פאָלק און די גאַנצע הייליקע לאַנד וועלן ווערן אַ געאָגראַפישע און היסטאָרישע אידענטיטעט אויפן באַזיס פון ג־ט און תורה.

צו דערגרייכן אונדזער ציל דאַרף און מוז דער 25־טער קאָנגרעס אונדזער'ער זיין אַ קאָנגרעס פון ציוניסטישער תקיפות און אָפענסיווע. ער דאַרף רעדן אין קלאָרע טענער פון באַגייסטן גלויבן אין דער צוקונפט פון ציוניזם אַלס די בריק צווישן פאָלק ישראל און מדינת־ישראל. דער ציוניס־טישער קאָנגרעס וואָס האָט אונדז צוזאַמענגעבראַכט מארבע פינות העולם, מוז קאָנקרעט באַווייזן, אַז דער מאַנדאַט פון ציוניזם שטאַמט ניט פון גוטן ווילן פון איין פערזאָן אָדער אַ צווייטן, פונקט ווי ער איז ניט גרייט זיך צו ליקווידירן צוליב די קאַפּריזן פון יחידים, מעגן זיי זיין די חשוב'סטע, די גרעסטע, די פאַרדינסטפולסטע. דער קאָנגרעס דאַרף באַשטעטיקן, מיט ווירדע און שטאַרקייט, אַז ציוניזם שעפּט זיין כוח פון דער היסטאָרישער נויט־ווענדיקייט צו קאָנצענטרירן יידישן לעבן אויף ארץ־ישראל, וואָס בלויז דער ציוניזם וועט באַווייזן עס צו טאָן.

דאָס איז די איבערצייגונג פון דורכשניטלעכן יידן אויף דער גאַס; דאָס איז דער נאַטירלעכער געפיל פון טאָג־טעגלעכן ציוניסט, און דאָס מוז ווערן דער שלאָג־וואָרט פון דער אַלוועלטלעכער ציוניסטישער באַוועגונג און אירע אויסדערוויילטע פירערס, ניט אַפּאָלאָגיע, ניט דעפענסיווע, ניט פאַר־ענטפערונג, ניט קיין אינערלעכע ספקות, ניט פילאָזאָפישע ספעקולאַציעס וועגן אונדזער רעכט צו עקזיסטירן וועלן אונדז ווען עס איז אַרויסנעמען פון אונדזער איצטיקן „מן המצר”. בלויז אַ רוף צו דער יידישער וועלט, דור־כ־געדרונגען מיט גלויבן אין אונדזער פונקציע און חשיבות וועט אונדז צוריק־ברענגען צו דער צענטראַלער פּרעסטיזש־פּאָזיציע אין יידישן לעבן, וואָס מיר האָבן פאַרנומען פאַר זעקס צענדליק יאָר.

גלויבט מיר: מיר איז ניט אומבאַקאַנט די 13־יאָריקע קשיא, די אומגליקלעכע קשיא וועלכע באַשעפטיקט גאָר וויכטיקע מוחות אין מדינת־

ישראל זייט דעם גליקלעכן טאָג פון דער אַנטשטייאונג פון דער יידישער מדינה, נעמלעך: וואָס איז דער אונטערשייד צווישן ציוניסטן און ניט־ציוניסטן אין דער איצטיקער עפּאָכע, ווען אויך ניט־ציוניסטן זיינען דורך דער מאַגיק פון דער מדינה אַריינגעצויגן געוואָרן אין דער אַרבעט פאַר ישראל, און ניט אין אַ קליינער מאָס? וואָס איז דער חילוק צווישן ציוניסטן און ניט־ציוניסטן, פרעגט מען אונדז ווייטער, ווען אויך ציוניסטן בלייבן אין אַמעריקע און אין אַנדערע גלות־לענדער, — אַן ענין וואָס האָט אַרויס־גערופן דעם גרימצאָרן פון חשוב׳ן ראש־הממשלה, מר. דוד בן־גוריון, און וואָס דינט ווי אַ יסוד פאַר זיין אַזוי־גערופענער אַנטי־ציוניסטישער שטעלונג?

אויף אָט־די פראַגן איז דער קאָנגרעס מחוייב אַרויסצוזאָגן זיין מיינונג מיט פולשטענדיקער קלאָרקייט און ניט דערלויבן קיינעם ווייטער צו קאָמפּליצירן די לאַגע. פאַר מיר, איינער פון די דעלעגאַטן, וויל איך זאָגן אָט־וואָס: געבענטשט זאָל זיין יעדע האַנט וואָס העלפט מדינת־ישראל, אָן אונטערשייד וועמענס האַנט דאָס איז. דער צופלוס פון כוחות און סימפּאַטיקערס פאַר ישראל אין דער מאָס ווי ס׳איז שוין דערגרייכט געוואָרן, איז פון הערצל׳ס טאָג אָן געווען די שטרעבונג און די האָפענונג פון ציוניסטן און ציוניזם. כל־זמן שיבת־ציון, אויף אַ נאַציאָנאַל־סואווערענעם אופן, איז געווען בלויז אַ חלום, איז אַזאַ כיבוש הלבבות געווען אַ כמעט־אוממעגלעכע דערגרייכונג. אַ דאַנק ג־ט וואָס דער פייער פון אונדזער גלויבן, דער „עוד לא אבדה תקותנו" פון די לעצטע זעכציק יאָר, און 18 הונדערט יאָר פון ציון־בענקעניש פאַר דעם, האָבן אונדז ענדלעך געבראַכט די ג־טלעכע מתנה פון אַ יידישער מדינה און דורך דעם געבראַכן דעם אומגלויבן און די גלייכ־גילטיקייט פון די אַזוי־גערופענע „רעאַליסטן" אין יידישן לעבן. דאָס, אָבער, טאָר אונדז נאָך ניט בלינד־מאַכן צו דעם פאַקט, אַז ליידער עקזיסטירט נאָך אַ טיפער אונטערשייד צווישן ציוניסטן און ניט־ציוניסטן, — און לאָמיר זיך ניט שעמען און ניט מורא האָבן עס צו זאָגן: אַ ניט־ציוניסט, אַ פריינט פון ישראל, טוט אַ טובה אין העלפן דער יידישער מדינה; אַ ציוניסט דערפילט אַ הייליקע און אומפאַרמיידלעכע פליכט. דער ישראל־פריינט איז אַ „אינו מצווה ועושה", וועלכער קען יעדן מאָמענט זיך פאַר׳ברוגז׳ן און בייטן זיין שטעלונג. דער ציוניסט, אָבער, איז אַ „מושבע ועומד", אַ גע־שוואוירענער און מאָביליזירטער סאָלדאַט, וועלכער זעצט פאַר זיין קאַמף ניט קוקנדיק אויף קשיות און מאָמענטאַרע אומצופרידנהייטן. וואָס מאַטערן אים. ער דינט מדינת־ישראל אונטער אַלע באַדינגונגען און אָן שום באַדינגונגען.

עס איז ליידער ניט אמת, אַז יידן אין גלות זיינען איצט מער פאַרבונדן מיט ארץ־ישראל ווי מיט 15־20 יאָר צוריק. אין אויסערלעכע מאַניפעסטאַציעס איז די השערה אפשר אַ ריכטיקע: יידן גיבן מער געלט און באַווייזן זיך אין גרעסערע צאָלן ביי פונקציעס לטובת ישראל. דאָס, חזר איך איבער, איז צו באַגריסן אונטער אַלע אומשטענדן און דערמוטיקן אויך אין דער צוקונפט. דער וועלכער קוקט אָבער אַביסל טיפער און גריבלט זיך אַביסל גרינטלעכער, וועט שנעל קומען צום באַשלוס, אַז קיינמאָל זיינען נאָך אַמעריקאַנער יידן, למשל, ניט געווען אַזוי אָריענטירט אויף אַמעריקע, ווי אין דער איצטיקער צייט — מיט זייער גאַנצער און באמת וואונדערלעכער ביישטייערונג צום אויפבוי פון ארץ־ישראל, סיי דורך פילאַנטראָפּישע און דורך אינוועסטיציע־דאָלאַרן. אורזאַכן דערפאַר זיינען דאָ גאָר אַ סך, אָבער ניט איצט איז די צייט פאַר אַזאַ סאָציאָלאָגישן און פּסיכאָלאָגישן שטודיום. גענוג צו באַטאָנען דעם פאַקט, אַז אָן אַן אָרגאַניזירטער און אַקטיווער מחנה פון געשוואוירענע ציוניסטן, וועלכע דערמאָנען יידן השכם והערב אין צענטראַליטעט פון ארץ־ישראל אין יידישן דענקען און לעבן — וועט די געלט־בריק צווישן אַמערי־קאַנער יידן און מדינת־ישראל אפשר בלייבן צייטווייליק שטאַרק, אָבער די נשמה־פאַרבינדונג צווישן די צוויי אָרגאַנישע טיילן פון אונדזער פאָלק וועט בהדרגה׳דיק ווערן שוואַכער און מיט דער צייט, ווי געווייגלעך, וועלן אויך די געלט־באַציאונגען אָפּגעשוואַכט ווערן.

האָבן שוין חז״ל פון לאַנג געזאָגט, אַז דאָס בייטל און די האַרץ האָבן אַ נאַטירלעכע פאַרבינדונג; איינס באַאיינפלוסט דאָס צווייטע, און דאָרט וואו די האַרץ האָט אַ בלויז פילאַנטראָפּישן צוגאַנג און פילט ניט, אַז בעצם גיט דער נדבן פאַר זיך, מוז זיין באַציאונג און זיין אַרט געבן דורכגיין אַ ראַדיקאַלן שינוי. אָפּשוואַכן ציוניזם מיינט דערפאַר פאַרשטאָפּן דעם קוואַל פון וועלכן יידן, באַוואוסטזיניק אָדער אומבאַוואוסטזיניק, ציען זייער יניקה פאַר באַדייטונגספולן קיום וואו זיי געפינען זיך און צו ווידמען זייערע בעסטע און צענטראַלסטע כוחות אין פאַרבינדונג מיט ארץ־ישראל. מזלזל זיין אין ציוניזם איז ניט בלויז אַ היסטאָרישער אומרעכט און אַ מאָראַלישער פעלער, נאָר אויך אַ פּאָליטישע קורצזיכטיקייט, וואָס קען סיי מדינת־ישראל און סיי דעם גלות קאָסטן גאָר טייער.

פוסט און אונרעאַל זיינען אויך די חלומות פון שאַפן אַ ברייטערע און מער אינקלוזיווע יידישע וועלט־אָרגאַניזאַציע אַרום ארץ ישראל, אַלס

ערזאַץ פאַרן ציוניזם, וועלכער דאַרף פאַרשווינדן. דער וועלכער האַלט אַ וואַכזאַם אויג אויף די לעצטע אַנטוויקלונגען פון יידישן לעבן אין אַמעריקע און באַמערקט די פאַרשטאַרקטע פאַרזיכטיקייט אָפּצוהיטן די לעגאַל־קאָרעקטע באַציאונגען צווישען יידישער פילאַנטראָפּיע און מדינת־ישראל; דער וועלכער זעט דעם טאָג־טעגלעכן איבערגאַנג פון בודזשעט־איניציאַטיווע צו לאָקאַלע קערפּערשאַפטן, וואָס זיינען ביז איצט בלויז געווען די ג״ט־געבענטשטע בעלי־מאה, אָבער ניט די געקרוינטע בעלי־דעה, — דער ווערט אַנגערעגט צו פרעגן די מחברים פון דער נייער פאַנטאַזיע, אין די ווערטער פון נעמי צו רות: „וגם ילדתי... הלהן תשברנה... הלהן תעגנה״... אויב אַפילו אַזאַ וועלט־אָרגאַניזאַציע זאָל נאָך לאַנגע און שווערע חבלי־לידה געבוירן ווערן, — איז דאָס די האָפענונג פאַר וועלכער עס איז כדאי צו ברענגען די עקזיסטירענדיקע, נאָך אַלץ־גרעסטע און רעפּרעזענטאַטיווסטע יידישע וועלט־אָרגאַניזאַציע, וועמענס שורש נשמה איז היסטאָריש פאַרבונדן מיט ציון און ישראל — די ציוניסטישע וועלט־אָרגאַניזאַציע?

ניין! און הונדערט מאָל ניין! לא זה הדרך! דאָס טאָר קיינמאָל ניט פּאַסירן. און ווען מען וואַרפט אונדז כסדר אויף די חרפה און די עוולה פון אונדזער בלייבן אין גלות און מען באַנוצט עס אַלס דיסקוואַליפיקאַציע פון אונדזער ציוניזם, דאַרפן מיר אויך ניט בלייבן שטיל, נאָר פאַרקערט — אַרויסזאָגן דעם אמת ווי מיר פילן אים. און דער טיפער אמת איז, אַז עליה מוז ווערן און קען ווערן אַ צענטראַלע אויב ניט די צענטראַלסטע פונקציע פון ציוניזם. עליה פון די מערב־לענדער וועט אָבער ניט ווערן אַזאַ הויפּט־פאַקטאָר אין אונדזערע ציוניסטישן לעבן כל־זמן דאָס בלייבט אַן ענין פון אידעאָלאָגישע וויכוחים און אַ מעטאָדע פון מזלזל זיין אין אונדזער כבוד. אָט־דער וועג וועט דעם ציוניזם שוואַכער מאַכן און די עליה וועט פון דעם קיינמאָל ניט געוועזן ווערן. ווי מיין פריינט לואיס סיגאל און איך קענען עדות זאָגן אויפן באַזיס פון דערפאַרונג, קען עליה פון אַמעריקע געבויט ווערן דורך צוויי נויטיקע מעטאָדן. ערשטנס, דורך שאַפן אַ רעאַליסטיש־צוגעפּאַסטן ראַציאָנאַל פאַר יידן, וועלכע זיינען מיט רעכט עמאַציאָנעל צוגעבונדן צו זייער אַדאָפּטירטער אָדער פאַקטישער היימלאַנד אַלס לאַנד פון גלייכהייט, פרייהייט און דעמאָקראַטיע. ניט דורך סטראַשונקעס פון וועוענטועלע פּאָגראָמען, חס ושלום, און ניט דורך עוואַקואַציע־פּלענער וועלן מיר דערגרייכן אונדזער ציל. בלויז דורך אַן אַרויסרוף צום דוקא־אַמעריקאַנישן גייסט פון פּיאָנערטום און דורך אַ פאַרשטאַרקטן רוף צום צוריקקער צום גייסט פון די אבות —

דער אור־אַלטער רוף פון „שוב אל ארץ אבותיך ואהיה עמך" — און דער־וואכטער דראַנג צו שלמות הנפש — קען שאַפן אַ פיל פאַרגרעסערטע עליה. אַנדערע מעטאָדען, וואָס האָבען זיך פיל בעסער געפּאַסט פאַר דער אַנטיסעמי־טישער פוילן ווי פאַר דער דעמאָקראַטישער אַמעריקע, וועלן האָבן אַ פאַרקערטע ווירקונג. דאָס איז די רעאַליטעט און דאָס דאַרפן מיר האָבן דעם מוט צוצוגעבן.

אַ צווייטער נויטיקער באַדינג פאַר אַ פאַרגרעסערטער עליה פון מערב־לענדער — און כ׳לאָז איבער פּרטים פאַר חבר סיגאַל — איז צו שאַפן באַזונדערע און ספּעציעלע קליטה־באַדינגונגען פאַר אַמעריקאַנער עולים. איך בין דער לעצטער ניט צו אַנערקענען, אַז „כל ישראל בני מלכים הם", אַז אַלע יידן זיינען גלייכע מיוחסים. אָבער, חז״ל, וועלכע האָבן אַוועקגעלייגט אָט־דעם דערהויבענעם פּאסטולאַט, האָבן אָבער קיינמאָל ניט פאַרזיכערט, אַז אָט־דער פּרינציפּ קען אויך ברענגען אַן עליה פון די מערב־לענדער . . .

און ווען מיר רעדן וועגן ציוניסטן און עליה, זאָל מיר דערלויבט זיין צו דערמאָנען, וואָס כ׳האָב אַמאָל געזאָגט צום חשוב׳ן ראש־הממשלה, ווען ער האָט אונדז באַערט מיט זיין באַזוך אין די פאַראייניקטע שטאַטן. — ווען איר, ווירדיקער ראש־הממשלה, — האָב איך געזאָגט, — האָט אַדרעסירט אַ פאַרזאַמלונג פון יידישע פאָרשטייער פון גאַנצן לאַנד און האָט אין אייער רעפעראַט אָנגערירט די פראַגע פון עליה פון אַמעריקאַנער יידן, האָבן זיך אַלע פאַרזאַמלטע געשעמט. די ציוניסטן האָבן זיך געשעמט, וואָס זיי האָבן נאָך ניט מקיים געווען די מצוה פון עליה; די ניט־ציוניסטן, ווידער, האָבן זיך גערויטלט, ווייל איר האָט אָנגערירט אַ דעליקאַטן ענין, וועלכער שטעלט דעם אַמעריקאַנער יידן אין אַ פאַרלעגנהייט. דאָס איז פאַר מיר אַ וויכטיקע מאַניפעסטאַציע פון דעם פונדאַמענטאַלן אונטערשייד צווישן אַ ציוניסט און אַ ניט־ציוניסט. ואל יהא הדבר הזה קל בעינינו!

רעליגיעזער ציוניזם האָט פון זיינע סאַמע ערשטע טעג פאַרבונדן זיין גורל מיטן גורל פון טאָטאַלן ציוניזם. בויענדיק זיין אייגן ווינקל אין לאַנד פון די אבות און קעמפענדיק פאַר זיינע ספּעציפישע פּאָזיציעס אַלס תורה־פּאַרטיי, האָט די באַוועגונג, צו וועלכע איך האָב דעם כבוד צו געהערן — מזרחי־הפועל המזרחי — זיך שטענדיק באַטראַכט אַלס אינטעגראַלער טייל פון אַל־אומ־פאַסנדיקן ציוניסטישן גוף, וואָס מיר האָבן צוזאַמען אַנטוויקלט, צוזאַמען געשפּייזט און צוזאַמען אים צוגעגרייט פאַר זיינע היסטאָרישע אויפגאַבן, וועלכע

ער האָט מיט סיעתא דשמיא, אין אַ גרויסער מאָס, גלאַררייך דערפילט. מיר האָפן, אַז אונדזערע גרויסע פירערס וועלן מיט אַנטשלאָסנקייט און גלויבן אין דער ציוניסטישער אידעע אויך ווייטער אָנהאַלטן דעם כלל־ישראל כאַראַקטער פון דער ציוניסטישער באַוועגונג, דורך געבן דעם ציוניזם די אַלט־נייע אויפ־גאַבע פון פאַרבינדן יידן מיט ארץ־ישראל דורך די פאַרשידענע עקזיסטירנדיקע אידעאָלאָגישע שטרעמונגען און אידעאישע פאַרטיילונגען. זאָל אונדז קיינער ניט איינרעדן און לאָמיר ניט דערלויבן די פאַלסיפיקאַציע, אַז דער ציוניסטישער פאַרטיי־לעבן האָט, חס ושלום, געשאַדט דעם ציוניזם. געוויס וואָלטן מיר וועלן ניט ווייניקער פון אַנדערע, אַז דער טאָג פון פולשטענדיקער יידישער פאַר־אייניקונג זאָל שוין קומען; אַ פאַראייניקונג אָן מחיצות און אָן רעזערוואַציעס. פאַר אונדז איז אַזאַ זאַך נאָר מעגלעך און דערלאָזבאַר ווען אַלע שיכטן פון פאָלק וועלן זיך פאַראייניקן אויף דער פּראָגראַם פון „לתקן עולם במלכות שדי". כל זמן אַזאַ אחדות איז נאָך ניט פולקאָם רעאַליזירט, לאָמיר זוכן דאָס געמיינשאַפטלעכע, וואָס פאַראייניקט אונדז, אין דער האָפענונג, אַז מיטן לויף פון דער צייט וועט דער מאור פון יהדות אונדז אַלץ מער און מער דער־נענטערן איינער צום אַנדערן.

פאַרשיידענע השקפות און אידעאָלאָגיעס האָבן פּראָדוצירט פאַרשיידענע תרופות פאַר דער פאַרזיכערונג פון דער יידישער עקזיסטענץ. זיי האָבן געפירט אין פאַרשיידענע ריכטונגען אויסער צו באַדייטונגספולן יידישן המשך. בלויז ארץ־ישראל און תורה־יידישקייט שטייען פאַר אונדז אַלס היסטאָריש באַ־רעכטיקטע רפואות צו דער כראָנישער קראַנקהייט פון יידישער אַסימילאַציע. די טאָג־שולן אין גלות האָבן געראַטעוועט אונדזער גייסטיק־זינקענדיקן יידנטום אין אַמעריקע, כאָטש מיט אַ פאַר צענדליק יאָר צוריק האָט מען געלאַכט פון אונדז, פרומע יידן, וועלכע מאַכן דעם נאַרישן פּרווו צו שלעפן די קינדער פון עמאַנציפּירטע יידן צוריק אין געטאָ אריין. און ארץ־ישראל, וועלכע האָט אין איר באַפרייאונג אָראָפּגענומען דעם שאַנד־פלעק פון יידישן פאָלק, אַז ער איז פּעאיק בלויז צו שניידן וואָס אַנדערע זייען און בויען אויף פרעמדער ערד; ארץ־ישראל בויט זיך ניט בלויז אַלס לאַנד, נאָר בויט אויך — אפשר אומבאַמערקטערהייט פאַר פילע — דאָס יידישע פאָלק אַלס פאָלק פון תורה און יהדות.

כ׳געהער ניט צו די יידן, וועלכע קלאָגן אויפן גורל פון רעליגיעזן יידנטום אין מדינת־ישראל. איך שטאָלציר מיט דעם וווקס פון יידישקייט אין

ארץ־ישראל, פילנדיק, אַז דער רעליגיעזער ציוניזם, טאַקע דערפאַר וואָס ער איז געווען אַ שותף אין בויען די מדינה, האָט רעאַליזירט זיין פראָגראַם פון „ארץ־ישראל, לעם ישראל, על פי תורת ישראל״ ניט אין קיין קלענערער מאָס, ווי ציוניזם אין אַלגעמיין האָט דורכגעפירט זיין פראָגראַם פון „ארץ־ישראל לעם ישראל״.

מיר אַלע צוזאַמען, היסטאָרישע שותפים אין בויען די מדינה, און וועלכע זיינען „מצווים ועומדים״ איר צו היטן ווי דאָס אויג אין קאָפּ, דאַרפן אין זינען האָבן די באַרימטע חסידישע מעשה, וואָס דערציילט ווי איינער פון די נאָכפאָלגער פון בעש״ט האָט בלויז דורך אַ קוק טאָן אויף אַ וואַנט־זייגער אין קרעטשמע דערקענט, אַז דער זייגער שטאַמט פון הויז פון אַ צדיק. ווען אַ קורצע חקירה ודרישה האָט באַשטעטיקט, אַז דער זייגער געהערט טאַקע צום „חוזה״ און ווען מען האָט געפרעגט דעם דורכפאָרער, ווי אַזוי האָט ער עס געטראָפען, האָט ער דערקלערט: פון יעדן זייגער שלאָגט אַרויס עצבות, ווייל — מאי קא משמע לן דער זייגער? וואָס לאָזט ער אונדז צו הערן מיט זיין טיק־טאַק? ער דערמאָנט אונדז כסדר — נאָך אַ מינוט נענטער צום סוף; נאָך אַ מינוט נענטער צום טויט. אַנדערש איז אָבער אָט־דער זייגער. גלייך ווי איך בין אַריין אין קרעטשמע, האָב איך דערפילט זיין אַנדערשקייט; פון אים האָט אַרויסגעפראַלט שמחה, און זיין שטימע האָט דערמאָנט גאולה. זיין טיק־טאַק האָט אָנגעזאָגט: נאָך אַ מינוט נענטער צו ישועה, נאָך אַ מינוט נענטער צו גאולה, נאָך אַ מינוט נענטער צו ביאת־המשיח!

זאָל דער 25־טער ציוניסטישער קאָנגרעס אריין אין דער געשיכטע אַלס דער קאָנגרעס וואָס האָט דערמוטיקט די גייסטער, דערהויבן די הערצער און פאַראייניקט די כוחות און די מוחות צוצוגרייטן דאָס יידיש פאָלק פאַר זיין פולשטענדיקער דערלייזונג.

(פון אַ רעדע ביים 25טן ציון קאָנגרעס)

רעליגיע אין מדינת ישראל

בריוו־אויסטויש צווישן הרב מרדכי קירשבלום און פרעמיער דוד בן־גוריון

א בריוו צו דוד בן־גוריון פון הרב מרדכי קירשבלום

אדוני, ראש־הממשלה הנכבד!

כ׳שטעל מיר פאָר, אַז דער „דואר־ישראל" איז שטאַרק באַלאָדן די טעג מיט אַן אויסערגעוויינלעכן טראַנספּאָרט פון בריוו, וואָס שטראָמען מארבע כנפות הארץ; בריוו פון די „חכמי ישראל", וועמען איר האָט אַזוי פריינטלעך אנגאזשירט אין דער עקספּלאָדירנדער פראַגע: „ווער איז אַ ייד". בדרך כלל, ווייס איך, זייט איר אַ קנאַפּער חסיד פון דער טעאָריע, אַז די יידן אין גלות, אַריינרעכענענדיק די חכמים צווישן זיי, האָבן וועלכע עס איז רעכט זיך צו מישן אין די אינערלעכע ענינים פון ישראל. אָבער ווי זאָגט דער אַלטער תלמוד׳ישער כלל: „הכל תלוי במזל" און דער אויבנדערמאָנטער טראַגיש־משונה׳דיגער פּראָבלעם פון „ווער איז אַ ייד" האָט זוכה געווען, אַז אַלע פּרינציפּן פון ניט־אַריינמישונג זאָלן געשטעלט ווערן אין אַ זייט, אַבי זיך דערגרונטעווען צום אמת.

ווילט זיך בלויז האָפן, חשוב׳ער ה׳ בן־גוריון, אַז דער פּרעצעדענט פון זיך באַראַטן מיט חכמי־ישראל מכל המינים, וועט נאָכגעפאָלגט ווערן ניט בלויז אין ענינים פון תורה און הלכה — וואו ס׳רעגירט אייגנטלעך דער אייביקער געזעץ פון „שזאת התורה לא תהא מוחלפת" און אַלע פלעביסציטן זיינען נוצלאָז און זינלאָז — נאָר אַז איר וועט זיך אויך מיישב זיין מיט חכמי־ישראל וועגן עקאָנאָמישע און פּאָליטישע ענינים, דאָרט וואו עצות קענען פילמאָל העלפן צו פאַרמיידן געוויסע טעותים און אונטער אַלע אומשטענדן קענען זיי אויסשמידן אַ טיפערע פאַרשטענדעניש און אַ פעסטערן בריק צווישן די יידן אין דער מדינה און די יידן איבער דער וועלט.

אין דעם בריוו מיינעם וויל איך ניט אַריינגיין אין דעם עצם פּראָבלעם פון „ווער איז אַ ייד", וועלכע האָט טיף פאַר׳שיכור׳ט די רעלי־גיעזע יידישע וועלט און האַלט איר שוין מאָנאַטן אין גרויס אויפרעגונג און זאָרגפולער שפּאַנונג. דעם ענטפער אויף דער פראַגע וועט איר זיכער קריגן אין לכל הפחות אַ געוויסער צאָל פון די בריוו, וועלכע איר וועט דערהאַלטן אויף אייער אָנפראַגע. כ׳וויל אויך ניט דיסקוטירן די ליסטע פון „חכמי ישראל", וועלכע איר האָט צוזאַמענגעשטעלט, וואו אַ צאָל אמת׳ע תורה־חכמים און גאוני־הדור, וועלכע האָבן אַ דירעקטע שייכות מיטן ענין, זיינען אַרומגערינגלט מיט חכמים, וועלכע האָבן זיך אַ היבש ביסל גע־רויטלט פון דעם אומדערוואַרטעטן טיטל און די ניט־פּאַרדינטע קאָמפּעטענץ, מיט וועלכער איר האָט זיי באַשאָנקן אין אַן ענין, מיט וועלכן זיי האָבן ניט קיין שייכות. זאָגט מיר דאָס האַרץ, אַז חכמים און געלערנטע, אויב אַפילו אימיצער פון זיי עס האָט ניט קיין אַנונג און קיין קאָמפּעטענץ אין יידישער הלכה, וועלן דאָך האָבן די דרייסטקייט און ערלעכקייט אייך צו אינפאָרמירן, אַז איר האָט זיך עפּעס געווענדעט צום ניט־ריכטיקן אַדרעס. ס׳איז ביי מיר פונקט אַזוי קלאָר, אַז די תורה־חכמים וועלן אייך ניט בלויז באַקענען מיטן דעת־תורה אין דעם פּראָבלעם — הזעלכע ס׳ווערט, אגב אורחא, ניט אויסגעשעפּט אין הייליקן תנ״ך, נאָר מוז אויך אָנקומען צום לעבעדיקן וואָרט פון דער הלכה — נאָר זיי וועלן אייך אויך דערמאָנען, אַז ס׳איז דאָ אַ רבנות ראשית אין ארץ־ישראל, וועלכע האָט אייך געקענט שפּאָרן אַ סך צייט און מי און אייך קלאָר דעפינירן ווער ס׳איז אַ ייד לויט אונדזער הייליקן געזעץ, היסטאָרישער ערפאַרונג און קדושה׳דיגער געשיכטע.

דער צוועק פון מיין בריוו, ווי שוין געזאָגט, איז ניט צו געבן קיין ענטפער אויף אייערע וואָגיקע שאלות. „נדרשתי ללא שאלוני" איז אַ מידה, וואָס בלויז דער רבונו של עולם קען זיך פאַרגינען איר צו פּראַק־טיצירן. מיין צוועק איז, פאַרקערט, צו שטעלן אייך, זייער חשוב׳ער פּרעמיער־מיניסטער פון ישראל, אַ פּאָר פראַגן, וועלכע לפי עניות דעתי, וואָלט איר זיך מעגן פאַרטיפן אין זיי און אפשר גאָר שנעל זיי פאַרענטפערן. דער ענטפער דאַרף ניט זיין קיין שריפטלעכער דוקא. פאַרקערט, ער קען און דאַרף זיך אויסדריקן אין מעשים און אין אַ נייער באַציאונג צום תורה־יידנטום, די רבנות ראשית און די יידישע הלכה, וועלכע האָט דורכגעטראָגן יידישן קיום פאַר ניינצן הונדערט יאָר פון שווערן גלות און באַגייסטערט

אונדזערע טאַטעס און זיידעס אויסצו׳חלומ׳ען, אויסצודאַוונען און אויסצו־וויינען די יידישע מדינה.

מיין ערשטע פראַגע, חשוב׳ער ה׳ פרעמיער, איז אַ פשוט׳ע: צו וואָס דאַרפט איר עס און וואָס טויג עס אייך? כ׳מיין אָט די קינסטליך־געשאַפענע פּראָבלעמען, וועלכע קענען בלויז צושפּאַלטן דאָס פאָלק, אונטער־גראָבן רחמנא־ליצלן די יסודות פון אונדזער עקזיסטענץ און אוממעגלעך מאַכן פאַר אַ תורה־יידן אַרויפצוקוקן אויף מדינת־ישראל אַלס די האָפנונג צו לייזן דאָס פּראָבלעם פון יידנטום און ניט בלויז פון פאַרגרינגערן די מערכה פון יידנטום. צו וואָס טויג עס אייך אַריינצוברענגען אַ ריס אין יידישן פאָלק און שטויסן בידים ערלעכע און געטרייע יידן, אויסגעפּרו־בירטע נאמנים צו מדינת־ישראל, אין דעם ענגן און אומאַנגענעמען ווינקל פון שאַרפן אַנטאַגאַניזם צו דער ממשלה פון ישראל? פאַרוואָס און צו וואָס זאָלן מענטשן מיט אַ גרויסער פאַרגאַנגענהייט פון היסטאָרישע מעשים און מסירת־נפש פאַר עם־ישראל און ארץ־ישראל זיך לאָזן פאַרפירן און פאַרשלעפּן אויף אַ ריזיקאַלישן וועג, וועלכער קען זיי גענצלעך באַרויבן פון זייער פאַרדינטן פּלאַץ אין די הערצער פון אַלע יידן, אָן אויסנאַם. כ׳מיין, באמת, אדוני ראש־הממשלה, צו האָבן מיר שוין טאַקע אַזוי פיל פריינט און אַליאירטע צווישן דער דרויסנדיקער וועלט, אַז מיר זאָלן זיך קענען ערלויבן דעם לוקסוס פון פאַרפרעמדן און ענטפערבען אונדזערע ברידער און שוועסטער פון תורה־יידנטום?

שוין צען יאָר, ב״ה, ווי שול־יידן דריקן אויס שבת־איין און שבת־אויס אין שענסטן און הייליקסטן וועג זייער צוגעבונדנקייט ניט בלויז צו דער מדינה, נאָר אויך זייער ליבע און אַכטונג פאַר דער רעגירונג פון ישראל. זיי דריקן עס אויס אין אַ מאָמענט פון התרוממות הנפש, ווען זיי דריקן די הייליקע ספר־תורה צום האַרצן און אין דראַמאַטיש־רירנדע ווערטער דאַנקען זיי גאָט פאַר דער אַנטשטייאונג פון דער מדינה, די ערשטע שפּראָצונגען פון אונדזער גאולה, פונקט ווי זיי זיינען מתפלל פאַר דעם וואוילזיין פון ראש־הממשלה, זיינע מיניסטאָרן און קאַבינעט־מיטגלידער. אָט די תפילה, פאַרפאַסט דורך דער רבנות־ראשית, האָט איינגעוואָרצלט אין די הערצער פון רעליגיעזן יידנטום דעם יסודות׳דיקן געדאַנק, אַז מדינת־ישראל איז ניט בלויז אַ גרויסע נאַציאָנאַלע דערגרייכונג, נאָר אַן אויס־דערוויילטע מתנה פון גאָט, וואָס גרענעצט זיך מיט „אתחלתא דגאולה״ און

וועלכע וועט עווענטועל פירן צו דער גאולה שלימה. וועמענס נוצן וועט עס דינען, פרעג איך, אויב מען וועט אויפברויזן די גייסטער, ברעכן די אחדות און צוטרייסלען די בריק צווישן ישראל און יידן איבער דער וועלט? די בריק וועלכע איז אַזוי פּראַכטפול געבויט געוואָרן — אין אַ גאָר גרויסער מאָס דורך אייער מי און וויזיע — במשך פון ערשטן עשור פון דער מדינה? צו וואָס טרייבן יידן צו דער ניט־פּריילעכער מחשבה, אַז ווער־ווייסט, אפשר שטייט איצט ארץ־ישראל ביים ראַנד פון אַ קולטור־קאַמף, וועלכער קען אין גרויסער מאָס פּאַרטונקלען די ליכטיקייט פון אונדזערע דערגרייכונגען אין אונדזער אַלט־ניי־לאַנד און, חס ושלום, וואַרפן אַ שרעקענדן שאָטן אויף דער צוקונפט פון יהדות אין מדינת־ישראל און במילא אויך אין דער גאַנצער וועלט. ווייס איך, אַז דאָס איז אַ מחשבה־זרה, ווייל חז״ל האָבן אונדז שוין פון לאַנג פאַרזיכערט, אַז יהדות און תורה האָבן מער צוקונפט אין ארץ־ישראל — ווען אפילו בר־יהודה׳איזם שטייט אין וועג פון יודאאיזם — ווי זיי האָבן אין גלות אונטער די בעסטע באַדינגונגען. „כל הדר בארץ־ישראל דומה כמי שיש לו אלוקה, וכל הדר בחוץ־לארץ דומה כמי שאין לו אלוקה". דאָס איז אָבער אַן ענין פון אמונה און ווייטזעענדיגער אינטואיציע. דער וועלכער קוקט אָבער אויבער־פלעכלעך און פון שטאַנדפּונקט פון מאָמענט, קען דאָך אָבער קומען אויך צו גאַנץ אומעטיקע געדאַנקען און גאָר אַנטמוטיקנדיקע באַשלוסן — אַ זאַך, וועלכע די רעגירונג פון ישראל מוז פאַרמיידן און טאָר בשום אופן ניט דערלאָזן. מדינת ישראל מוז בלייבן די האָפענונג פון אַלע יידן איבער דער וועלט, סיי די, וועלכע ליידן פון ירידת־הגוף און סיי די יידן, וועלכע פילן אפילו אין בעסטן גלות אַ ירידת־הנפש און זוכן ערלעך, אויב אַפילו צו פּאַמעלעכדיק, פּאַר אייער טעמפּעראַמענט, אַ וועג צו מתקן זיין זייער גייסטיקן לעבן דורך עליה קיין ישראל.

די בר־יהודה קאָנצעפּציע פון „ווער איז אַ ייד" איז זיכער עלול אָנצומאַכן אַ חורבן אין פילע יידישע ישובים איבער דער וועלט, וואו די מחיצות צווישן ייד און ניט־ייד פאַלן ליידער פאַנאַנדער און ווערן פאַר־שווענקט און פאַרשוואונדן אין באַדייטנדער מאָס. ביים איצטיקן מאָמענט עקזיסטירט נאָך אַ קאַמף צווישן איינגעוואָרצלטע עלטערן און וואָרצלאָזע קינדער. פוסטע צווייגן פון שטאַרקעביימער ווערן שנעל פאַרטראָגן דורכן ווינט פון פרעמדע אידעאָלאָגיעס אין אַלדי־רוחות. ווען די קרוין פון יהדות זאָל אויך אין ארץ־ישראל געגעבן ווערן אויטאָמאַטיש און לייכט־

זיניק צו יעדן, וואָס דעקלאַרירט זיך אַלס ייד, אָן מילה און אָן טבילה, אָן גיור און אָן אַ פאָרמעלער אַקצעפּטירונג פון וואָס מיר באַטראַכטן אַלס דער קדושה׳דיקער לאַסט פון יידנטום, וואָס וועלן מיר דאַן קענען דער־וואַרטן אין לענדער פון פורכטבאַרער אידעאָלאָגישער אַסימילאַציע? מיט וועלכע כלים און מיט וועלכע אַרגומענטן וועלן מיר קענען באַקעמפן אָט דעם פאַרראַט צום יידנטום און אים פסל׳ענען אין די אויגן פון טראַגיש־לייכטזיניקע יונגע מענטשן, וועלכע פילן אינטואיטיוו, אַז „כי מציון תצא תורה״, ארץ־ישראל איז דער ביישפיל און דער וועג־ווייזער פאַר דער גאַנצער יידישער וועלט.

כ׳בין, אגב אורחא, אויך ניט זיכער, אדוני ראש הממשלה, אַז אין ארץ־ישראל עקזיסטירט בכלל ניט די סכנה פון אַסימילאַציע, ווייל — ווי ס׳פאַרזיכערן אונדז געוויסע עקספּערטן — מוז דאָרט אַפילו דער גוי זיך אויסלעבן ווי אַ ייד און זיך פולשטענדיק אַסימילירן אין דער יידישער סביבה. די זאַך איז גאָרנישט אַזוי פּשוט ווי מען מאַכט עס. ניט שטענדיק, האָפן מיר, וועט ישראל שטיין אין קאַמף מיט אירע שכנים. ווער נאָך מער ווי איר שטרעבט און טוט צו בייטן דעם קלימאַט אין מיטעלן־מזרח פון כסדר׳דיקן קאַמף און פּחד פאַר מלחמה, צו אַ תקופה פון פריינטלעכע באַציאונגען מיט די אַראַבער און פולשטענדיקן שלום מיט זיי. זאָגט מיר עפּעס דאָס האַרץ, אַז ווען די מלחמה־ווענט וועלן צופאַלן און אַ גייסט פון פאַרברידערונג וועט אַרומנעמען דעם מיטעלן־מזרח, דאַן וועט אַ גייסטיק־אומגעפּאַנצערטע יידישע יוגנט אין מדינת־ישראל שטיין פאַר שווערע נסיונות און פּראָבלעמען פון געמישטע הייראַטן און אַראַבישער אַסימילאַציע; אַ נאַטירלעכע רעאַקציע פון יאָרן פון סעפּאַרירונג און אָפּ־געשיידקייט פון זייערע שכנים, וואָס בלויז טיפע וואָרצלען אין היסטאָריש־יידישן לעבן קען בייקומען. די מגד׳ס, וועלכע פרעדיקן שוין איצט, אַז אַן ארץ־ישראל־ייד קען רעליגיעז אויך זיין אַ קריסט אָדער אַ מוסולמענער, וועלן ערשט דאַן זיך ריכטיק פונאַנדערגיין אין דער שירה פון שמד, זעענדיק אין דעם אַ בריק צו ברידערלעכקייט און שלום צווישן ישראל און ישמעאל. „איזהו חכם הרואה את הנולד״... „ודי לחכימא ברמיזא״.

יאָ, חשוב׳ער ראש הממשלה, ווען מען עפנט דעם קראַן פון אָפּ־לייקענונג פון דער יידישער הלכה און מסורה, קען מען, חס ושלום, פאַרפלייצן די גאַנצע וועלט פון יידישער עקזיסטענץ. ניט בלויז אביי ורבא, פאַר וועמען איר האָט, ליידער, ווייניק געפיל, ווערן איגנאָרירט, נאָר

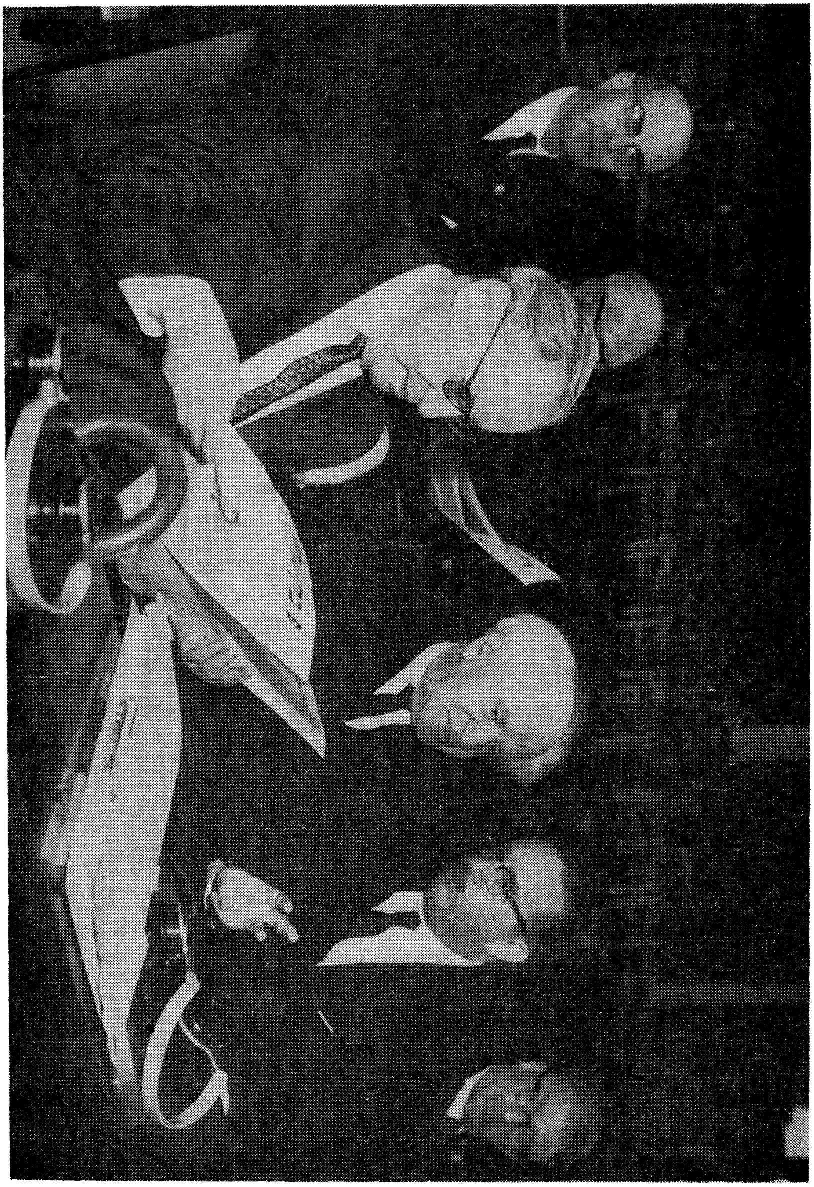
אויך ישעיהו און יחזקאל, עמוס און מלאכי, פאַר וועמען איר האָט פולע אַנערקענונג און פון וועמען איר שעפּט אינספּיראַציע — אויך זיי פאַרלירן דאַן זייער השפעה אויף דעם נייעם דור, וועלכער וועט זיכער אויסקלייבן די צעבראָכענע ברונימער פון דער מאָדערנער וועלט.

טייערער בן־גוריון! איר האָט באַוויזן אויסערגעוויינלעכן מוט און גבורה אין אייער לאַנגער און גלאָררייכער קאַריערע אַלס פירער און רעגירער. איר האָט געהאַט די גבורה צו שיקן אין קאַמף די צבא הגנה לישראל אין די וויסטעניִשן פון סיני, כאָטש געוויסע פּאָליטיקער האָבן עס געהאַלטן פאַר ריזיקאַליש און זינלאָז. איר האָט אויך באַוויזן ניט ווייניקער מוט און קוראַזש, ווען איר זייט געוואָרן איבערצייגט, אַז דער וואויל און בעסטן און די צוקונפט פון דער מדינה פאָדערן, אַז די זעלבע טריאומ־פירנדיקע חיילות פון ישראל זאָלן צוריקטרעטן פון מדבר סיני און עזה. פון אַזאַ קוראַזשפולן פירער ווי איר קען מען דערוואַרטן, אַז איר זאָלט אויך האָבן דעם מוט זיך צוריקציען פון אייער איצטיקן ברוגז־שפּיל מיטן רעליגיעזן יידנטום און אַ סוף מאַכן צו דער קאַלטער מלחמה, וועלכע איר פירט מיט זיי.

גלויבט מיר, חשוב׳ער בן־גוריון, אַז אָן קיין שום פּאַרטייאישע אינטערעסן און חשבונות, און בלויז פון שטאַנדפּונקט פון דער מדינה, בעט איך אייך האַרציק און ערנסט: זייט אַ גוטער שליח „להחזיר את העטרה ליושנה״, פּונקט ווי איר זייט געווען דער אינסטרומעט פון גאָט פון ציון אין פּראָקלאַמירן די מדינה, דערלאָזט ניט, אַז „משכילים״ און קליינ־שטעטלדיקע אַפּיקורסים, וועמענס אידעאָלאָגישע תקופה איז שוין לאַנג פאַרי־בער און ליגט פאַרשימעלט אין פאַרגעסענע מעשה־ביכלעך, זאָלן אויפ־שטעלן אין דער מדינה אַ מחיצה צווישן ייד און ייד און געבן דעם וואַקסענדן תורה־טרייען יידנטום אין דער וועלט און באַזונדערס אין אַמעריקע אַ געפיל פון אינערלעכער צעטרייסלונג, און צעטומלעניש.

הלואי זאָלן מיינע „דברים היוצאים מן הלב״ אַריינדרינגען אין אייער גרויס האַרץ און צוריקברענגען שלום און אחדות אין יידישן פאָלק און אין דעם יידישן לאַנד.

הלואי!

פרעמיער דוד בן־גוריון'ס תשובה צו הרב מרדכי קירשבלום

למר מרדכי קירשבלום, שלום וברכה! מיט פאַרוואונדערונג און צער האָב איך געלייענט בעיון אייער בריוו אין „טאָג־מאָרגן־זשורנאַל" פון 15־טן יאַנואר ד. י. איך צווייפל נישט, אַז איר האָט געשריבן מחמת זאָרג פאַר אחדות־ישראל און דער צוקונפט פון דער מדינה. איך האָב דעריבער מיטן גאַנצן ערנסט מעיין געווען אין אייערע רייד, סיי צי איך בין מסכים אָדער נישט מסכים מיט זיי; וואָרים עס איז נישטאָ פאַר מיר קיין ספק, אַז איר האָט נישט געהאַט די כוונה צו דערצערענען און באַשולדיקן, נאָר מחזיר למוטב זיין.

אַ טייל, אָבער, פון דעם, וואָס איר שרייבט, רופט אַרויס דער־שטוינונג, און איז, אין אַ נישט־קליינער מאָס, באַדויערנסווערט: פון וואַנען נעמט איר אָן, אַז איך טראַכט, אַז די יידן אין אויסלאַנד האָבן נישט קיין רעכט זיך אַריינצומישן אין די אָנגעלעגענהייטן פון ישראל?

מיין מיינונג איז אַ פּונקט פאַרקערטע, און איך האָב דאָס אויך שוין נישט איינמאָל עפנטלעך דערקלערט. איך האָב קיינמאָל נישט געטראַכט, אַז ארץ־ישראל באַלאַנגט נאָר צו די יידן, וועלכע וואוינען דאָרט, און אַז די יידישע מדינה איז געשאַפן געוואָרן בלויז פאַר אירע בירגער אָדער אפילו דורך אירע בירגער אַליין.

אויף דער סעסיע פון ציוניסטישן ועד הפועל אין ירושלים, דעם 18־טן יולי 1957, האָב איך דערקלערט, אַז: „איך בין פריער אַ ייד און ערשט דערנאָך — אַ ישראלי; אַז לויט מיין מיינונג, איז די מדינה געשאַפן געוואָרן פאַרן גאַנצן יידישן פאָלק, און אַז אין זיין זכות עקזיסטירט דאָס נאַציאָנאַלע אחדות פון די יידן אין דער וועלט".

דאָס דאָזיקע אחדות איז באַזירט אויפן גורל־שותפות; דעם שותפות פון אַ גרויסער היסטאָרישער ירושה; דעם שותפות פון דער צוקונפט־האָפענונג.

די זאַך, וואָס האָט געזיכערט די עקזיסטענץ פון יידישן פאָלק אין אַלע דורות און האָט געברענגט צו דער אַנטשטייאונג פון דער מדינה, איז געווען — דער משיח־אידעאַל פון די יידישע נביאים; דער אידעאַל פון יידישער און מענטשלעכער גאולה; די יידישע מדינה איז דער אינסטרומענט, וואָס דאַרף פאַרווירקלעכן דעם דאָזיקן משיח־אידעאַל.

אייער עצה, זיך צו באַראַטן מיט די חכמי־ישראל (אויך מיט די נישט־יידישע געלערנטע) בנוגע עקאָנאָמישע און פּאָליטישע פראַגן, האָבן

מיר מקיים געווען אין דער פאַרגאַנגענהייט, און ווען דאָס זעלבע טאָן אין דער צוקונפט, הגם מיר האָבן זיך נישט פאַרפליכטעט, און וועלן זיך ווייטער נישט פאַרפליכטן, אָנצונעמען זייער מיינונג, אויב זי וועט אונדז נישט געפעלן ווערן. מיר האָבן איינגעלאַדן, און מיר לאַדן איין, עקספערטן פון אויסלאַנד, אונדז צו ראַטן אין אַ ריי אונטערנעמונגען, און מיר האָבן געגאַנגען נישט איינמאָל פון זייער ראַט און אָנווייזונגען. וואָרים מיר ווייסן, אַז מיר דאַרפן לערנען פון די יעניקע, וואָס האָבן מער דערפאַרונג און אַ טיפערע קענטעניש אין די פראַגן, וואָס אינטערעסירן אונדז. מיר שיקן אונדזערע בעסטע יוגענטלעכע קיין אַמעריקע, ענגלאַנד, פראַנקרייך און אין אַנדערע לענדער, צו לערנען די זאַכן, וועלכע מ׳קאָן נישט לערנען דערוויל דאָ אין לאַנד, און איך צווייפל, צי אייער אָפּשפּעטן, וואָס באַגלייט אייער ראַט, איז באַרעכטיקט.

לעזנדיק אייערע פראַגן אין „טאָג־מאָרגן־זשורנאַל״, דאַכט זיך מיר, אַז איר האָט באַקומען אַ ניט־ריכטיקע אינפאָרמאַציע וועגן דעם פּראָבלעם, וואָס איז דערוועקט געוואָרן אין דער רעגירונג, און וועגן דער שטעלונג פון דער רעגירונג. ווייניקער פון אַלץ קאָן מען באַשולדיקן די ישראל־רעגירונג אין אַ נייגונג צו אַ קולטור־קאַמף.

איך וויל נישט באַשולדיקן אייערע חברים, וועלכע זיינען געווען אין דער רעגירונג, און האָבן, לויט מיין מיינונג, זי פאַרלאָזט אָן שום אורזאַך.

אין צוזאַמענהאַנג מיט דער עליה פון די פּוילישע יידן, צווישן וועלכע עס זיינען געווען אַ ריי פאַלן פון געמישטע הייראַטן, איז דערוועקט געוואָרן די פראַגע, ווי אַזוי צו רעגיסטרירן זייערע קינדער׳ס נאַציאָנאַליטעט. די רעגירונג האָט באַשלאָסן אָפּצושטעלן די דאָזיקע רעגיסטראַציע, ביז עס וועלן אָנגעפרעגט ווערן די חכמי־ישראל אין לאַנד און אין דער גולה וועגן זייער מיינונג, ווייל דאָס איז אַ פּראָבלעם, וואָס איז נוגע נישט בלויז ישראל אַליין, נאָר דעם גאַנצן יידישן פאָלק. די רעגירונג האָט גלייך דערקלערט, אַז זי וועט נישט נעמען אויף זיך צו פּסק׳ענען אַן הלכה אין ענינים פון דת, ווייל דאָס געהערט ניט צו איר קאָמפּעטענץ. עס איז אויך פאַר מיר קלאָר געווען, אַז די ישראל־רעגירונג וועט, אין דעם הינזיכט, נישט טאָן אַ זאַך, וואָס זאָל שעדיקן די יידישע אחדות.

ווען מ׳האָט אין דער כנסת, דעם 3־טן דעצעמבער, 1958, באַטראַכט די קאַפּיטולאַציע פון הרב טאָלידאַנאָ צו דער רעגירונג, האָב איך, אין נאָמען פון דער ממשלה, דערקלערט, אַז „אין אויסלאַנד וויל עמיצער שאַפן דעם פאַלשן איינדרוק, אַז די רעגירונג מישט זיך כלומר׳שט אין רעליגיעזע פראַגן

און באַשטימט, לויט איר איינזען, די הלכה, די דאָזיקע רעגירונג, און איך בין איבערצייגט, אויך די קומענדיקע רעגירונגען, וועט נישט נעמען אויף זיך אַלס ממשלה, — ווי עס זאָל נישט זיין איר צוזאַמענשטעל, און אפילו ווען זי וועט באַשטיין פון גרויסע רבנים, — צו פסק'ענען אַ רעליגיעזע הלכה. זי איז דערצו נישט באַשטימט און נישט באַפולמעכטיקט, און עס איז נישט די זאַך פון דער רעגירונג צו באַשטימען אַ הלכה, לויט תורה שבכתב ותורה שבעל פה".

זינט עס איז געשאַפן געוואָרן די מדינה איז אויף מיר אַרויפגעלייגט געוואָרן צוזאַמענצושטעלן פון צייט־צו־צייט פאַרשידענע רעגירונגען, און שטענדיק האָב איך געזאָרגט דערפאַר, אַז עס זאָלן זיך אין דער רעגירונג באַטייליקן רעליגיעזע מיטגלידער. און ווען, צו מיין באַדויערן, עס זיינען, אין יולי, 1958, אַרויס פון דער רעגירונג צוויי מיטגלידער פון הפועל־המזרחי, — לויט מיין מיינונג, אָן אַ גענוגענדער אורזאַך; און, ווי מיר שיינט, באַדויערן דאָס פיל פון זייערע חברים, פונקט ווי איך, — האָב איך געזאָרגט, אַז אַ רעליגיעזער ייד זאָל זיך באַטייליקן אין דער רעגירונג. און, צו מיין פרייד, האָט דער הרב הראשי פון תל־אביב, הרב טאָלידאַנאָ, — אַן אומפּאַרטייאישער מענטש, — מסכים געווען אַריינצוטרעטן אין דער ממשלה, און ער איז באַגלויבט אויף דער הלכה נישט ווייניקער, ווי די מיטגלידער פון הפועל המזרחי.

אָבער אויך, ווען דער הפועל המזרחי האָט זיך באַטייליקט אין דער רעגירונג, — און איך האָף, אַז אויך להבא וועלן זיי זיך באַטייליקן, — האָט די מדינה זיך געפירט, נישט לויט דער הלכה, נאָר לויטן געזעץ. נישט איינמאָל האָב איך דערקלערט אין דער כנסת, אין נאָמען פון דער רעגירונג, ווען דער הפועל המזרחי איז געווען פאַרטראָטן אין דער רעגי־רונג, אַז מדינת־ישראל איז אַ מדינת־חוק, און נישט אַ מדינת־הלכה. די מדינה פאַרפליכטעט נישט די יידן זיך צו פירן לויט דער הלכה, און נישט די רבנים באַשטימען דעם דרך פון דער מדינה. אין אַלע ריכט־ליניעס פון די פאַרשידענע רעגירונגען, — אויך ווען עס זיינען געווען פאַר־טראָטן די פאָרשטייער פון אגודת ישראל און מזרחי, — איז באַשטימט געוואָרן דער פּרינציפּ פון פרייהייט פון געוויסן, דת, און אויסמיידונג פון יעדן צוואַנג, סיי רעליגיעזער צוואַנג, סיי אַנטי־רעליגיעזער צוואַנג.

פון אייערע ווערטער קאָן מען אַרויסדרינגען, אַז איר ווילט, אַז די מדינה זאָל געפירט ווערן לויט דער הלכה. איך וועל זיך פרייען, אויב איר וועט מיר אויפקלערן, אַז איך האָב אַ טעות געהאַט, און אַז דאָס

איז נישט אייער כוונה. אויב אָבער דאָס איז יאָ אייער כוונה, ווייל איך אייך זאָגן, אַז נישט די מיטגלידער פון אגודת־ישראל, און נישט פון הפּועל המזרחי, האָבן דאָס פון אונדז קיינמאָל נישט געפאָדערט. אין דער אומ־אָפּהענגיקייטס־דעקלאַראַציע פון 14־טן מאַי, 1948, וועלכע איז אונטער־געשריבן געוואָרן דורך אַלע ישראל־פּאַרטייען, — פון די קאָמוניסטן ביז די אגודה־מיטגלידער, — זיינען אָנגענומען געוואָרן צוויי פּרינציפּן, וועלכע זיינען אין ווידערשפּרוך צו דער הלכה:

1) גלייכבאַרעכטיגונג פאַר פרויען, וואָס לויט דער הלכה, זיינען זיי פּסול לעדות און מ'טאָר זיי נישט באַשטימען אויף אַן אַמט אין דער מדינה (דער רמב"ם, „הלכות מלכים", פרק א', הלכה ה'), און די מיט־גלידער פון דער אגודה זיצן אין דער כנסת און אין דער ממשלה צוזאַמען מיט פרויען, וואָס באַשטימען מיט זיי די געזעצן פון דער מדינה;

2) גלייכבאַרעכטיקונג, אָן אונטערשייד פון דת, וואָס איז אויך קעגן דער בפירוש'ער הלכה פון רמב"ם („הלכות מלכים", פרק א', הלכה ה').

צוזאַמען דערמיט האָבן מיר אָנגענומען דעם פּרינציפּ, אַז די מדינה דאַרף פאַרזאָרגן די עפנטלעכע רעליגיעזע באַדערפענישן. נאָך מער: די רעגירונג האָט זיך פאַרפליכטעט צו זאָרגן „פאַר דער פאַרטיפונג פון יידישן באַוואוסטזיין (תודעה יהודית) צווישן דער ישראל־יוגנט, איינצוואָרצ־לען זי אין דער פאַרגאַנגענהייט און היסטאָרישער ירושה פון יידישן פאָלק און צו שטאַרקן איר מאָראַלישע צוגעבונדנקייט צום וועלט־יידנטום צוליב דער אָנערקענונג פון גורל־שותפות און היסטאָרישער קאָנטינואיטעט, וואָס פאַראייניקט די יידן אין דער וועלט, אין אַלע דורות, אין אַלע לענדער".

קיין ישראל־רעגירונג וועט אָבער נישט נעמען אויף זיך צו מאַכן הערשן די הלכה מיטן כוח פון דער מדינה, ווייל אַ יידישע מדינה קאָן נישט זיין אָן פרייהייט פון געוויסן און רעליגיע. איך האָב אַכטונג פאַר דער רעליגיעז־נאַציאָנאַלער אויפפאַסונג פון די מזרחי־מענטשן, אָבער איך קען פרומע יידן, וועלכע פּסל'ען דאָס יידישקייט פון די מזרחי־מענטשן; איך קען אויך יידן, וועלכע פּסל'ען דאָס יידישקייט פון די אגודה־מענטשן — דאָס זיינען די נטורי קרתא; און איך האָב אַכטונג אויך צו דער אויפפאַסונג פון די נטורי קרתא, ווייל מיט זעכציק־זיבעציק יאָר צוריק האָט די מערהייט יידן פון מיין שטעטל אויך זיך געהאַלטן ביי דער דאָזיקער אויפפאַסונג, און זיי האָבן באַטראַכט די ציוניסטן, — אויך די פרומע ציוניסטן, — וועלכע ווילן ברענגען די גאולה בדרך הטבע אַלס עוכרי־ישראל און כופרים בעיקר.

איך האָב אָבער אויך אַכטונג פאַר די יידן, וואָס לעבן נישט לויט דער הלכה, און זיי בויען דאָס לאַנד מיט מסירת־נפש. אין מיינע אויגן זיינען זיי גוטע יידן, נישט ווייניקער ווי די פרומע יידן, וואָס וואוינען אין חוץ־לארץ. רבי יהודה בן בתירה און רבי מתיה בן חרש און רבי חנניא בן אחי זיינען געווען געטריי דער הלכה, נישט ווייניקער ווי די מזרחי־רבנים, און זיי האָבען געזאָגט: „ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצוות שבתורה״.

איך האָב נישט דורכגעפירט קיין סטאַטיסטיק אין דער פראַגע אין ישראל, אָבער מיר דוכט, אַז איך וועל נישט האָבן קיין טעות, ווען איך וועל זאָגן, אַז די מערהייט יידן אין ישראל, ווי די מערהייט יידן אין אַמעריקע, זיינען נישט נזהר ביים מקיים זיין די תרי״ג מצוות און היטן נישט אָפּ די הלכה. צי וועט אָבער עמיצן איינפאַלן צו פסל׳ען זייער יידישקייט?

און אויב די מצוות בין אדם לחברו זיינען אויך אין די ראַמען פון הלכה, — און איך צווייפל נישט, אַז זיי זיינען בגדר פון דער פאַרפליכטענדער הלכה, — בין איך נישט זיכער, צי די אַלע וואָס רופן זיך חרדים, זיינען באמת שומרי הלכה, הגם איך בין איבערצייגט, אַז די חרדים שטייען נישט נידעריקער מיט זייער ערלעכקייט און אמת פון די פרייע יידן, און אפשר שטייען זיי העכער.

מעגלעך, אַז עס איז געווען אַ צייט אין דער געשיכטע, ווען אַלע יידן האָבן מקיים געווען אַלע תרי״ג מצוות (איך בין כלל אין דעם נישט זיכער), אָבער גוט, צי שלעכט, איצט לעבט נאָר אַ טייל פון יידישן פאָלק לויט דער הלכה און קיינעם פאַלט נישט איין אויסצושליסן די אַנדערע פון יידישן כלל. דעריבער איז אַ פאַקט, — פיליכט אַ טרויעריקער פאַקט, — אַז איצט איז נישט די הלכה די אַקס, וואָס פאַראייניקט דאָס יידישע פאָלק.

אין אַמעריקע איז דאָ אַ גרויסע מאָס פון יידישער אחדות. די דאָזיקע אחדות איז נישט באַזירט אויף דער הלכה. עס זיינען פאַראַן אין אַמעריקע: נטורי קרתא, אָרטאָדאָקסן, קאָנסערוואַטיווע, רעפאָרמער און פיל אַזעלכע, וואָס געהערן נישט צו קיינעם פון די דאָזיקע קרייזן, — און זיי זיינען יידן, און עס האָט נישט קיין זין זיך צו שיטן זאַמד אין די אויגן און נישט זען דעם אמת, מעג דער אמת זיין אַ ביטערער: דאָס יידישע פאָלק לעבט נישט איצט לויט דער הלכה, מיטן אויסנאַם פון אַ

קלענערער, צי גרעסערער, מינדערהייט. איך בין גרייט מיטן גאַנצן האַרץ גלייך מודה צו זיין, אַז אַ פרומער ייד איז וויניקער באַדראָט פון אַסימי־לאַציע, ווי אַ פרייער ייד. איך ווייס אָבער אויך, אַז אַ פרומער ייד אין אויסלאַנד האָט נישט קיין זיכערקייט, אַז זיינע קינדער, צי אייניקלעך, וועלן זיך נישט אַסימילירן, און ער באַגייט אַ זינד פאַר דער צוקונפט פון רעליגיעזן יידנטום און פאַר דער צוקונפט פון יידישן פאָלק, אויב ער בלייבט אין גלות, ווען ער האָט איצט אַ מעגלעכקייט צו לעבן אין ארץ־ישראל. אַזאַ געפאַר איז אָבער נישטאָ אין ישראל. און איך באַדויער אייערע ווערטער און רמזים וועגן אַן אַראַבישע אַסימילאַציע אין ישראל. די דאָזיקע רייד זיינען גרונטלאָזע. איר האָט זיך אָנגעכאַפּט אין די נאַרישע רייד פון א. מגד, וואָס זיינע נאָענטסטע חברים זיינען קעגן אים, און איר רעדט אָן שום באַרעכטיקונג וועגן בר־יהודה׳איזם, וואָס קיין מענטש אין לאַנד ווייסט נישט דערפון.

איך בין איבערצייגט, אַז אייערע ווערטער זיינען געזאָגט געוואָרן נישט אויפן יסוד פון קענען דעם מצב אין לאַנד, נאָר אויפן יסוד פון פאַרטייאישע טענות, וועלכע פאַרגעסן טיילמאָל די בפירוש׳ע אין דער תורה מצווה מדבר שקר תרחק. די מזרחי־גרינדער האָבן נישט געהאַט קיין חשש צו וויילן הערצל׳ען אַלס פּרעזידענט פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע, הגם ער האָט געשריבן צו נאָרדוי, ווען ער האָט געהייראַט אַ גוי׳ע, פאָלגענדע ווערטער: „איך גראַטוליר אייך גליק פון האַרצן צו אייער הייראַט. אפשר זיינען אייערע חששות, ווי אַזוי אייער געמישטע הייראַט וועט אויפגענומען ווערן אין די קרייזן פון רעליגיעזע פאַנאַטיקער, איבער־געטריבן. איך האַלט נישט, אַז מען קאָן לאַגיש און מיט אָנשטענדיק דענקען צו אייך האָבן טענות. וואָס זיינען מיר איצט? — בירגער פון אַן אידעאַלער יידישער מדינה, וואָס אין איר שאַפונג זעען מיר אונדזער בעסטן לעבנס־אינהאַלט. ווען אונדזער אַרבעט וואָלט שוין געווען פאַרענדיקט, דאַן וואָלט געוויס נישט געווען פאַרבאָטן אַ יידישן בירגער צו הייראַטן אַ נישט־יידישע פרוי. זי וואָלט דאַן געוואָרן אַ יידישקע, אומאָפּהענגיק פון איר רעליגיע... אגב, קאָן איך זיך שטיצן אויף גוטע ביישפּילן: אויב איך האָב נישט קיין טעות, האָט משה געהייראַט אַ מדינית".

איך בין נישט מחויב אָנצונעמען הערצל׳ס ווערטער, ווי אַן הלכה למשה מסיני, אָבער דער מזרחי האָט נישט גע׳פסל׳ט הערצל׳ען צוליב דער דאָזיקער מיינונג. עס זיינען פאַראַן יידן, וואָס זעען אין יידנטום בלויז דת, און אין מיינע אויגן זיינען זיי כשר׳ע יידן. עס זיינען פאַראַן יידן, וואָס

האַלטן יידנטום בלויז פאַר אַ נאַציע, און אויך זיי זיינען ביי מיר ניט פסול. איך בין איינער פון די יעניקע, וואָס מוז זיך נישט באַנוצן מיט געבאָרגטע נעמען פון רעליגיע און נאַציע. לויט מיין מיינונג איז דאָס יידישע פאָלק אַ יחיד במינו. זיין דת איז אינגאַנצן נאַציאָנאַל, און עס איז נישטאָ קיין אמת׳דיק יהדות אָן ארץ־ישראל. אַ רעליגיעזער ייד, וואָס קלייבט אויס צו לעבן אין חוץ־לארץ, וויסנדיק, וואָס עס ווערט געזאָגט, ווי איר שטרייכט אונטער אין אייער ברייוו צו מיר, „שכל הדר בחוץ לארץ דומה כמי שאין לו אלוקה״, — איז עס אַ ספק, צי ער איז אַ ייד, וואָס זאָרגט באמת מיטן גאַנצן הארץ פאַר שמירת הדת. יעדנפאַלס, האָט ער נישט קיין רעכט צו זאָגן מוסר אַ ייד, וואָס וואוינט אין ישראל. דאָס איינציקאַרטיקע געשטאַלט פון יידישן פאָלק איז נישט געווען אידענטיש אין אַלע דורות, און קיינער קאָן איצט נישט וויסן, ווי עס וועט זיין דאָס געשטאַלט פון יידישן פאָלק אין דער צוקונפט.

איך גלויב מיטן גאַנצן האַרץ אין דעם משיח־אידעאַל פון די נביאי ישראל, און איך בין זיכער, אַז דאָס יידישע פאָלק וועט אין זיין לאַנד זיין אַן עם סגולה און אור לגויים, אָבער אין איצטיקן מאָמענט, ווען מיר געפינען זיך אין אָנהויב פונדער גאולה, דאַרפן מיר זיך באַציען מיט קעגנזייטיקער אַכטונג צו די פאַרשיידענע מיינונגען, וואָס הערשן ביי אונדז, און דווקא די איצטיקע רעגירונג, וועלכע ווערט, צו מיין טיפן באַדויערן, דורך מאַנכע פון אייערע חברים אָנגערופן מיט באַליידיגענדע נעמען, האָט אין אירע ריכט־ליניעס פעסטגעשטעלט פאָלגענדעס: „אין דער עפּאָכע פון קיבוץ גליות קומען זיך צונויף אין היימלאַנד יידישע קיבוצים, וועלכע האָבן הונדערטער יאָרן געלעבט אונטערן איינפלוס פון פאַרשידענע קולטורן און סביבות, און זיי טיילן זיך פונאַנדער מיט זייערע אויפפאַסונגען, מיי־נונגען, מנהגים און פאַרשידענע געוואוינהייטן און מאַניערן. דאָס צוזאַמענ־שליסן דאָס פאָלק אין נאָרמאַלע לעבנס־פאַרהעלטענישן אין דער מדינה פאַרפליכטעט צו קעגנזייטיקער טאָלעראַנץ און פרייהייט פון געוויסן און דת, און אויסצומיידן יעדן רעליגיעזן אָדער אַנטי־רעליגיעזן צוואַנג פון וועלכן עס זאָל נישט זיין צד, צו פאַרזיכערן די רעליגיעזע באַדערפענישן דורך דער מדינה״.

דער דאָזיקער פּאַראַגראַף איז אָנגענומען געוואָרן מיט דער צושטימונג פון מפא״י, פּראָגרעסיוו, הפועל המזרחי, מפ״ם, אחדות עבודה, און איז באַשטעטיקט געוואָרן דורך דער כנסת, און לויט דעם האָבן מיר געהאַנדלט

און װעלן װײַטער האַנדלען, צי דער הפועל המזרחי װעט זײַן אָדער נישט זײַן אין דער רעגירונג.

עס איז בײַ אונדז נישט געװען קײן פּראַגע, װער איז אַ ייד. אין אַמעריקע לעבן אַן ערך זעקס מיליאָן יידן, און אין אַמעריקע איז די רעליגיע אָפּגעטײלט פון דער מדינה, און אין אַמעריקע קאָנען זײַן ציװילע און רעליגיעזע חתונות, און אויך גט'ן. איך האָב אָבער ניט געהערט, אַז אין אַמעריקע זאָל זיך דערװעקן דאָס פּראָבלעם — װער איז אַ ייד. איך בין זיכער, אַז די סאַטמאַרער חסידים װעלן זיך נישט מתחתן זײַן מיט אַ רעפאָרם-ייד, אָבער איך האָב נישט געהערט, אַז די מזרחי-מענטשן זאָלן האָבן אַ ספק אין דער יידישקײט פון דר. אבא הלל סילװער אָדער נעלסאָן גליק. אויך אין ישראל איז נישטאָ קײן פּראַגע, װער איז אַ ייד. די פּױלישע עליה האָט אָבער געבראַנגט געמישטע פּאָרלעך, און עס איז דערװעקט געװאָרן די שאלה, װי אַזױ אײַנצושרײַבן דת און נאַציאָנאַליטעט בנוגע קינדער פון געמישטע חתונות, װען דער פּאָטער איז אַ ייד און די מוטער אַ נישט-יידישע, װעלכע האָט זיך ניט מגייר געװען, אָבער בײדע עלטערן זײַנען מסכים, אַז זײער קינד זאָל רעגיסטרירט װערן אַלס ייד. די פּראַגע, מיט װעלכער מען האָט זיך געװענדעט צו די חכמי-ישראל איז: צי דער װילן פון די עלטערן, אַז דאָס קינד זאָל זײַן אַ ייד, און זײַן דערקלערונג בתום לב, אַז ער איז נישט אָנגעהעריק צו אַן אַנדער רעליגיע איז גענוג, כדי דאָס קינד צו רעגיסטרירן אַלס יידישע נאַציאָנאַליטעט, אָדער אױסער דער הסכמה און דעקלאַראַציע פון די עלטערן איז נויטיק נאָך אַ צערע-מאָניאַל, כדי דאָס קינד זאָל פאַרשריבן װערן אַלס ייד.

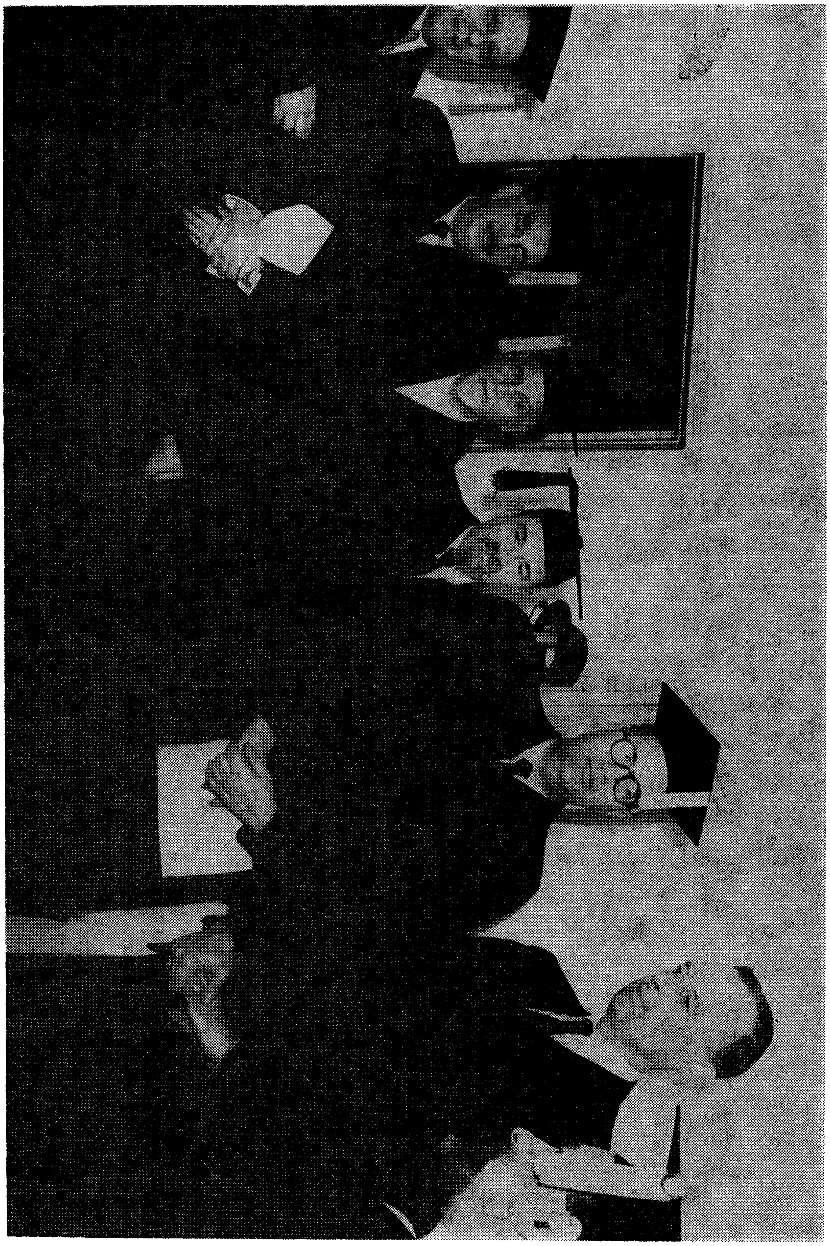
די רעגירונג-רעגיסטראַציע איז אַ ציװילע און דינט נישט די רע-ליגיעזע באַדערפענישן (די רעליגיעזע אינסטיטוציעס קאָנען זיך שטיצן, אָבער זײַנען נישט פאַרפּליכטעט זיך צו שטיצן אויף דער דאָזיקער רעגיס-טראַציע), דעריבער איז געװען אַ מײנונג, אַז בנוגע דער רעגיסטראַציע דאַרף מען זיך נישט פירן דווקא לויטן רעליגיעזן דין. עס איז געװען אַן אַנדער מײנונג, אַז בײַ יידן קאָן מען נישט אונטערשײדן צװישן דת און לאום, און מען דאַרף דעריבער זיך פירן לויטן דין, הן בנוגע דער רעגיסטראַציע פון דת, הן בנוגע לאום.

דערװײַלע האָבן מיר אָפּגעשטעלט יעטװעדע רעגיסטראַציע און דער הפועל המזרחי האָט ניט געהאַט קײן גרונט צו פאַרלאָזן די רעגירונג. פאַר

מיר איז קלאָר, ווי אַזוי מען דאַרף זיך פירן: היות, דאָס איז נוגע אַזעלכע קינדער, וואָס סיי דער פאָטער און סיי די מוטער ווילן, אַז דאָס קינד זאָל זיין אַ ייד, דאַרף מען אַ יינגל מל זיין און אַ מיידל — טבילה, ווי עס פסק׳ענט דער רמב״ם אין פרק י״ד פון „הלכות איסורי ביאה״.

דאָס איז אָבער אַ פראַגע, וואָס גייט אָן דעם גאַנצן וועלט־יידנטום. דאָס פאָלק אין ישראל האַלט זיך נישט פאַר אַ באַזונדער אומה, וואָס איז אָפּגעטיילט פון גלות־יידנטום. עס איז נישטאָ אַזאַ יידישער קיבוץ אין דער וועלט, מיט אַזאַ טיפן געפיל פון אחדות און אידענטישקייט מיטן כלל יידן אין דער וועלט, ווי דער יידישער קיבוץ אין ישראל. דעריבער האָבן מיר געהאַלטן פאַר נויטיק צו הערן די מיינונגען פון די חכמי ישראל אין פאַרשידענע לענדער, און איך בין זיכער, אַז נאָכדעם ווי מיר וועלן דער־האַלטן זייערע מיינונגען, וועלן מיר האַנדלען אַזוי, אַז עס זאָל געשטאַרקט ווערן דאָס יידישע אחדות.

צום סוף וויל איך זאָגן עטלעכע ווערטער בנוגע אייער ווענדונג „זיך צוריקצוציען פון דעם ברוגז־שפּיל מיטן רעליגיעזן יידנטום״. איך האַלט נישט דעם הפועל המזרחי אַלס דאָס רעליגיעזע יידנטום. אין מיין פּאַרטיי זיינען פאַראַן נישט־וויניקער רעליגיעזע יידן, ווי אין הפועל המזרחי. די עקזיסטענץ פון אַ רעליגיעז־פּאָליטישער פּאַרטיי שטאַרקט נישט דעם דת, נאָר מאַכט אים פאַר אַ פּאָליטישן קרדם לחפור בו. איך האָב טייערע חברים אין הפועל המזרחי, אָבער איך האָב פיל טייערע חברים, וועלכע זיינען נישט־וויניקער רעליגיעז, ווי דער מזרחי, וועלכע געהערן נישט צו אַ רעליגיעזער פּאַרטיי, ווייל זיי האַלטן, נישט אָן אַ גרונט, אַז די רעלי־גיעזע פּאַרטייען קאָנען פאַרוואַנדלען דעם דת אין אַ מיטל פון פּאָליטישער הערשאַפט און אַזוי אַרום צו דערנידעריקן דעם כבוד פון דת אין די אויגן פון דער יוגנט. אין דער איצטיקער צייט פון קיבוץ גלויות טאָר מען נישט אַנטשיידן אין די גורל־פראַגן פון גייסט און געזעלשאַפט, נאָר מיר מוזן געפינען אַ קאָמפּראָמיס, באַזירט אויף טאָלעראַנץ און קעגנזייטיקער אַכטונג אויך אויף פרייהייט פון געוויסן און דת. די חברים, וואָס זיינען אַריין אין דער רעגירונג, האָבן זיך דערצו פאַרפליכטעט, און אַזוי לאַנג ווי זיי וועלן רעספּעקטירן די דאָזיקע פאַרפליכטונג, בין איך איבערצייגט, וועט נישט זיין קיין קולטור־קאַמף אין ישראל.

Speaking of the JNF, and especially of its Religious Department, Rabbi Kirshblum told me one of the parables of Hillel: Hillel, the Talmudic Sage, once gave his disciples an arithmetic problem to solve. He asked them: if a man has a thousand denars and offers three hundred of this sum for charity, how much will he be left with? The disciples immediately answered: seven hundred. But Hillel did not accept this answer and told them: no, my sons, this is not the proper solution. The Psalmist says about the charitable man: "His Righteousness shall abide forever," this means that all charitable things endure forever, they form a capital and should not be considered an expense. This holds true for the man who spent three hundred out of a thousand denars for charity and it thus will be considered a part of his capital.

At the end of our interview, Rabbi Kirshblum added to the parable of Hillel, that if American Jews would make their accounting in accordance with this method of Hillel, the Government of Israel would have no worries about absorbing the newcomers to the State and about making them part of the economic life in the Land, but the State of Israel would have established long ago its economic independence and self-sufficiency. The Land of Israel which for many centuries was destroyed, would again have renewed its verdure.. The mountains and the sands would long ago have been converted into blossoming gardens of the Jewish Homeland.

מהר סיני "sworn to do his obligations ever since the Revelation on Mount Sinai." A Zionist serves Israel as a matter of duty without any conditions and in all conditions. The Zionist voluntarily took upon himself an additional article of faith which became his "ani ma'amin," his belief and his life's philosophy. There was no time in history when Jews did not cherish in their hearts the ideal of Return to Zion. No power in the world can tear Zionism from the hearts of essential parts of the Jewish people.

Rabbi Mordecai Kirshblum is also the chairman of the Religious Department of the Jewish National Fund in America and this constitutes one of his pet projects. In 1938, when he visited the late Menahem Ussishkin in Jerusalem, he accepted the call to found in America a Religious Department of the Jewish National Fund and he became its chairman. After an interruption of ten years, Rabbi Kirshblum again accepted the call to head this Department and has been re-elected as its chairman. Rabbi Kirshblum told me that during the existence of the Religious Department of the JNF in America millions of dollars have been collected from religious Jews, synagogues and religious organizations for the redemption of the Land. Rabbi Kirshblum speaks with great enthusiasm and love about the activities of the religious department. We were the first, he says, to organize a project for the redemption of the Jerusalem corridor, redeeming the historic area of the Hebron mountains, where Mizrachi-Hapoel Hamizrachi established the famous Etzion Block which was unfortunately annihilated in the days of the War of Liberation. The religious department has planted tens of forests in Israel, and provided the land foundations for a great number of religious Kibbutzim, Moshavim and other institutions, among them the renowned Bar Ilan University.

Religious Zionism, alongside all shades of opinion in the Zionist World Movement, found its own path and raised high the banner of Torah and Zion in the historical process of Jewish struggle for the solution of Jewish problems; of completeness of Judaism and the unity of the nation. The meaning of the unity of the nation is: the spiritual citizenship of every Jew in the Land of the Fathers. In order to have the right to influence the population of Israel ideologically and spiritually, says Rabbi Kirshblum, one need not be a taxpayer in the State of Israel. It is sufficient if he voluntarily taxes himself and contributes to the State of Israel. The road to the full redemption of the Jewish people leads through the unity of the Nation, through Jewish unity. There is no other road, and Unity is imperative in Israel, too, in the State which represents merely the "Beginning of our Redemption." Factional fights within Israel strengthen the hands of the enemies and weaken the Yishuv. This is the meaning of the verse: "Make unto yourself a name of strength in Zion so that you may succeed." Strength means unity and unity is the road on which the steps of Messiah proceed, the road which shall lead to final redemption.

I then asked him: What about the difference between Zionists and non-Zionists, if Zionists, too, stay in America and do not settle in Israel, a matter that evoked hard feelings with the Prime Minister of Israel and which became the basis of his dispute with the Zionist Movement?

So far as I am concerned — answered Rabbi Kirshblum — this matter is very simple. The difference is that a non-Zionist, a mere friend of Israel, does a favor, as it were, in assisting Israel; while a Zionist fulfills a duty. The former is one who — again in rabbinic terms — observes "Mitzvot" he is not commanded to perform, while the latter is מושבע ועומד

Spiritual Citizenship

(From an interview with Rabbi Mordecai Kirshblum — Executive Member of the Jewish Agency for Israel and Head of Torah Culture Department.)

by P. Sztejnwaks

RABBI MORDECAI KIRSHBLUM, leader of Religious Zionism in America, celebrates his fiftieth birthday. The Rabbis of old call the age of forty — the age of understanding, the age of fifty — the age of counsel.

I asked Rabbi Mordecai Kirshblum about the role of religious Zionism in Jewish life. He answered that Religious Zionism had always tied its fate to the Zionist World Organization, hoping that the Zionist Movement would grow in stature all over the Jewish world together with the growth of the State of Israel. Unfortunately, however, certain factors inhibit the progress of the Zionist movement, the movement which is the natural bridge between the dispersion and the State of Israel. As matters stand today, it is necessary that religious Zionism should strengthen its positions even more, since they are founded upon the pillars of Torah and Zion. The tolerant Jewish Halacha teaches that "a Jew, though a sinner is still a Jew"; in Zionism too, a person who for one reason or another, did not fulfill all practical commandments of Zionism — including the fundamental Mitzvah of Aliyah — would still have to be considered a Zionist. We believe with the Rabbis of the Talmud, said Rabbi Kirshblum, that Jews belong to Zion if they were born there as well as if they yearn to see it.

He is hardly less active on the international scene. He has attended every international Zionist gathering since 1937. In one capacity or another he has visited the Holy Land more than forty times. For many years a member of the Zionist Actions Committee, Rabbi Kirshblum was elected by the 24th Zionist Congress to the Executive of the Jewish Agency as head of its Torah Education and Culture Department. The last Zionist Congress, the 25th, reelected him to that high position of trust and leadership.

His American outlook makes his opinion worth a hearing when he says "there is definitely a greater yearning for a deeper religious expression among American Jews today than the superficialities of three-day-a-year Judaism."

And his opinion is equally worth attention when he comments that "we seldom take note of the possibility that American Jewry could lose one third of its constituency not by the ruthlessness of an outer enemy but by indifference to those values which are essentially the difference between those Americans who are Jews and those who are not."

First, last and always, he is a rabbi, a teacher of his people. When he stands before his congregation, in the traditional garb of the Orthodox rabbi, this pleasant, brown-eyed dynamo with the disarmingly cherubic smile is delighting in following in the steps of generations of ancestors — transmitting directly to his congregants the enduring values of a faith which fashioned the spiritual foundation of western civilization and which now must win the coming generations of American Jews.

It is a task in which his wife, a member of the national board of the Mizrachi Women's Organization of America, shares with a will and a spirit typical of the true daughters of Zion.

A gifted phrase-maker in English, Yiddish and Hebrew, Rabbi Kirshblum can hold audiences representing the differing loves and loyalties of these languages. He superbly combines an intimate knowledge of the spirit of Yiddishkeit with equally effective understanding of the American techniques of management.

Rabbi Kirshblum recalls a conversation with the late revered Rabbi Meir Bar-Ilan, one of the creative builders of Mizrachi of an earlier age. The anecdote is a wry comment by a great Mizrachi leader on the price of service to Jewish causes and also represented a prediction of what Rabbi Bar-Ilan expected of his young disciple.

"For a long time," said Rabbi Bar-Ilan at the close of a discussion on Zionist problems in the year 1943, "I've sought to make you some kind of a gift to express my appreciation for your devotion to and work for Torah Zionism. Some day you'll need this to support yourself in the work of Mizrachi." And he handed Rabbi Kirshblum his cane.

It is one of the under-statements of any year to say that Rabbi Kirshblum doesn't need it now and appears unlikely to ever need it. He performs effortlessly in a variety of Zionist assignments which testify to his breadth of outlook and to the esteem in which he is held in all sections of American Zionism.

He served as chairman for more than ten years of the Religious Groups Contact Department of the Jewish National Fund, of which he was the originator. And now, after an interval of ten years, he has consented again to serve in that capacity. He is a vice-chairman of the Palestine Foundation Fund. He is a vice-president of the American Zionist Council and for many years he was the Mizrachi's hard-working executive vice-president, and then President.

A new Leader

(When Rabbi Mordecai Kirshblum was elected president of the Mizrachi Organization of America at the thirty-second annual national convention in 1952, a personality sketch was prepared which was widely reprinted in the American English-Jewish press. The sketch is presented with some changes to bring it up to date as one of the features of this special Rabbi Kirshblum Testimonial Brochure.)

by Ben Gallob

THE EUROPEAN-BORN Jewry who dominated the scene through most of American Jewish life and who furnished both the rank and file and the leadership of religious Zionism have earned their place of honor. At the same time, a new generation of American-born Jews with strong Orthodox convictions, is emerging.

Rabbi Kirshblum is a bridge between the older generation which built traditional Zionism in America and the new generation which is now arriving on the communal scene. Born in Bialystok, Poland, a center of traditional Jewish learning, Rabbi Kirshblum is steeped in the unique richness of the religious and cultural values of that now forever-departed Jewish citadel.

Coming to the United States when he was thirteen, the young scholar rapidly absorbed his new American environment without losing his European culture. He quickly learned the pace, the drive, the techniques of America's brisk approach to getting things done.

culated. At the sessions of the Zionist Actions Committee, of which he is a member, his stories, most of them humorous, constitute a permanent and a most delectable feature, which few delegates to the august body care to miss. In my own experience as a member of the Zionist Actions Committee I have often noted the great assembly hall in the Jewish Agency building in Jerusalem, in which the Zionist Action Committee sessions are being held, filling suddenly with onrushing delegates. The reason was not difficult or far to find. On the speaker's platform arose the figure of Rabbi Mordecai Kirshblum, adorning his speech with characteristic tales and punctuating it with sayings that could, and eventually did, bear frequent repetition. The Zionist Actions Committee, the most important Zionist body between Congresses, is not exactly known for its great willingness and readiness to listen to speeches; the buffet restaurant and the corridors where delegate meets delegate seem to be much more attractive than the assembly hall. There are only a few speakers that compel attention and fill the hall; Rabbi Kirshblum is one of them.

I've had the occasion to watch his career as President of the Mizrachi Organization of America; Chairman of the Religious Department of the Jewish National Fund and, in more recent years, member of the Jewish Agency Executive, in charge of the Religious Education Department. To all these activities he brought his sense of humor, his deep concern for human as well as Jewish values, coupled with a sacrificial devotion to the cause of the Torah and the Jewish people. No wonder his efforts have been crowned with outstanding success.

Rabbi Mordecai Kirshblum can now look back on an extraordinary career as a leader of Religious Zionism, who has deserved well of the whole Jewish people. The wishes of countless friends and admirers, he can be sure, will follow him in whatever he undertakes in the future.

Eloquence and Sincerity

by Dr. S. Margoshes

On the occasion of his 50th birthday, I wish to join his many, many friends, both in the United States and in Israel, in congratulating Rabbi Mordecai Kirshblum on his magnificent achievements for the Torah and the Jewish people, and in wishing him many, many more creative and fruitful years as leader of Religious Zionism.

Rabbi Kirshblum, a faithful disciple of the founders of Religious Zionism, Rabbis Kalischer and Alkalai, started his work among the Jewish masses when the doors of many orthodox synagogues were still closed to Zionist preachings. His early years were thus marked by his struggles against intrasigence and stone-hedge opposition to Zionist ideology as to something new, untraditional and unworthy. That, aided by many of his co-workers in the traditional Jewish vineyard, he managed to overcome the staunch opposition, is eloquent testimony to his logic, the eloquence with which he espoused his cause, as well as his ability to interpet and point up the events of the time.

Rabbi Kirshblum belongs to that group of orators who, without relying solely on voice modulation or phrase mongering, impress their audiences with their logic and wit. Rarely that Kirshblum occupies the platform without a story to point a moral. His witticism and bon mots are widely cir-

overwhelming and taxing schedule, has always found time for the little man in need of a helping hand and an assuring word.

Now that my brother has reached the golden jubilee of his life we, the members of his family, thank the Author of Life for His favor which has preserved and sustained him and permitted him to reach this great milestone. As He has blessed him in the past so may He continue to bless him in the years to come. May it be His will that these be years of health and contentment; of unclouded bliss in the circle of his loyal wife, loving children, darling grandchildren and dear family. May the graciousness of the Lord always be upon him and may he continually establish the work of His hands.

THE TRIBUTE OF THE FAMILY

by I. Usher Kirshblum

It is a great privilege for me, indeed, to extend greetings to my very beloved brother on behalf of our entire family. It is very difficult to write objectively about a person whom, since my early childhood, I have loved so deeply and revered so profoundly.

From our parents my brother has inherited an unshakable faith and unmatched gifts. From his early youth he possessed an unquenchable passion for Zion and a boundless love for our people. His voice has always been a clarion call which, in the tradition of our ancient prophets, kept awakening our people from its deep lethargy and arousing it from its abysmal apathy. Had he so chosen he would have accepted so many golden opportunities to serve actively in the Rabbinate in some of the most outstatnding pulpits in America. In each instance he defied the advice of family and friends and refused to hearken to the call which could have granted him a life of comfort and ease. In each case he refused to listen to such talk for he feared that the Synagogue pulpit would interfere with his Zionist platform from which he drew courage, strength and inspiration and through which he enlisted so many Jews to work for an Israel reborn.

Although called to leadership at a very young age, my brother has never permitted his high position to go to his head. He has remained a modest and humble person who, despite his

Greetings

from

Rabbi Irving Miller, Chairman American Zionist Council

It is with a profound sense of appreciation of Rabbi Kirshblum's many-sided personality and great contributions to causes of our people, to Israel and upon the American scene that I send my greetings to him.

I have known him as a colleague and comrade in many causes and particularly in the Zionist movement where the imprint of his genial and gifted personality is noted by all.

Rabbi Kirshblum combines depth of scholarship with breadth of understanding and a rare sense of humor. He is always the gifted protagonist of an idea but never becomes an antagonist in controversy.

I join the countless many who welcome the opportunity of this his fiftieth birthday to salute him, to pray for his and his family's well-being and to invoke the blessings of Almighty G-d upon the work of his hands.

Greetings

from

Rabbi Dr. Samuel Belkin, President Yeshiva University

In the name of Yeshiva University and in my behalf I wish to take the opportunity of extending heartiest felicitations to Rabbi Mordecai Kirshblum.

I have had the privilege of knowing Rabbi Kirshblum since his early youth, during his student days, at the Yeshiva. I always have had the highest regard for his dynamic personality and for his unwavering dedication to the rebuilding of Zion in accordance with the precepts of the Torah. Very few people have served a great cause with such unselfish devotion as Rabbi Kirshblum.

His alertness of mind, his excellent sense of humor, and his exceptional ability to convey to lay audiences in clear and in no uncertain terms the philosophy of religious Zionism, have gained for him the respect and affection of innumerable friends throughout the United States. I am happy to be counted as one of them.

May the Almighty grant him good health and vigor of mind so that he may continue his good work for many, many years to come.

✡

Greetings

from

Dr. Emanuel Neumann

IT IS WITH *a feeling of pleasure that I join with many others in offering a richly merited tribute to my friend and colleague, Rabbi Mordecai Kirshblum, on the occasion of his fiftieth birthday.*

For years I have followed his career and manifold activities as a Zionist leader and authentic and distinguished spokesman of Religious Jewry. During this period I observed with admiration the unfolding of his radiant personality and the steady growth of his stature.

Today he stands before us in the full maturity of his powers, as one of the most prominent, most influential and most respected figures in the Jewish world. He is not only admired for his talents, wisdom and scholarship, his unwavering devotion to the Jewish people and to the Jewish spiritual heritage, his fidelity to principle, and his intellectual endowment; he is also beloved as few leaders are, for his deep humanity and generosity of spirit, his capacity for friendship, his wit and humor and the warmth of his personality.

For me it has been a source of great satisfaction to collaborate with him as a valued and honored colleague — one whom I am proud to call a friend. I not only wish him, from my heart, many more years of distinguished service and active leadership in Jewish and Zionist life, but am confident that he will go from strength to strength and achieve ever higher eminence and universal recognition as one of the most gifted sons of our people, and one of its choicest spirits.

Greetings

from

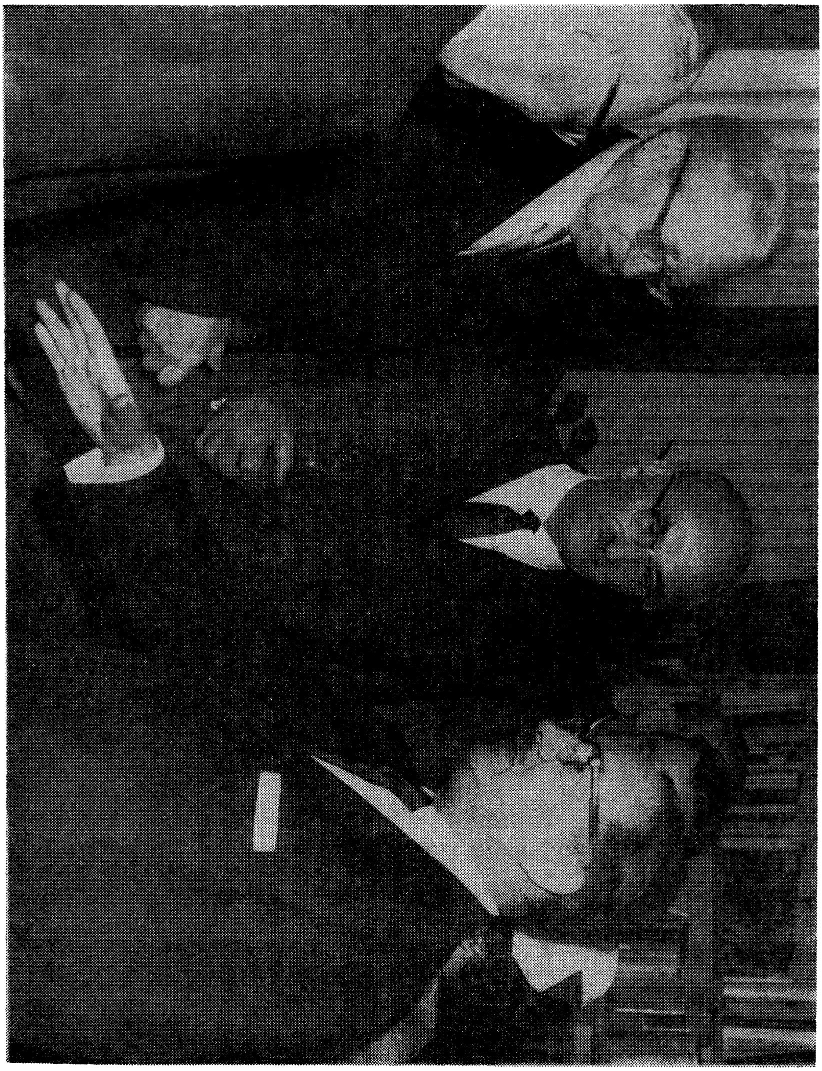
Mrs. Rose L. Halprin

I *am very happy to convey my greetings to Rabbi Kirshblum on his 50th birthday.*

I have had the pleasure to collaborate with him for many years in our common efforts on behalf of the cause in which we both believe. During these years, we were confronted with numerous and difficult problems concerning the very essence of the Zionist Movment and its future. During these difficult discussions, his colleagues were always impressed by Rabbi Kirshelblum's deep and steadfast devotion to the Zionist Movement which he expressed with great eloquence and sincerity. His statements were always laced with his scholarly and religious learning and wisdom gleaned from his great experience in responsible leadership. His opinions were no less weighty and important for the frequent refreshing and humorous anecdotes and witticisms which he employs so effectively to illustrate his opinions.

We can look back upon these years with a deep sense of satisfaction and pride as years of great fulfillment in the upbuilding and development of Israel. Even in our work for Zionism, efforts were made to find new methods and new ways, particularly in the cultural area. Rabbi Kirshblum as chairman of the Torah Culture Department has applied all his abilities and talents in this area of work with not insignificant results.

I wish Rabbi Kirshblum many more years of continued fruitful activity on behalf of Zionism and the State of Israel, and every happiness in his personal life.

Greetings

from

Yitzhak Ben-Zvi, President of the State of Israel

It is very gratifying to me to join those who are congratulating Rabbi Mordecai Kirshblum on his fiftieth birthday.

I recognize fully his great self-sacrifice, his outstanding achievements and his blessed inborn talent that he exhibited in his manifold efforts within the Zionist movement in general, and the religious Zion movement in particular, as well as in all phases of Jewish life, that are dear to the House of Israel.

This beautiful flower — whose name is Kirshblum — has blossomed forth in full bloom within the garden of the religious Zionist movement — a movement that has great merit in all varied phases of Jewish life, both in the United States of America as well as in Israel.

In him is fulfilled the Biblical blessing: "And Mordecai, the Judean, was found meritorious to most of his brethren".

Printed in the United States of America by
BALSHON PRINTING AND OFFSET CO.
BROOKLYN, N. Y.

RABBI MORDECAI KIRSHBLUM

AT FIFTY

MORIAH, NEW YORK.